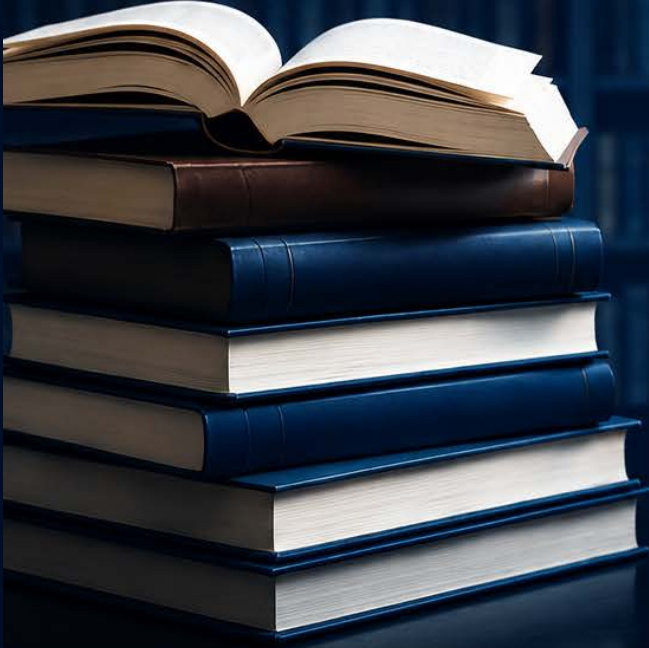

MALİYE ALANINDA
GÜNCEL KONULAR VE
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER

Editör: Doç.Dr. Şahin KARABULUT

yaz
yayınları

**Maliye Alanında Güncel Konular ve
Akademik Değerlendirmeler**

Editör

Doç.Dr. Şahin KARABULUT

yaz
yayınları

2026

**Maliye Alanında Güncel Konular ve
Akademik Değerlendirmeler**

Editör: Doç.Dr. Şahin KARABULUT

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-5450-51-7

Ekim 2026 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Yenilenebilir Enerji Yatırımlarının Finansmanında Yeşil Tahviller: Türkiye İçin Vergi Teşviki Önerileri....1 <i>Esin GÜZHAN, Zuhal ERGEN</i>	
Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Türkiye’de Yeni Yatırım Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi.....22 <i>Filiz GİRAY</i>	
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Bağlamında Yeşil Ekonomi ve Maliye Politikaları 53 <i>Melike GÜNEŞ</i>	
Sanatın Piyasa Dışı Değeri: Kamu Müdahalesinin İktisadi Gerekçeleri ve Mali Araçlar.....74 <i>Yunus Emre ÖZAYRANCI</i>	
Sosyal İçerik Üreticiliği ile Mobil Cihazlar İçin Uygulama Geliştiriciliğinde Kazanç İstisnası ve Özellik Arz Eden Durumlar 94 <i>Taha Emre ÇİFTÇİ</i>	

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

YENİLENEBİLİR ENERJİ YATIRIMLARININ FİNANSMANINDA YEŞİL TAHVİLLER: TÜRKİYE İÇİN VERGİ TEŞVİKİ ÖNERİLERİ

Esin GÜZHAN¹

Zuhal ERGEN²

1. GİRİŞ

Günümüzde çevre sorunları, uluslararası politik ve akademik gündemin öncelikli konularından biri haline gelmiştir. Çevre üzerindeki insan kaynaklı tahribatın tarihsel kökenleri daha eski dönemlere uzanmakla birlikte, bu sorunların küresel ölçekte derinleşmesi ve ivme kazanması, ağırlıklı olarak Sanayi Devrimi sonrasında artış gösteren iktisadi faaliyetlere atfedilmektedir. Sanayi Devrimi ile birlikte üretim yapısında yaşanan radikal dönüşüm, küresel ölçekte ekonomik faaliyetlerin ve üretim hacminin olağanüstü düzeyde genişlemesine yol açmıştır. Bu süreçte hızla artan enerji ihtiyacının büyük bir bölümü, maliyet avantajı sağlayan fosil yakıtlar vasıtasıyla karşılanmıştır. Ancak, fosil enerji kaynaklarının yoğun ve kontrolsüz kullanımı, küresel emisyon düzeylerini yükselterek çevresel kirliliği artırmış ve çevre üzerindeki baskıyı kritik seviyelere ulaştırmıştır.

18. yüzyılın sonlarında gerçekleşen Sanayi Devrimi, insanlığın organik olmayan yeni enerji kaynaklarını yoğun biçimde kullanmaya başladığı tarihsel bir dönüm noktasıdır. Bu dönüşüm, enerji tüketim miktarını artırmanın yanı sıra küresel

¹ Dr., ORCID: 0000-0003-4364-8408.

² Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, ORCID: 0000-0002-7064-9046.

enerji tüketim yapısını da köklü biçimde dönüştürmüştür. Sanayi toplumlarında ivme kazanan yüksek enerji ihtiyacı; ağırlıklı olarak kömür, linyit, petrol ve doğal gaz gibi yenilenemeyen fosil kaynaklardan karşılanmıştır (Cipolla, 2015: 43-63). 1870’li yıllara gelindiğinde, Birinci Sanayi Devrimi’nin iki temel unsuru olan kömür ve buhar gücü üretimde baskın rol oynamayı sürdürmüş; İkinci Sanayi Devrimi ile birlikte ise bu üretim araçları iktisadi hayattaki varlığını korurken, çevresel tehditlerin kaynağına kömürün yanı sıra petrol de dâhil olmuştur (Maillet, 1983: 58-59). Birbirini izleyen sanayi devrimleri ve 1980’li yıllardan itibaren hız kazanan küreselleşme süreci, uluslararası ekonomik rekabeti ve üretim yoğunluğunu artırmış; buna bağlı olarak fosil yakıt bağımlılığı da yüksek seviyelere ulaşmıştır. Bu gelişmeler, emisyon artışlarıyla doğrudan ilişkili olan asit yağmurları, ozon tabakasının incilmesi ve küresel iklim değişikliği gibi günümüzün en kritik çevresel sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Dinçer ve Rosen, 2007: 36).

Tüm bu gelişmeler, çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin endişeleri derinleştirmiş; zamanla gerek ulusal gerekse uluslararası platformlarda fosil yakıt tüketimini sınırlandırmaya ve temiz enerji kaynaklarının kullanımını artırmaya yönelik küresel girişimleri beraberinde getirmiştir. Nitekim 1980’li yıllardan itibaren uluslararası arenada geniş katılımlı çok sayıda çevre zirvesi düzenlenmiş; özellikle çevresel bozulmanın temel nedenlerinden biri kabul edilen fosil kaynaklı karbon emisyonlarını dizginlemeye yönelik çok taraflı kararlar alınmıştır. Fosil yakıt kullanımının çevre ve insan sağlığı üzerinde yarattığı tahribat, ülkeleri yenilenebilir enerji kaynakları gibi çevre dostu alternatif kaynak arayışına yöneltmiştir. Ancak söz konusu enerji teknolojilerinin yüksek ilk yatırım maliyeti, bu enerji kaynaklarına yatırımların arzulanan ölçekte gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır.

Günümüzde bu yatırımların fonlanması amacıyla çeşitli finansman mekanizmaları geliştirilmiştir. Bu araçlar arasında öne çıkan yeşil tahvil ihraçları, çevresel projelerin finansmanında geleneksel araçlara kıyasla nispeten yenidir. Yeşil tahviller kanalıyla sağlanan sermayenin büyük bir bölümünün doğrudan yenilenebilir enerji altyapısına yönlendirilmesi; dolayısıyla fosil yakıt bağımlılığını ve sera gazı emisyonlarını azaltmadaki stratejik rolü, bu finansal aracın çevrenin korunması açısından taşıdığı kritik önemi açıkça ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, yeşil tahvil piyasalarının derinleştirilmesinin ve yeşil tahvillerin kullanım alanlarının yaygınlaştırılmasının çevresel hedeflere ulaşılmasında önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye’de yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik etmeye dönük çeşitli mali mekanizmalar bulunsa da artan nüfus ve gelişen sanayi olgusuyla birlikte artan enerji talebi ve yüksek dışa bağımlılık düzeyi, enerji verimliliği ile çevre dostu yatırımları destekleyen politikaların güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, mevcut teşvik sistemine ilave olarak yeşil tahvil ihraçlarına sağlanacak vergi teşviklerinin, yenilenebilir enerji projelerine yönelik yatırımları artıracığı düşünülmektedir. Buradan hareketle mevcut çalışma, Türkiye’de yenilenebilir enerji yatırımlarının finansmanında yeşil tahvillerin rolünü artırmaya yönelik vergi teşviki önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Literatür incelendiğinde, yenilenebilir enerjiye yönelik genel vergi teşviklerini ele alan çalışmalar bulunmakla birlikte, bu yatırımların finansman aracı olarak yeşil tahviller üzerindeki vergi teşviklerini odağa alan araştırmaların son derece sınırlı olduğu görülmektedir. Çalışmanın, bu özgün odağıyla literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracağı öngörülmektedir. Çalışmanın geri kalanı ise şu şekilde planlanmıştır. İkinci bölümde yenilenebilir enerji ve yeşil tahvillere yönelik kavramsal açıklamalara yer verilecektir, üçüncü bölümde Türkiye’de yeşil tahvillerin kullanımına yönelik açıklamalar sunulacaktır,

dördüncü bölümde Türkiye’de yenilenebilir enerji finansmanı için yeşil tahvillere yönelik bazı vergi teşviki önerilerinde bulunulacak ve nihayetinde beşinci bölümde çalışmanın sonuçlarına yer verilerek çalışma tamamlanacaktır.

2. YENİLENEBİLİR ENERJİ VE YEŞİL TAHVİLLER

2.1. Yenilenebilir Enerji Kavramı

Enerji kaynaklarını temel olarak yenilenebilir ve yenilenemeyen enerji kaynakları biçiminde iki ana kategoride sınıflandırmak mümkündür. Yenilenebilir enerji; güneş, rüzgâr gibi sürekli ve doğal bir çevresel akıştan elde edilen enerji biçimi olarak tanımlanmaktadır. Burada ifade edilen “sürekli akış”, 24 saatlik periyot boyunca ekosistemde doğal olarak var olan enerji potansiyelini simgelemektedir. Bu tür enerjiyi “yeşil enerji” veya “sürdürülebilir enerji” olarak da adlandırılmak mümkündür (Twidell ve Weir, 2006: 7). Biyokütle, güneş, jeotermal, hidroelektrik, rüzgâr, odun ile dalga ve gelgit enerjisi başlıca yenilenebilir enerji türleri arasında yer almaktadır (Özkaya, 2011).

Buna karşılık yenilenemeyen enerji; insan müdahalesi veya dış bir eylemle açığa çıkarılmadığı sürece yer altında statik halde kalan izole enerji rezervlerinden elde edilmektedir. Nükleer yakıtların yanı sıra kömür, petrol ve doğal gaz gibi fosil kaynaklar bu grupta değerlendirilmektedir. Başlangıçta pasif bir potansiyel barındıran bu kaynaklar, enerji tedarik sürecinin başlatılması için dışsal bir müdahaleye ihtiyaç duymaktadır. Söz konusu kaynaklar literatürde “sınırlı kaynaklar” veya “kahverengi enerji” olarak da tanımlanmaktadır (Twidell ve Weir, 2006: 7).

Günümüzde fosil yakıtlar, yenilenebilir enerji kaynaklarına kıyasla küresel ölçekte belirgin biçimde daha yoğun

kullanılmaktadır. Bu durumun temel nedeni, fosil kaynakların maliyet avantajına sahip olmasıdır. Yenilenebilir enerjinin arz sürekliliği ve depolanabilirliği hususunda karşılaşılan kısıtlar, bu kaynakların maliyetlerini yükseltmektedir. Nitekim en kritik yenilenebilir enerji türleri olan rüzgâr ve güneş enerjisinin kesintili kaynaklar olmaları, üretimlerinde dalgalanmalara yol açmaktadır. Ayrıca bu kaynakların doğası gereği akış halinde bulunmaları depolama süreçlerini güçleştirmekte, toplam enerji arzı içerisindeki paylarının artması da büyük ölçekli depolama sistemlerine olan gereksinimi artırmaktadır. Depolama altyapısının tesisi ise oldukça yüksek sermaye gerektirmektedir (Moriarty ve Honnery, 2016: 6). Bu kısıtlar doğrultusunda, çevresel baskıların hafifletilmesi ve ekolojik sürdürülebilirliğin sağlanması adına yeşil/sürdürülebilir enerji projelerinin finansmanı kritik bir boyut kazanmaktadır.

2.2. Yenilenebilir Enerjinin Finansman Kaynakları

Yenilenebilir enerji yatırımlarının finansman kaynakları temel olarak borç finansmanı, öz sermaye ile hibeler ve sübvansiyonlar olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir.

Borç finansmanı; ticari banka kredileri veya sermaye piyasaları kanalıyla gerçekleştirilen tahvil ihraçları vasıtasıyla temin edilmektedir. Kredi garantileri ve teminatlar, kredi güçlendirme mekanizmaları olarak yenilenebilir enerji projelerinde gerek kamu kurumları gerekse kalkınma finansmanı kuruluşları tarafından sıklıkla sağlanmaktadır. Kalkınma finansmanı kurumları, imtiyazlı oranlarda kredi garantileri vermekte ve projelere likidite kolaylığı sağlamaktadır. Ayrıca yenilenebilir enerji maliyetini düşürmek amacıyla ticari ve imtiyazlı krediler ile ticari finans kurumları aracılığıyla yenilenebilir enerji projelerine sağlanan kredi limitleri birleştirilebilir. Yenilenebilir enerji projelerinde tahvil

finansmanı, geleneksel ticari kredilere kıyasla daha uzun vadeli ve düşük maliyetli bir alternatif sunabilmektedir. Bu kapsamda proje tahvilleri, doğrudan projenin yaratacağı nakit akışlarına dayalı borç taahhütleri üzerinden fon sağlarken; yeşil tahviller ise düşük karbonlu ve iklim değişikliğine dirençli yatırımları finanse etmek üzere hükümetler, çok taraflı kalkınma bankaları ve özel sektör kuruluşları tarafından ihraç edilen finansal enstrümanlardır. Varlık destekli menkul kıymetler ise yenilenebilir enerji varlıklarının ürettiği nakit akışlarının menkul kıymetleştirilmesiyle oluşturulan ve ağırlıklı olarak yeniden finansman aşamasında başvurulmuş araçlardır (Kalamova vd., 2011: 14-21; Lam ve Law, 2018).

Finansman kaynaklarının diğer önemli bileşeni olan **öz sermaye**; girişim sermayesi, özel sermaye fonları ve halka açık hisse senedi piyasaları aracılığıyla temin edilmektedir. Yatırıma dahil olacak öz sermayenin türü; teknolojinin olgunluk seviyesine, beklenen getiri oranına ve projenin taşıdığı risk profilinde göre farklılaşmaktadır. Örneğin girişim sermayesi yatırımcıları yüksek risk barındıran erken aşama teknoloji geliştirme süreçlerine sermaye aktararak yüksek getiri hedeflerken; özel sermaye yatırımcıları genellikle ticari olgunluğa ulaşmış, risk düzeyi nispeten düşük projelere 3-5 yıllık bir yatırım ufkuyla dahil olmaktadır (Kalamova vd., 2011: 14-21; Lam ve Law, 2018).

Hibeler ve sübvansiyonlar ise genellikle hükümetler ve kamu kurumları tarafından ticari açıdan marjinal olan projelere sağlanan desteklerdir. Özellikle yerel yönetimler bazında yenilenebilir enerji teknolojilerine sağlanan sermaye hibeleri, projelerin sermaye maliyetini düşürmekte ve yerel yönetimlere rekabet avantajı sağlamaktadır (Kalamova vd., 2011: 14-21; Lam ve Law, 2018).

2.3. Yenilenebilir Enerjinin Finansman Kaynağı Olarak Yeşil Tahviller

Yenilenebilir enerjinin finansmanında kullanılan borç kaynakları arasında stratejik bir yere sahip olan yeşil tahviller “kamu sektörü, özel sektör veya çok taraflı finans kuruluşları tarafından iklim dostu veya diğer çevresel projelerin finansmanı amacıyla ihraç edilen borçlanma senetleri” olarak tanımlanmaktadır (Chiang, 2017: 7). Yapısal olarak geleneksel tahvillerle benzerlik gösterecekler de ihraç yoluyla elde edilen kaynağın yalnızca çevre dostu projelere tahsis edilmesi zorunluluğu, yeşil tahvilleri geleneksel tahvillerden ayıran temel unsurdur.

Daha geniş bir perspektiften yeşil tahviller “sağlanan fonların tamamen veya kısmen yeni ve/veya mevcut uygun yeşil projelerin finansmanında ya da yeniden finansmanında kullanılacağı” Uluslararası Sermaye Piyasası Birliği tarafından belirlenen dört temel ilke ile uyumlu her türlü tahvil aracını ifade etmektedir (International Capital Market Association [ICMA], 2016: 2). Söz konusu tanımda geçen “yeşil proje” kavramı; yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, sürdürülebilir tarım, kirliliği önleme ve kontrol altında tutma, atık yönetimi, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, biyoçeşitliliğin güvence altına alınması, su kaynaklarının korunması ve yönetimi, temiz ulaşım ve iklim değişikliğine uyum gibi çevresel tahribatı azaltmayı hedefleyen yatırımları kapsamaktadır (Jun vd., 2016’dan aktaran Kandır ve Yakar, 2017b: 161; Khan, 2024: 18).

Tanımda vurgulanan Yeşil Tahvil İlkeleri (Green Bond Principles) ise yeşil tahvil piyasasında şeffaflık, açıklık ve hesap verilebilirliği sağlamak amacıyla geliştirilmiş rehber ilkelere. Bu ilkeler; ihraççılara güvenilir bir yeşil enstrüman oluşturma sürecinde yol gösterirken, yatırımcılara yapılan yatırımın çevresel etkilerini değerlendirme imkânı sunmakta, aracı kurumlara ise

ürünün finansal niteliklerini analiz etmede standart sağlamaktadır. Bu doğrultuda Yeşil Tahvil İlkeleri, ihraççıların paydaşlara sunacağı bilgilerin şeffaflığını, doğruluğunu ve bütünlüğünü güvence altına almayı amaçlamaktadır (ICMA, 2016: 2).

Yeşil Tahvil İlkeleri dört temel bileşenden oluşmaktadır: gelirlerin kullanımı, proje değerlendirme ve seçim süreci, gelirlerin yönetimi ve raporlama. Bu bileşenleri kısaca şöyle açıklamak mümkündür (ICMA, 2016: 2-5):

- **Gelirlerin Kullanımı:** İhraçtan elde edilen kaynakların istisnasız bir biçimde tanımlanmış yeşil projelere tahsis edilmesini şart koşar.
- **Proje Değerlendirme ve Seçim Süreci:** Finanse edilecek projenin çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine uygunluğunun ve “yeşil” niteliğinin objektif kriterlerle belirlenmesini ifade eder.
- **Gelirlerin Yönetimi:** Elde edilen fonların takip edilebilir olması için şeffaf ve tercihen bağımsız denetim mekanizmalarıyla doğrulanabilir biçimde yönetilmesini gerektirir.
- **Raporlama:** İhraççının, sağlanan finansmanın kullanım yerlerini ve projelerin sağladığı çevresel etkileri düzenli periyotlarla paydaşlara beyan etmesini yükümlü kılar.

3. TÜRKİYE’DE YENİLENEBİLİR ENERJİ PROJELERİNE VE DİĞER YEŞİL PROJELERE YÖNELİK YEŞİL TAHVİL UYGULAMALARI

Türkiye’de artan nüfus ve sanayi faaliyetlerinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak enerji ihtiyacının her geçen gün arttığı ve son yıllarda enerji talebinin yaklaşık %70 oranında dışarıdan sağlandığı bilinmektedir. Bu durum dikkate alındığında,

Türkiye’de enerji gereksiniminin giderilmesine yönelik stratejiler belirlenmenin ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Zira ülkemizde enerji arzı konusunda güvenliği sağlamlaştırmak için güzergâh ve kaynak çeşitlendirmesi yapılması, enerji alanındaki temel hedeflerden biri olarak belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye’de enerjide dışa bağımlılığın azaltılması, yerel kaynakların kullanımının artırılması ve iklim değişikliğiyle mücadele gibi hedefler doğrultusunda, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını artırma ve nükleer enerjiyi tercih edilen enerji kaynaklarına dahil etmeye yönelik girişimlerde bulunulması da hedeflenmiştir. Bu kapsamda 2017 yılında kabul edilen Milli Enerji Politikası çerçevesinde yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılmasının öncelikler arasında olduğu açıklanmıştır. Yine 2024 yılında açıklanan “Yenilenebilir Enerjide 2035 Yol Haritası” kapsamında, yenilenebilir enerji alanında yapılacak önemli tutarda yatırımlarla güneş ve rüzgâr enerjisi kapasitesinin 2035 yılına kadar 30GW’tan 120GW’a çıkarılmasının hedeflendiği de belirtilmiştir. (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2026).

Türkiye’nin artan nüfusu ve ivme kazanan sanayi faaliyetleriyle artan enerji talebi ve enerjide dışa bağımlılığının yüksekliği, ülkemizde birincil enerji kaynaklarının yoğun kullanımı ve bu kaynakların kullanımının çevre üzerinde yarattığı baskılar dikkate alındığında enerjide dışa bağımlılığın azaltılması ve çevre dostu enerji kaynaklarının kullanımının önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik yukarıda da bahsetmiş olduğumuz zorluklara bağlı olarak bu kaynaklara yatırım yapılmasının yüksek maliyet yaratması göz önüne alındığında, yenilenebilir enerji yatırımları için finansmanın önemi daha net görülmektedir.

Ülkemizde yenilenebilir enerji yatırımları için çeşitli finansman yöntemleri ve yatırım teşvikleri uygulanmaktadır. Yeşil projeleri finanse etmek adına ihraç edilen yeşil tahviller,

ülkemizde de hem kamu hem de özel sektör tarafından gerek yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik yatırımları gerek ise diğer yeşil projeleri finanse etmek için kullanılan araçlardır.

Türkiye'nin ilk yeşil tahvil ihracı 2016 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) tarafından yapılmıştır. Türkiye'nin bu ilk yeşil tahvilinin ihraç değeri 300 milyon dolar olup bu tahvilin vadesi 5 yıl olarak belirlenmiştir (TSKB, 2026). Ülkemizde 2017-2021 döneminde farklı vadelerde ve tutarlarda yine özel sektör tabanlı yeşil tahvil ihraçları gerçekleşmiştir. Garanti Bankası, İş Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Vakıfbank, Arçelik, Vestel, QNB Finansbank ve Aydem Enerji ülkemizde 2017-2021 döneminde yeşil tahvil ihracı yapmış çeşitli sektörlerde öncü şirketlerdir (Dumlu ve Keleş, 2023: 264-265). Ülkemizde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen 13 Nisan 2023 ihraç tarihli ve 13 Temmuz 2030 vadeli 2,5 milyar ABD Doları tutarındaki yeşil tahvil ise ilk resmi kamu yeşil tahvili olup bu tahvil uluslararası piyasalarda ihraç edilmiştir. Bu yeşil tahvil, ülkemiz Hazinesi tarafından uluslararası sermaye piyasalarında ihraç edilen ilk Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ESG) tahvil olarak anılması bakımından önemlidir (T. C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2023). Yine ülkemizde Garanti BBVA tarafından 30 Haziran 2026 tarihinde yapılan 1 yıl 2 gün vadeli yeşil tahvil ihracı ise 30 milyon Euro değerinde olup sürdürülebilir tarım projelerini fonlamak amacıyla yapılmıştır (Garanti BBVA, 2026). OPET tarafından 30 Nisan 2026 tarihinde 250 milyon TL nominal değerinde ve 2 yıl vadeli yeşil tahvil ihracı ise çevresel katkısının önemli düzeyde olması beklenen projelere kaynak temin etmeyi ve sürdürülebilir finansmanda dönüşüme ivme kazandırmayı hedeflemiştir (OPET, 2026).

Ülkemizde yeşil projeleri desteklemek adına yapılan yeşil tahvil ihraçları hiç şüphesiz çevresel sürdürülebilirliği sağlamak adına önemlidir. Fakat yeşil tahvillerin dünya genelindeki hacmine bakıldığında bu finansman aracının Türkiye'de benzer

şekilde kullanılmadığı görülmektedir. Bu durum ise yeşil tahvillere yönelik desteklerin artırılması gerekliliğini göstermektedir (İnneci, 2024: 2455; Kandır ve Yakar, 2017a: 105).

4. TÜRKİYE’DE YENİLENEBİLİR ENERJİNİN FİNANSMANINDA YEŞİL TAHVİLLERİN KULLANIMINA İLİŞKİN VERGİ TEŞVİKİ ÖNERİLERİ

Türkiye’de yeşil projeler için önemli bir finansman kaynağı olan yeşil tahvillerden sağlanan faiz gelirlerinin ve alım-satım kazançlarının vergilendirmesi hususunda herhangi bir ayrıcalık bulunmamaktadır. Bu tahvillerden sağlanan fonlar, tıpkı geleneksel tahvillerde olduğu gibi stopaja ve beyana tabidirler. Anlaşıldığı gibi yeşil tahvillerden sağlanan fonların çevre dostu projeler için kullanılmalarına bakılmaksızın bu tahviller de tıpkı diğer geleneksel tahviller gibi vergi hukuku açısından aynı kurallara bağlıdırlar.

Ülkemizde yurtiçinde ihraç edilen gerek devlet tahvillerinden gerek ise özel sektör tahvillerinden elde edilecek faiz ve alım-satım kazanç gelirleri, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun geçici 67’nci maddesine göre vergilendirilmektedir. 01.01.2006 tarihinden itibaren yurtiçinde ihraç edilen hem özel sektör tahvil/bonolarından hem de devlet tahvili/Hazine bonolarından, 01.10.2010 tarihi itibarıyla sağlanan faiz gelirleri ve alım- satım kazançlarından tevkifat oranı, tam ve dar mükellef gerçek kişiler için %10 olarak belirlenmiş ve bu gelirler için ayrıca beyanname verilmesine gerek bulunmadığı hüküm altına alınmıştır. Ancak özel sektör tahvilleri açısından baktığımızda 6362 sayılı Kanun çerçevesinde Sermaye Piyasası Kurulu tarafından onaylanmış finansman bonolarından elde edilen gelirler ve bunların satışından sağlanan kazançlar için uygulanan

tevkifat oranı 23.05.2020 tarihli ve 2569 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile %15 olarak belirlenmiş ve bu Kararın yayımı tarihinden önce edinilen finansman bonolarından sağlanan kazançlardan da %10 oranında kesinti yapılması kararlaştırılmıştır. İndirimli oran uygulaması ise 31.01.2025 tarihli ve 9487 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile sonlandırılarak 01.02.2025 tarihinden itibaren edinilen tahvil ve bonolardan sağlanan gelirler için %10, %15 olan tevkifat oranlarına dönülmesi hüküm altına alınmıştır. Yine Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen altına dayalı devlet iç borçlanma senetleri için tevkifat oranı %0 olarak belirlenmiş ve ayrıca 22.12.2021- 30.06.2026 tarihleri arasında edinilen, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen devlet tahvili ve Hazine bonolarından sağlanan gelir ve kazançlar için 21.12.2021 tarihli ve 4937 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ve 18.12.2025 tarihli ve 10706 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı çerçevesinde tevkifat oranı %0 olarak kararlaştırılmıştır (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2026: 14-16). Daha sonra bu oranın süresi, 19.06.2026 tarihli 11444 sayılı Karar ile de 01.07.2026 tarihinden itibaren edinilen devlet tahvili, Hazine bonusu ve 4749 sayılı Kanun uyarınca kurulan varlık kiralama şirketlerince ihraç edilen kira sertifikalarından elde edilen gelir ve kazançlar için 31.12.2026 tarihine kadar uzatılmıştır (T.C. Resmî Gazete, Sayı:33286, 2026).

Hazinenin yurt dışına ihraç ettiği tahvillerin faiz gelirleri ile alım-satım kazancı ise geçici 67'nci madde kapsamında değildir. Buna göre tam mükelleflerin bu tahvillerden elde ettikleri faiz gelirlerinin kanuni beyan sınırını aşması halinde bunun beyanı gerekmektedir. Alım-satım kazançlarında da maliyet bedeli endekslemesi sonucu, kalan tutarın beyanı zorunludur. Dar mükelleflerin ise yurt dışına ihraç edilen tahvillerden elde ettikleri gelirler için beyanname vermeleri gerekmemektedir (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2026a: 15). Yurt dışına ihraç edilen özel sektör tahvillerinden sağlanan faiz

gelirleri de Gelir Vergisi Kanunu'nun 94'üncü maddesine göre tevkifata tabidir. Tam mükellef kurumlar tarafından yurt dışında ihraç edilen özel sektör tahvillerinden sağlanan gelirler vadeye göre değişen oranlarda vergiye tabi olmaktadır (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2026b).

Anlaşıldığı üzere ülkemizde yeşil tahvillerden sağlanan faiz gelirleri ve alım-satım kazançları, tıpkı geleneksel tahvillerde olduğu gibi stopaja tabi olup bu tahvillere yönelik herhangi bir ayrıcalık bulunmamaktadır. Bazı ülkelerde yeşil projelere yönelik yatırımları arttırmak adına vergi mevzuatında yeşil tahvillere sunulan vergi muafiyeti ya da vergi indirimi gibi kolaylıklar dikkate alındığında benzer uygulamaların ülkemizde de gerçekleşmesi beklenebilir.

Çin'de yabancı kurumsal yatırımcıların yeşil tahviller üzerindeki vergiden muaf tutulması, Hindistan'da kamu kuruluşları ve belediyeler tarafından çıkarılan vergisiz tahvil uygulaması, ABD'de belediye tahvil piyasasının %80'inden fazlasının vergiden muaf tutulması ve temiz enerji ve enerji tasarrufuna yönelik belediye tahvilleri için özel vergi teşvikleri sunulması, Brezilya'da vergiden muaf tahvillerin büyük altyapı yatırımları, inşaat şirketleri ve rüzgar enerjisi santrali geliştiricileri için ihraç edilebilmesine yönelik uygulamalar ve Malezya'da varlık teminatlı menkul kıymetlerin ihraç giderlerinin vergiden düşürülebilmesi bu örneklerden bazılarıdır (International Institute for Sustainable Development [IISD], 2016: 14).

Söz konusu değerlendirmeler ışığında, Türkiye'de mevcut mevzuat çerçevesinde yeşil tahvil ihraçlarının vergisel açıdan bir avantaj barındırmadığı anlaşılmaktadır. Toplam enerji talebinin büyük bir bölümünü ithalat yoluyla karşılayan Türkiye'de, enerji verimliliğini artırmak ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payını yükseltmek stratejik bir önceliktir. Bu enerji kaynaklarına

yatırımları desteklemek adına mevcut teşvik mekanizmaları vasıtasıyla çeşitli finansman imkânları sunulsa da yenilenebilir enerji yatırımlarının arzulanan ivmeyi kazanabilmesi, sermaye piyasaları aracılığıyla daha geniş tabanlı finansal kaynakların yaratılmasına bağlıdır. Dolayısıyla, yenilenebilir enerji projelerinde karşılaşılan finansman kısıtlarını hafifletmek adına yeşil tahvil ihraçlarını cazip hale getirecek politikaların hayata geçirilmesi önemlidir.

Türkiye’de yeşil projelerin ve özellikle yenilenebilir enerji projelerinin desteklenmesi amacıyla yeşil tahvillere yönelik bir dizi vergisel düzenleme önerilebilir:

- İlk olarak yeşil tahviller için yukarıda da bahsedildiği gibi özel sektör kaynaklı tahvillerin faiz gelir ve alım-satım kazançlarından yapılan %10 vergi tevkifatı oranının düşürülmesi ya da sıfırlanması değerlendirilebilir. Ayrıca kamu kaynaklı tahvil ve bonolara uygulanan stopaj muafiyetlerinin ise devamlılığının sağlanması düşünülebilir. 22.12.2021-30.06.2026 tarihleri arasında edinilen devlet tahvili ve Hazine bonolarından sağlanan gelir ve kazançlar için %0 olarak uygulanması kararlaştırılan ve daha sonra 01.07.2026 tarihinden itibaren edinilen bu menkul kıymetlerden sağlanan gelir ve kazançlar için 31.12.2026 tarihine kadar uzatılmış olan bu tevkifat oranının sonraki yıllar için de devamlılığı sağlanabilir.
- Kurumsal yatırımcıların yeşil tahvil yatırımından elde ettikleri faiz gelirlerinin belirli bir kısmı kurumlar vergisi matrahından indirilebilir. Ayrıca yatırım fonlarının portföy bileşimlerinde belirli oranlarda yeşil tahvil bulundurmalarını özendirecek vergisel avantajlar oluşturularak özel tasarrufların sermaye piyasası aracılığıyla yeşil projelere akışı sağlanabilir.

- Yeşil tahvil ihracından elde edilen kaynağın, yenilenebilir enerji yatırımlarında kullanılması şartıyla ihraç sürecinde katlanılan maliyetlerin gerçek tutarlarının üzerinde kurumlar vergisi matrahından artırımlı bir oranda indirilebilmesine imkân tanınabilir.
- Katma değer vergisi (KDV) istisnası, gümrük vergisi muafiyeti ve finansman desteği gibi yenilenebilir enerji yatırımlarını destekleyen mevcut yatırım teşviklerine ilave olarak yeşil tahvillerle finanse edilen projelere ek bir “yeşil finansman primi” tanımlanarak geleneksel teşvik yapısına entegre edilebilir.

Özel sermayeyi pozitif çevresel dışsallık yaratan projelere yönlendiren yeşil tahviller, çevresel sürdürülebilirliğin tesisinde umut vadeden finansal araçlardır (Khan, 2024:18). Çalışmada sunulan vergi teşviki önerileri, yalnızca vergi indirimlerinden ibaret olmayıp özel sermayenin yenilenebilir enerji alanına kanalize edilmesini hedefleyen bütüncül bir finansman politikasının çerçevesini çizmektedir. Kuşkusuz vergi teşvikleri kamu gelirlerinde yaratabileceği olası daralma nedeniyle mali bir risk unsuru olarak değerlendirilebilir. Bu riski bertaraf etmek adına uygulanacak teşviklerin; performansa dayalı şartlara bağlanması, uygulanacak vergi avantajı karşılığında belli bir yenilenebilir enerji yatırımının beklenmesi ve sunulacak avantajlar için teşvik bütçesine üst sınırlar getirilmesi önerilmektedir. Böylelikle muhtemel vergi harcaması kontrol altına alınırken, teşviklerin hedeflenen çevresel faydayı optimize etmesi sağlanabilir. Türkiye’nin enerjideki yüksek dışa bağımlılığı, fosil yakıtların çevre üzerinde yarattığı tahribat ve bu kaynakların rezervlerinin küresel ölçekte tükenme sınırına yaklaşması olgusu birlikte değerlendirildiğinde yeşil tahvillere sağlanacak vergi teşvikleri bir kamu maliyesi kaybı olarak değil, uzun vadeli enerji güvenliği ve sürdürülebilir büyüme hedeflerine hizmet eden stratejik bir kamusal yatırım olarak ele alınmalıdır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde çevre sorunları, uluslararası politik ve iktisadi gündemde üzerinde durulan öncelikli konulardan biridir. Çevresel bozulmanın tarihsel kökenleri daha eski dönemlere uzanmakla birlikte, bu sürecin küresel ölçekte ivme kazanması ve endişe yaratmaya başlaması ağırlıklı olarak Sanayi Devrimi’ni takip eden ekonomik faaliyetlere atfedilmektedir. Sanayi Devrimi ile birlikte üretim hacminde yaşanan olağanüstü genişleme, küresel enerji talebini önemli ölçüde artırmış bu gereksinim nispeten düşük maliyete sahip fosil yakıt kaynaklarından karşılanmıştır. Ancak fosil enerji kaynaklarının yaygın kullanımı, karbon emisyonlarını artırarak çevre üzerindeki baskıyı kritik seviyelere ulaştırmıştır.

Fosil yakıt tüketiminin yarattığı negatif çevresel dışsallıklar, ülkeleri çevre dostu bir alternatif kaynak olan yenilenebilir enerji kaynaklarına yöneltmiştir. Bununla birlikte, yenilenebilir enerji teknolojilerinin yüksek ilk yatırım maliyetlerinin yanı sıra depolama ile arz sürekliliğinde karşılaşılan teknik kısıtlar, bu kaynakların yaygınlaşması önünde önemli bir finansman engeli oluşturmaktadır. Günümüzde söz konusu finansman ihtiyacının karşılanmasında sermaye piyasaları kanalıyla sağlanan yeşil tahvil ihraçları ön plana çıkmaktadır.

Hem küresel hem de ulusal ölçekte yeşil tahviller, geleneksel borçlanma araçlarına kıyasla nispeten yeni bir sürdürülebilir finansman aracıdır. Dünyada ilk yeşil tahvil ihracı, 2007 yılında Avrupa Yatırım Bankası (EIB) tarafından gerçekleştirilmişken; Türkiye’de ilk ihraç 2016 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) bünyesinde yapılmıştır. İzleyen yıllarda Türkiye’de özellikle özel sektör kaynaklı yeşil tahvil ihraçlarında niceliksel bir artış gözlenmekle birlikte, mevcut ihraç hacminin yenilenebilir enerji yatırımlarının gerektirdiği

finansman büyüklüğüne kıyasla yetersiz kaldığı değerlendirilmektedir. Türkiye'nin enerjideki yüksek dışa bağımlılığı, tırmanan enerji talebi ve iklim değişikliğiyle mücadele hedefleri dikkate alındığında, mevcut mali teşviklerin ötesine geçilerek yenilenebilir enerji yatırımlarına yönelik finansman mekanizmalarının güçlendirilmesinin stratejik bir zorunluluk olduğu düşünülmektedir.

Bu doğrultuda, yenilenebilir enerji alanındaki finansal kısıtları bertaraf etmek amacıyla yeşil tahvil piyasasını özendirecek bütüncül bir vergi teşvik politikasının hayata geçirilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda öne çıkan temel politika önerileri şu şekilde sıralanabilir: Özel sektör yeşil tahvil ihraçlarından elde edilen faiz gelirleri ve alım-satım kazançları üzerindeki vergi tevkifatı (%10) düşürülebilir veya sıfırlanabilir. Kamu kaynaklı tahvil ve bonolara belirli süreler için tanınan stopaj avantajlarının ise devamlılığı sağlanabilir. Yine kurumsal yatırımcıların teşvikine yönelik yeşil tahvillerden elde ettikleri faiz gelirlerinin belirli bir kısmı kurumlar vergisi matrahından indirilebilir. Özel tasarrufların sermaye piyasaları kanalıyla dolaylı olarak yeşil projelere akışını desteklemek için tasarruf sahiplerinin yatırım fonlarının portföy bileşimlerinde belirli oranlarda yeşil tahvil bulundurmalarını özendirecek vergisel avantajlar da uygulanabilir. Ayrıca yenilenebilir enerji yatırımlarını destekleyen mevcut yatırım teşvik sistemine (KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti vb.) ilave olarak, projelerin finansmanında yeşil tahvil kullanımı durumunda yararlanılmak üzere bir yeşil finansman primi veya ek vergi indirimi mekanizması tanımlanabilir.

Özetle, Türkiye'deki mevcut yenilenebilir enerji teşvik sisteminin, sermaye piyasası araçlarından yeşil tahvil finansmanına yönelik ilave vergi teşvikleriyle entegre edilmesi gerekmektedir. Bütüncül bir kamu maliyesi ve sürdürülebilir finansman politikası çerçevesinde yeşil tahvillerin desteklenmesi

bir kamu gelir kaybı olarak değil; uzun vadeli enerji güvenliği, çevresel sürdürülebilirlik ve makroekonomik istikrar hedeflerine hizmet eden stratejik bir araç olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Cipolla, C. M. (2015). *Dünya Nüfusunun İktisat Tarihi*, 5. Baskı, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul.
- Chiang, John (2017), *Growing The U.S. Green Bond Market Volume 1: The Barriers and Challenges*, California State Treasurer Report.
- Dinçer, İ. & Rosen, M. A. (2007). *Exergy Energy, Environment and Sustainable Development*. Elsevier.
- Dumlu, T. & Keleş, E. (2023). Kurumsal Yeşil Tahviller ve Firma Değeri: Türkiye Uygulamaları. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8 (1), 261-269.
- Garanti BBVA (2026). <https://www.garantibbva.com.tr/kurumsal-iletisim/surdurulebilir-tarimda-adaptasyona-30-milyon-euroluk-yesil-tahvil>. Erişim Tarihi: 12.08.2026.
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2026a). G.V.K. Geçici 67’nci Madde Uygulaması ile İlgili Olarak Gerçek Kişilere Yönelik Vergi Rehberi. https://cdn.gib.gov.tr/api/gibportal-file/file/getFileResources?objectKey=arsiv/fileadmin/beyannamerehberi/2026/2026_Gecici67.pdf . Erişim Tarihi: 14. 08.2026.
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2026b). <https://www.gib.gov.tr/mevzuat/kanun/433>. Erişim Tarihi: 14.08.2026.
- International Institute for Sustainable Development (2016). *Roadmap for China: Using Green Securitisation, Tax Incentives and Credit Enhancements to Scale Green Bonds*. <https://www.iisd.org/system/files/publications/greening-securitisation-tax-incentives-credit-enhancements-green-bonds-en.pdf> . Erişim Tarihi:13.08.2026.

International Capital Market Association (2016). Green Bond Principles,
<https://www.icmagroup.org/assets/documents/Regulatory/Green-Bonds/GBP-2016-Final-16-June-2016.pdf> ,
Erişim Tarihi: 07.08.2026.

İnneci, A. (2024). Sürdürülebilir Kalkınmanın Finansman Aracı Olarak Yeşil Tahviller ve Yeşil Tahvillere Yönelik Vergi Teşvik Uygulamaları. *Malî Hukuk Dergisi*, 20 (240), 2435-2464.

Kalamova, M., Kaminker, C. & Johnstone, N. (2011). *Sources of Finance, Investment Policies and Plant Entry in the Renewable Energy Sector*. OECD Environment Working Papers No. 37.

Kandır, S. Y. & Yakar, S. (2017a). Yenilenebilir enerji yatırımları için yeni bir finansal araç: Yeşil tahviller. *Maliye Dergisi*, Ocak-Haziran, 172, 85-110.

Kandır, S. Y. & Yakar, S. (2017b). Yeşil tahvil piyasaları: Türkiye’de yeşil tahvil piyasasının geliştirilmesi için öneriler. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(2), 159-175.

Khan, A. (2024). Green Bonds: Financing Environmental Sustainability. *International Journal of Quantitative and Qualitative Research*, 3(1), 18-24.

Lam, P. T. I. & Law, A. O. K. (2018). Financing for Renewable Energy Projects: A Decision Guide by Developmental Stages with Case Studies. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 90, 937-944.

Maillet, J. (2013). *İktisadi Olayların Evrimi*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Moriarty, P. & Honnery, D. (2016). Can Renewable Energy Power the Future? *Energy Policy*, 93, 3-7.

- OPET (2026). <https://www.opet.com.tr/basin-bultenleri/opetten-yine-bir-ilk-surdurulebilir-gelecege-250-milyon-tllik-yesil-tahvil-ihraci> . Erişim Tarihi: 12.08.2026.
- Özkaya, S. Y. (2011). Yenilenebilir Enerji Kaynakları. *Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Dış İşleri Bakanlığı Yayınları. <http://www.mfa.gov.tr/yenilenebilir-enerji-kaynaklari.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 10.08. 2026.
- T. C. Dışişleri Bakanlığı (2026). Türkiye'nin Uluslararası Enerji Stratejisi, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa. Erişim Tarihi: 12.08.2026.
- T. C. Hazine ve Maliye Bakanlığı (2023), 6 Nisan 2023 tarihli Basın Duyurusu, https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2023/04/20230406_Basin-Duyurusu-1.pdf. Erişim Tarihi: 12.08.2026.
- T. C. Resmî Gazete (2026). 19/06/2026 Tarihli ve 11444 Sayılı Cumhurbaşkanî Kararının Eki, Sayı: 33286. <https://www.etonet.org.tr/uploads/cf/f1234ac358.pdf>, Erişim Tarihi: 02.09.2026.
- Twidell, J. & Weir, T. (2006). *Renewable Energy Resources* (2. Baskı), ABD: Taylor & Francis.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AÇISINDAN TÜRKİYE’DE YENİ YATIRIM TEŞVİK SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Filiz GİRAY¹

1. GİRİŞ

Küresel ekonomide son yıllarda ortaya çıkan yavaşlama eğilimi, artan makroekonomik ve jeopolitik belirsizlikler, iklim değişikliği ve teknolojik dönüşüm, ülkelerin sürdürülebilir ve kapsayıcı kalkınma hedeflerine ulaşmasını daha güç hale getirmektedir. Ekonomik sürdürülebilirlik bir ekonominin sermaye stokları – fiziksel, insan, entelektüel, ‘sosyal’ ve doğal –birbirinin yerini tamamen dolduramadığı için özellikle azalan sermaye türlerinin geleceğine dikkat edilmesini gerektirir (Bowen, 2024:1). İşsizlik, altyapı yetersizlikleri, bölgesel gelişmişlik farklılıkları ve iklim değişikliğinin neden olduğu ekonomik maliyetler, yatırım faaliyetlerinin hızlandırılmasını ve yatırımların yalnızca niceliksel olarak artırılmasının ötesinde niteliksel olarak da dönüştürülmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda yatırımlar; ekonomik büyümenin ve sermaye birikiminin temel unsurlarından biri olmasının yanı sıra istihdam yaratılması, teknolojik gelişmenin desteklenmesi, verimliliğin artırılması ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması bakımından stratejik bir öneme sahiptir (Adarov et al., 2025; Hann et al., 2025).

Yatırım teşvikleri, özellikle gelişmekte olan ülkelerde yatırımların artırılması, belirli sektörlerle ve bölgelere

¹ Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, ORCID: 0000-0002-8765-8248.

yönlendirilmesi, teknolojik kapasitenin geliştirilmesi ve uluslararası yatırımların çekilmesi amacıyla kullanılan önemli maliye politikası araçlarından biri olmuştur. Türkiye’de yatırım teşvik politikalarının uzun bir tarihsel geçmişi bulunmaktadır. Ancak ekonomik, teknolojik ve çevresel koşullardaki değişim, mevcut yatırım teşvik sisteminin yeni kalkınma öncelikleri doğrultusunda yeniden ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu çerçevede 30 Mayıs 2025 tarihli ve 32915 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Türkiye’de yatırım teşvik sisteminde kapsamlı bir değişikliğe gidilmiştir. Yeni sistem ile önceki uygulamalarda yer alan farklı teşvik mekanizmalarının daha bütünleşik bir yapı içerisinde yeniden düzenlenmesi amaçlanmıştır; üretim ve istihdamın artırılması, katma değeri yüksek ve dışa bağımlılığı azaltan yatırımların desteklenmesi, uluslararası doğrudan yatırımların artırılması ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasının yanı sıra işletmelerin yeşil ve dijital dönüşümünün hızlandırılması doğrudan politika hedefleri arasına alınmıştır.

Bu gelişmeler, Türkiye’de yatırım teşvik sisteminin sürdürülebilir kalkınma perspektifinden değerlendirilmesini önemli bir araştırma konusu haline getirmektedir. Özellikle yeni sistemin önceki uygulamalara kıyasla hangi yönlerden farklılaştığı, teşviklerin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ne ölçüde uyumlu olduğu ve yeni düzenlemenin yatırım kararlarını yönlendirme kapasitesinin nasıl değerlendirilebileceği önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de 2025 yılında yürürlüğe giren yeni yatırım teşvik sistemini önceki yatırım teşvik uygulamalarıyla karşılaştırmalı olarak incelemek ve sistemi sürdürülebilir kalkınma perspektifinden değerlendirmektir. Bu doğrultuda öncelikle sürdürülebilir kalkınma açısından yatırımların ve yatırım teşviklerinin rolü ele alınmakta; ardından Türkiye’de yatırım teşvik sisteminin

tarihsel gelişimi incelenmektedir. Çalışmanın devamında 2025 yılında yürürlüğe giren yeni yatırım teşvik sisteminin yapısı ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Son olarak yeni sistem; sürdürülebilir kalkınma, yeşil ve dijital dönüşüm, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması, teknolojik dönüşüm ve yatırım teşviklerinin etkinliği açısından değerlendirilerek politika önerileri geliştirilmektedir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADA YATIRIMLARIN ROLÜ VE TEŞVİKLER

Ekonomik kalkınma sadece ülkedeki gayrisafi yurtiçi hasılda artışı değil aynı zamanda sosyal, teknolojik gelişimi ve nihai olarak refah artışını ifade etmektedir. 2000’li yıllarla birlikte ekonomik kalkınma kavramı özellikle küresel düzeyde yaşanan gelişmelerin etkisiyle yerini sürdürülebilir kalkınmaya bırakmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı 1990’lardan sonra yaygın olarak kullanılan bir kavram olmasına rağmen ilk olarak Dennis Pirages tarafından 1977 yılında kullanılmıştır. Günümüzde sürdürülebilir kalkınma ekonomik boyutun yanı sıra doğal kaynakların eşitlik ve sosyal adalet ilkeleri çerçevesinde kullanılmasını içeren sosyal ve çevresel boyutu da içeren bir kavrama dönüşmüştür (Kanberoğlu, Mollavelioğlu, 2013:290).

Sürdürülebilir kalkınma için yatırım önemli bir unsurdur. Yatırım hızlanmaları, sermaye birikiminin daha hızlı olmasıyla doğrudan bağlantılı olarak daha güçlü bir üretim büyümesi sağlar (Hann, Stamm, Yu, 2025:108). Bir ülkede yatırım faaliyetleri ve bunların niteliksel ve niceliksel özellikleri, finansal sistem ülkenin ekonomik potansiyeli, yeniden üretme yeteneği, etkili gelişimi, toplumsal üretimin genel yapısındaki dönüşümler ve ulusal ve uluslararası düzeyde finansal

piyasaların sosyo-ekonomik gelişimde etkilidir (Bolton, 2015:121). Özellikle yüksek teknoloji, yenilikçi, kaynak ve enerji verimliliğini artıran ve düşük karbonlu üretim yapısını destekleyen yatırımların teşvik edilmesi, sürdürülebilir kalkınma açısından giderek daha önemli hale gelmiştir.

Yatırımlar en az üç önemli makroekonomik ve kalkınma işlevine hizmet eder: Yatırımlar; i) Uzun vadeli büyümenin temelidir. ii) Sürdürülebilir kalkınma hedeflerini yakalamanın zorluklarının üstesinden gelmek için önemli bir itici güçtür. iii) Güçlü bir istihdam yaratmanın itici güçüdür (Adarov, Kose, Vorisek, 2025:4). Yatırımların sürdürülebilir kalkınmaya katkısı sadece miktar olarak artışları ile değil aynı zamanda yöneldikleri sektör ve yapılarına da bağlıdır (Bakkaloğlu, 2025: 831).

Sürdürülebilir kalkınma için önemi belirtilen yatırımların artırılması için her ülke gerekli yatırım iklimini oluşturmak durumundadır. Girişimcilerin yatırım kararlarını belirleyen birçok faktör (pazar büyüklüğü, kaynak durumu, siyasi istikrar, altyapı gibi) olmakla birlikte vergiler bunlar arasında önemli bir unsurdur (OECD, 2007:4). Ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde de yatırım teşviklerinde ağırlık vergi teşviklerine verilmektedir. Nitekim Celani vd. (2022) 36 gelişmekte olan ülke için yaptıkları çalışmalarında söz konusu ülkelerin %80'inde, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ilgili bir alanı destekleyen en az bir vergi teşvikin yer aldığı vurgulanmaktadır.

Öncelikle kazanç üzerinden alınan verginin düşürülmesi yatırımcıların net gelirlerini yükseltir. Vergi teşvikleri, firmaların yatırım maliyetlerini vergi indirimleri ile azaltmayı hedefler; bu da nihayetinde vergi borcunu düşürür, özel sektör verimliliğini artırır ve firmaların optimum sosyal üretime ulaşmasına yardımcı olur (Martínez-Ros, Kunapatarawong, 2019).

Modern büyüme teorilerinde yer alan bilgi ve inovasyondan kaynaklanan olumlu yayılımlar olan pozitif dışsallıklar, özellikle araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) ağırlıklı ihracat projeleri veya ağlarını geliştirmeye yardımcı olan yatırımlarla somutlaşır. Vergi teşvikleri bu tür yatırımları artırabilmektedir (Bolnick, 2004:2-3). Bunlar genel politika hedefleri olabilir, ama vergi teşviklerinin kullanılmasının en güçlü gerekçesi, teşvikin doğrudan bir piyasa başarısızlığını (örn. pozitif dışsallıklar) ya da belirli bozulmaları (örn. makroekonomik şoklar, sektör veya teknolojik yol bağımlılıkları) ele aldığı durumlarda ortaya çıkar. Piyasa aksaklıkları toplum için optimal olmayan yatırıma yol açabilir ve istihdam, yenilik, bölgesel kalkınma, eşitlik ve çevre ile ilgili diğer istenen sonuçları sınırlayabilir (Wen, 2020:1-10).

Vergi teşviklerinin temel ortak özellikleri yatırım teşviklerinde vergilerin ağırlıklı olarak kullanılmasını sağlamaktadır. Bu özellikler şunlardır: (i) Teşviklerde hedeflenme vardır. Sadece belirli bir vergi mükellefi grubuna sunulurlar; örneğin, belirli bir faaliyet, sektör, konum veya yatırımcı ya da projeye özgüdürler, (ii) Mükellef için vergi yükümlülüğünün azalmasına veya ertelenmesine yol açar ve dolayısıyla hükümet için kaybedilen vergi gelirine sebep olurlar, (iii) Belli bir faaliyeti teşvik etmeyi amaçlarlar (Celani vd., 2022: 14). Ancak Vergi teşvikleri nedeniyle kaybedilen devlet gelirinin yerel kaynakları harekete geçirme çabalarını sınırlaması ve böylece sürdürülebilir kalkınma hedeflerine doğru ilerlemeyi yavaşlatabildiği de bir gerçektir (Celani vd., 2022:11).

Vergi teşvikleri; gelire dayalı vergi teşvikleri ve harcamaya dayalı vergi teşvikleri olarak sınıflandırılabilir. Gelir bazlı teşvikler genellikle kalıcıdır. Uzun yıllar boyunca devam ederler. Harcama bazlı teşvikler, cari harcamalardan (örneğin

personel giderleri) ziyade sermaye harcamalarını (örneğin ekipman yatırımları) daha sık destekler.

Literatüre bakıldığında vergi teşviklerinin yatırımlar üzerindeki etkileri konusunda yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bazı çalışmalar, mali teşviklerin yatırımı artırabileceğini ve diğer sosyal ve ekonomik faydalar sağlayabileceği görüşünü desteklemektedir. Örneğin Zee vd.(2002) gelişmekte olan ülkeler için vergi teşviklerinin yatırımlar üzerinde etkinliği inceledikleri çalışmalarında vergi teşviklerinin piyasa başarısızlığını sınırlayabileceği ve yatırım maliyetlerinin daha kısa sürede telafi edilmesini sağlayabileceği belirtilmiştir. Botman vd. (2010) vergi indirimi teşvikinin doğrudan yabancı yatırımlar ve yeni yatırımları artırmada daha etkili olacağı sonucuna ulaşmışlardır. Rapuluchukwu vd. (2016), ithalat vergisi muafiyetleri, kurumlar vergisi muafiyetleri ve ihracat finansmanı gibi birden fazla türde mali teşvikin firma verimliliği üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu çalışmalarında kanıtlamışlardır. Amendola vd. (2018) Dominik Cumhuriyetinde vergi teşviklerinin firmaların performansları üzerindeki etkilerini 2006-2015 verileri ile analiz etmişlerdir. Sonuçlar, mevcut muafiyet rejiminin doğrudan firma performansını, sektör düzeyinde rekabeti ve ekonomi genelinde verimliliği olumlu etkilediğini gösteriyor.

Bazı araştırmalar ise mali teşviklerin yatırımlar üzerinde etkisinin olmadığını göstermektedir. Örneğin Cleeve (2008) Alt Sahra Afrika ülkeleri için yapmış olduğu çalışmasında mali teşviklerin maliyetlerinin—hem kaybedilen gelir hem de yönetim üzerindeki olumsuz etkileri açısından—faydalardan daha ağır bastığını öne sürmüştür. Etim vd (2019) tarafından Nijerya’da vergi teşvik politikalarının doğrudan yabancı yatırımları çekmede etkinlikleri analiz edilmiştir. Bulgular, Nijerya’da maliyete dayalı ve kâra dayalı vergi politikası

teşvikleri ile doğrudan yabancı yatırım arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermiştir.

Mali teşviklerin yatırımlar üzerinde olumlu etkileri olduğu konusunda çalışmaların ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu nedenle vergiler yatırım teşviklerinin odak noktasını oluşturmaktadır.

Belirtmek gerekir ki teşviklerin; yatırımları artırma, belirli sektör ve bölgelere yöneltme şeklinde işlevlerini yerine getirebilmesi bazı koşullara uyulmasına bağlıdır. Bu koşullardan biri genel amaçlarla yatırım teşvik sistemi içinde vergi teşviklerden yararlanılmakla birlikte vergi teşvikleri oluşturulurken her ulusun öncelikleri ile uyumlu olması, sosyal faydaları en üst düzeye çıkarırken ekonomik olumsuzlukları en aza indirmek ve şeffaflık ile hesap verebilirlik ilkelerini korumak için gereken hukuki ve kurumsal çerçevenin oluşturması gerekmektedir. Böylece vergi teşviklerinin kötüye kullanım veya suistimal fırsatları da sınırlanabilir (Zee, Stotsky and Ley, 2002). Ayrıca uygulanacak teşvikler belirlenirken etkinlik, verimlilik, adalet, uygulanabilirlik ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile tutarlılık da yer almalıdır. Örneğin istihdam maliyetleri için vergi kredisi şehirlerde iş yaratmayı etkili bir şekilde teşvik edebilir, ancak kırsal alanlarda işgücü arzı sorunları nedeniyle bu etkiyi yaratmayabilir. Nitekim yatırımcılar; yüksek enflasyon gibi ekonomik veya politik belirsizliklerle ya da hukuki belirsizlik gibi diğer yatırım ortamı sorunlarıyla karşılaştıklarında, vergi teşviklerinin daha az etkili veya etkisiz olduğuna dair kanıtlar var (Guceri and Albinowski, 2021; Beer vd. 2023).

3. TÜRKİYE'DE YATIRIM TEŞVİK SİSTEMİ

Bu bölümde önce Türkiye’de yatırım teşvik sisteminin tarihsel açıdan geçirdiği süreç hakkında kısaca bilgi verildikten sonra yeni teşvik sistemi açıklanacaktır.

3.1. Türkiye’de Yatırım Teşvik Sisteminin Gelişimi

Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de yatırım teşviklerinin tarihsel olarak geçmişi Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanmaktadır. Osmanlı Devleti Avrupa ülkelerinde İngiltere ile başlayan sanayileşme ve tarımda makineleşmeyi gerçekleştirememiştir. Bu durumun ekonomik ve mali alanda yarattığı olumsuzlukların başında ticarete Avrupa ülkeleri ile rekabet edememesidir. Sanayiye geliştirme ve rekabet avantajı elde etmek için 1913 yılında “**Sanayi Teşvik Kanunu (Teşvik-i Sanayi Kanunu)**” yürürlüğe girmiştir. Kanun çeşitli vergi ve harçlarda istisna ve muafiyetleri içermektedir. Ancak bu kanun bazı nedenlerden kaynaklı olarak beklentileri karşılayamamıştır: Öncelikle kanun kapsamının geniş tutulması ve hazırlanırken zorunlu olarak veri alınan bazı kısıtlardır. Osmanlı İmparatorluğunda 1800 yılların özellikle ikinci yarısından itibaren imparatorluk aleyhine imzalanan kapitülasyon ve ticaret anlaşmaları dış ticarete mali bağımsızlığı kaldırmıştır. Bu koşullarda hazırlanan bir kanunun başarısı beklenemezdi. İkinci neden bu kanunu uygulayacak siyasi ve idari iradenin olamamasıdır (Ökçün, 1997:93). Cumhuriyet döneminde kalkınmayı sağlamak üzere 1927 yılında 1055 sayılı “**Teşviki Sanayi Kanunu**” çıkarılmıştır. Bu kanunda yatırımların maliyetlerini azaltmak, yatırım sonrası kazancı artırmak gibi amaçlara hizmet etmek üzere vergi, resim ve harç istisna, muafiyet ve indirimleri, makine ve teçhizata ilişkin gümrük vergisi muafiyeti gibi teşvikler yer almaktaydı. Bu teşvik kanunu da eksiklikleri nedeniyle 1942 yılında yürürlükten kaldırılmıştır (Giray, 2026:275).

1963 yılından itibaren uygulanmaya başlayan beş yıllık kalkınma planlarında da yer alan vergi resim harç istisna ve muafiyetleri ve yatırım indirimi, hızlandırılmış amortisman (azalan bakiyeler usulü ile amortisman) gibi yatırım teşvikleri yürürlüğe girmiştir. Yatırım indirimi teşviki 30.03.2006 tarih 5479 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılana kadar uygulanmıştır. Takip eden yıllarda da ülkede izlenen ekonomi ve maliye politikaları çerçevesinde teşvik sisteminde düzenlemeler yapılmıştır. Nitekim daha devletçi politikalar yerine liberal ekonomi politikaların izlendiği 1950 ve 1980 sonrası dönemde teşviklerin arttığı görülmektedir. 1980’ler dünya genelinde izlenmeye başlayan liberal politikaların ülkemizde de geçerli olması nedeniyle teşviklerin en fazla arttığı dönem olmuştur.

Teşviklerden sorumlu kamu birimleri de zaman içinde değişim göstermiştir. 2018 yılından itibaren yatırım teşviklerinden sorumlu kamu birimi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesi içindeki “Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü”dür. 1994 yılından sonra yatırım teşviklerine ilişkin kanuni mevzuatlarda teşvik kavramı yerine yardım kelimesi kullanılmaktadır.

Ülkemizde yatırım teşvik sisteminde yatırımların artırılması yanında yatırımların belirli bölgelere yönltilmesi amacının öne çıktığı görülmektedir. Bölgesel teşvik 1967 yılında çıkarılan 933 sayılı “*Kalkınma Planının Uygulanması Esaslarına Dair Kanun*” ile ilk kez teşvik sistemi içinde yer almıştır (Sağbaş vd., 2011). Bu durum Türkiye’de bölgelerarası gelişmişlik farkının ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamada önemli bir engel oluşturulmasından kaynaklanmaktadır. Bölgelerarası gelişmiş farkının fazla olması sürdürülebilir kalkınmayı önleyici bir unsurdur.

2000’li yıllara kadar yatırım teşvik sisteminde desteklerin sınıflandırması; *gelişmiş yöreler, normal yöreler, kalkınmada öncelikli yöreler (kalkınmada birinci derecede öncelikli yöreler, kalkınmada ikinci derecede öncelikli yöreler olarak iki ’ye ayrılmaktadır)* ve *özel önem taşıyan sektörler* olarak yer almıştır. 2009 yılında yürürlüğe giren yatırım teşvik sistemi ile bu sınıflandırmaya son verilmiştir. Ekonomik ve sosyal gelişmeye daha fazla katkı sağlamak üzere köklü bir değişime gidilmiştir. Yatırım teşvikleri; ***genel yatırım teşvikleri, bölgesel yatırım teşvikleri, stratejik yatırım teşvikleri ve büyük ölçekli yatırım teşvikleri*** olarak sınıflandırılmıştır. Bu şekilde sınıflandırma daha önceki uygulamalardan oldukça farklılık göstermektedir. Bu yatırım teşvik sistemi 2012 yılında yürürlüğe giren “3305 sayılı *Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı*”² ile revize edilmiştir. 2012 teşvik sisteminde teşvik için başvuruda belirtilen asgari yatırım tutarı 2009’a göre düşürülmüş ve teşvikten yararlanacak sektör kapsamı genişletilmiştir. Bölgesel yatırım teşviklerinde bölge sayısı 2009’da dörttü. Bu sayı 2012 kararı ile altıya çıkarılmıştır. Bu değişimler ile yatırım teşvik kapsamının genişletildiği görülmektedir.

Genel yatırım teşvikleri, ayırım yapmaksızın 1. ve 2. bölgelerde 1 milyon TL, 3, 4, 5 ve 6. bölgelerde 500 bin TL asgari sabit yatırım tutarını sağlayan tüm yatırımlara tanınan destek türüdür. En az destek sağlayan teşvik türüdür. Bu teşvikte yatırımcılar sadece gümrük vergisi muafiyeti ve katma değer vergisi (KDV) istisnasından yararlanmaktadırlar.

Bölgesel yatırım teşvikleri, bölgesel kalkınmayı sağlamak üzere getirilmiş olup asgari sabit yatırım tutarı, genel yatırım teşvikler ile aynıdır.

² 19 Haziran 2012 Tarih 28328 Sayılı Resmi Gazete.

2012 yılından itibaren teşvik kapsamında 6 bölge belirlenmiştir. İllerin dahil olacağı bölge, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre belirlenmiştir. Avrupa Birliği'nin (AB) belirlediği 52 adet göstergeye illerin Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması yapılmaktadır (Acar vd., 2017:13). Böylece daha önce uygulanan coğrafi uygulamasından vazgeçilmiştir. Bir coğrafi bölge içindeki illerin gelişmişlik durumu aynı olmadığı için teşvik kapsamında aynı desteklere tabi tutulmaları doğru olmadığı bu teşviklerden beklenen gelişmişlik farkının azaltılması hedefine ulaşılmasını da önlemektedir.

Mevcut uygulamada 1'inci bölge Ankara, Antalya, İstanbul, Bursa gibi sosyo-ekonomik açıdan en gelişmiş illerden oluşmaktadır. 6'ıncı bölge ise Adıyaman, Batman, Bitlis, Şırnak gibi en az gelişmiş illeri içermektedir.

Stratejik Yatırım Teşvikleri: Genel olarak bu teşvikler ithalat bağımlılığı yüksek ürünlere verilmektedir.

Büyük Ölçekli Yatırım Teşvikleri: Ölçek ekonomilerinin avantajlarından yararlanmak üzere büyük ölçekli yatırımlara tanınan teşviklerdir. 2019 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

Öncelikli Yatırım Teşvikleri: Ülke kalkınması için öncelik arz eden yatırım konularını desteklemeyi hedefleyen teşvik türüdür. Öncelikli yatırım konuları beşinci bölgeye tanınan desteklerden yararlanmaktadırlar. Ancak yatırımlar, altıncı bölgede yapılırsa bu bölge desteklerine tabi olurlar.

Yukarıda sayılan yatırım teşviklerine sağlanan destek unsurları Tablo 1'de gösterilmektedir. En az desteğe sahip olan genel yatırım teşvikleridir. En fazla destek verilen yatırım ise stratejik yatırımlardır.

Tablo 1. Destek Türleri

Genel Teşvikler	Bölgesel Teşvikler	Stratejik Yatırım Teşvikleri	Öncelikli Yatırım Teşvikleri
- Gümrük Vergisi Muafiyeti	- Gümrük Vergisi Muafiyeti	- Gümrük Vergisi Muafiyeti	-Gümrük Vergisi Muafiyeti
- KDV İstisnası	- KDV İstisnası	- KDV İstisnası	-KDV İstisnası
	- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	-Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği
	- Sigorta Primi İşçi Desteği*	- Sigorta Primi İşçi Desteği*	-Sigorta Primi İşçi Desteği*
	- Faiz veya kâr payı desteği	- Faiz veya kâr payı Desteği	-Faiz veya kâr payı Desteği
	- Vergi İndirimi	- Vergi İndirimi	-Vergi İndirimi
	- Yatırım Yeri Tahsisi	- Yatırım Yeri Tahsisi	-Yatırım Yeri Tahsisi
	-	- KDV İadesi	-

Yukarıdaki teşviklere daha sonra *Proje Bazlı Teşvik Sistemi* ve *Cazibe Merkezi Program* ilave edilmiştir. Böylece üç farklı teşvik sistemi uygulanmaya başlamıştır.

Yatırımlara sağlanacak teşvikler belirlenirken yatırım projesini esas almaya yönelik 20/8/2016 tarih 6745 sayılı *Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*³ ve 2016/9495 sayılı “Yatırımlara Proje Bazlı Devlet Yardımı Verilmesine İlişkin Karar”⁴ ile yürürlüğe girmiştir.

2018 yılında 2018/11201 Sayılı Karar “Cazibe Merkezleri Programı Kapsamında Yatırımların Desteklenmesi Hakkında 2018/11201 Sayılı Karar” ile Cazibe Merkezleri

³ 07.09.2016 Tarihli Resmi Gazete.

⁴ 26.11.2016 Tarihli Resmi Gazete.

Programları yürürlüğe giren programdan sadece 23 il⁵ yararlanmaktaydı. Bu programdan özel sektörün **imalat sanayii yatırımları** ile **çağrı merkezi** ve **veri merkezi** yatırım projeleri yararlanmaktadır. İmalat yatırımları için asgari yatırım ve kapasite illere göre değişim göstermektedir.

2025 yılında yayınlanan Cumhurbaşkanlığı kararı ile diğer yatırım teşvik programlarıyla birlikte Cazibe Merkezleri Programı da yürürlükten kalkmıştır.

3.1.1. Yeni Yatırım Teşvik Sistemi

Bir yandan teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde tüm alanlara yayılması diğer taraftan çevre kirliliği ve iklim değişikliğinin küresel olarak yarattığı olumsuzların sürdürülebilir kalkınma için yeşil ekonomiye geçişi zorunlu kılması dikkatleri yatırımlara yöneltmiştir. İleri teknoloji, katma değeri yüksek üretim ve yeşil ekonominin oluşturulması yeni yatırımlar mümkün olmaktadır. Teşvik sistemlerinin ülkelerin ekonomik ve sosyal sorunlarının çözümünde kullanılacak bir maliye politikası aracı olması nedeniyle zaman için değiştirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde de değişen küresel ve yerel koşullar dikkate alınarak yatırım teşvik sisteminde 2025 yılında “*Cumhurbaşkanlığı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı*”⁶ radikal değişim gerçekleştirilmiştir. Bu kararda yatırım teşvik sisteminin amacı teknoloji hamlesi, küresel bir konu olan yeşil ekonomiye dönüş ve dijitalleşme gibi alanlar ile genişletilmiştir. Söz konusu kararın amaçları:

1. Üretim ve istihdamın artırılması,
2. Ülkenin kritik ihtiyaçlarını karşılayacak, arz güvenliğini sağlayacak, dışa bağımlılığını azaltacak ve

⁵ Adıyaman, Bingöl, Erzurum, Malatya, Şırnak, Ağrı, Bitlis, Gümüşhane, Mardin, Tunceli, Ardahan, Diyarbakır, Hakkari, Muş, Van, Batman, Elazığ, Iğdır, Siirt, Bayburt, Erzincan, Kars ve Şanlıurfa.

⁶ 30.05.2025 tarih 32915 sayılı Resmi Gazete.

uluslararası rekabet gücünü artıracak katma değeri yüksek yatırımların özendirilmesi,

3. İşletmelerin yeşil ve dijital dönüşümlerinin hızlandırılması,
4. Uluslararası doğrudan yatırımların artırılması,
5. Bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması,

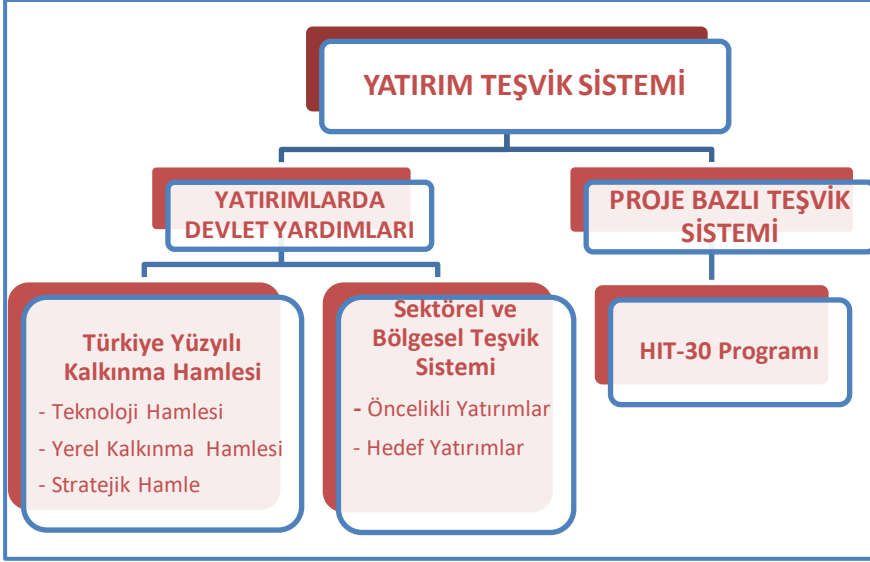
olarak sıralanmıştır. Böylece ilk defa yeşil ve dijital dönüşüm kavramları doğrudan amaçlar arasında yer almıştır. Teşvik sisteminde sınıflandırma da diğer teşvik düzenlemelerinden farklı olarak değiştirilmiştir. Yeni yatırım teşvik sisteminde teşvik kapsamındaki yatırımlar; **yatırımlarda devlet yardımları** ve **proje bazlı teşvik sistemi** olarak iki kısma ayrılmaktadır (Şekil 1).

a. Yatırımlarda Devlet Yardımları

Yatırımlarda Devlet Yardımları, kendi içinde yatırım kapsamına göre *Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi* ve *Sektörel ve Bölgesel Teşvik Sistemi* olarak iki alt kısımdan oluşmaktadır. Daha önceki yatırım teşviklerinde olduğu gibi bazı devlet yardımları yatırımlarında asgari yatırım tutarı koşulu aranmaktadır. Asgari yatırım tutarı programa göre değişim göstermektedir.

Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi başlıklı yatırımlar ilk defa teşvik sistemi içinde yer almaktadır. Bu yatırımlar genel olarak kalkınma için gerekli üretimi artırma, rekabet gücü ve katma değeri yüksek ve dışa bağımlılığı azaltacak yatırımları hedeflemektedir. Bu bağlamda Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi kapsamında yatırımlar; *Teknoloji Hamlesi Programı*, *Yerel Kalkınma Hamlesi Programı* ve *Stratejik Hamle Programı*’ndan oluşmaktadır.

Şekil 1. Yatırım Teşvik Sistemi

Teknoloji Hamlesi Programı, yatırım teşvik sisteminde ilk kez yer alan programdır. Daha önce uygulanan teşvik sistemlerinde teknolojinin gelişimine yönelik konuların desteklenmesi öncelikli yatırımlar ve stratejik yatırım konuları içinde sınırlı olarak yer almaktaydı.

Teknoloji Hamlesi Programında desteklenen yatırımlar şunlardır:

- **Bazı kriterler çerçevesinde, orta-yüksek ve yüksek teknoloji sektörlerdeki ürünler:** Bu ürünlerin üç tanesi *yüksek teknoloji ürünler* (Temel eczacılık, bilgisayarların, elektronik ve optik ürünler ve hava ve uzay araçları ve ilgili makinelerin imalatları) ve dokuz tanesi *orta yüksek teknoloji ürünlerden* (kimyasal ürünler, silah ve mühimmat (cephane), askeri kara savaş araçlarının imalatı gibi) oluşmaktadır (2025 yılında “Cumhurbaşkanlığı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı”, Ek 1).

- **Öncelikli ürün listesinde yer alan ürün ve konulara yönelik yüksek katma değerli yatırımlar:** Bu liste her yıl Ocak ayında güncellenir. Böylece ekonomide, teknolojiye yaşanan değişimlerle paralellik sağlanabilmektedir.

Teknoloji Hamlesi Programı için asgari sabit yatırım tutarı kararda önceden belirlenmemiştir. Bu program için yapılan çağrıda asgari sabit yatırım tutarının ne olacağı belirtilmektedir.

Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesinin ikinci programı olan Yerel Kalkınma Hamlesi Programı, yerel düzeyde kalkınmayı öngörmektedir. Özellikle daha az gelişmiş bölgelerin gelişimini artırarak bölgelerarası gelişmişlik farkını en az indirmesi ve bölgelerin rekabet gücünün artırılması hedeflenmiştir.

Yerel Kalkınma Hamlesi Programında her il için belirlenen dört yatırım konusu için destek verilecektir. İller için belirlenecek yatırım konusu illerin coğrafik potansiyelleri, sosyo-ekonomik gelişmişlik durumları, atıl kaynaklar varsa bunların değerlendirilmesini sağlayacak, bölgede üretimi olmayan ancak başarı olasılığı yüksek sektörlerin geliştirilmesi gibi kriterlere göre belirlenecektir. Yatırım konuları listesi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca her yıl Ocak ayı içerisinde güncellenir.

Belirtilen konularda sunulan projeler Yerel Kalkınma Hamlesi Programı Değerlendirme Komitesi tarafından değerlendirilir ve uygun görülen projeler için teşvik belgesi düzenlenir. Yatırım konuları listesi Bakanlık tarafından her yıl Ocak ayı içerisinde güncellenebilmektedir.

Stratejik Hamle Programı, özellikle ileri teknoloji, Ar-Ge içeriği yüksek ve katma değeri yüksek yatırımları desteklemeyi amaçlamaktadır.

Stratejik Hamle Programı, Teknoloji Hamlesi Programı ve Yerel Kalkınma Hamlesi programının tersine asgari sabit tutarı önceden belirlenen tek programdır. Stratejik Hamle Programında asgari sabit yatırım tutarı, yüksek teknolojiли ürünlerin üretimine yönelik yatırımlarda 100 milyon TL, diğer yatırımlarda 200 milyon TL olarak belirlenmiştir.

Stratejik Hamle Programına dahil olacak yatırımların değerlendirilmesinde esas alınacak kriterler 2009 ve 2012 yatırım teşvik kararlarıyla karşılaştırıldığında daha fazla genişletildiği görülmektedir. Bu kriterler şunlardır (2025 Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında karar mad. 8/3. Bendi):

- a) Yatırım konusu stratejik hamle yatırım konuları listesinde yer alması,
- b) Üretilmesi planlanan ana ürün/ürünlerin son bir yıl içerisindeki ihracatın ithalatı karşılama oranının azami % 70 olması,
- c) Katma değerin asgari % 30 olması,
- d) Yatırım tutarının % 20'si kadar özkaynağın bulunması,
- e) Yatırım konusu ürünle ilgili son bir yıl içerisinde gerçekleşen toplam ithalat tutarının 50 milyon ABD doları ve üzeri olması.

b ve d kriterleri yeni getirilmiştir. Katma değer için belirlenen asgari oran daha önce % 40'dı. Yeni teşvik sisteminde % 30'a düşürülmüştür.

Ayrıca başvuran projelerin değerlendirmesi; teknik (% 40), ekonomik (% 35) ve mali (% 25) olmak üzere üç kriter çerçevesinde yapılmaktadır. Teknolojik ve firma yeterliliğini ölçen teknik değerlendirme % 40 ile en yüksek paya sahiptir.⁷

⁷ 21 Haziran 2025 Tarih, 32933 Sayılı Resmi Gazete.

Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesinde başvuru süreci alt programlara göre farklılık göstermektedir (Şekil 2). Üç programın başvuru sürecinin farklı, diğer süreçlerin aynı olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi Başvuru süreci

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, *Yeni Teşvik Sistemi*, 2025.

Yatırım teşvik belgesi alan yatırımcıların yararlanacakları destekler Tablo 2’de gösterilmektedir. Tüm destek türlerinden Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi kapsamındaki tüm programlar yararlanıyorlar. Sadece stratejik hamle yatırımlarında desteklerin biraz daha düşük olduğu söylenebilir. Oysa daha önceki yatırım teşvik sisteminde stratejik yatırımlar için verilen destekler diğerlerinden daha fazlaydı. Düşüklüğün temel gerekçelerinden biri, geçmiş uygulamalarda stratejik yatırım koşullarını sağlayabilen yatırımcı sayısının sınırlı kalması ve yüksek desteklerin beklenen yatırım artışını yeterince sağlayamamasıdır. Bu açıdan teşviklerin büyüklüğünden ziyade erişilebilirliği, hedeflerin gerçekçi biçimde belirlenmesi ve yatırımcıların ihtiyaçlarıyla uyumlu olması politika etkinliği açısından daha önemli hale gelmektedir.

Yeni teşvik sisteminde Strateji Hamle Programı yatırımları için diğer programlarda olduğu gibi destek oran ve kapsamı genişletilmekle birlikte iki programdan daha düşük teşvik sağlanmıştır. Teknoloji Hamlesi ve Yerel Kalkınma Hamlesi Programları için aynı destekler verilmiştir.

Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesine verilen destekler türleri 2009 ve 2012 yılları destek türleri (Tablo 1) ile aynı olup ilave olarak makine desteği şeklinde ilk defa uygulamaya konulan bir destek getirilmiştir. Bu destek, faiz veya kâr payı ve yatırım yeri tahsisi gibi vergi dışı parasal destek şeklindedir (Tablo 2).

Tablo 2. Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi Destekleri

Destekler		Teknoloji Hamlesi	Yerel Kalkınma Hamlesi	Stratejik Hamle
KDV İstisnası		√	√	√
Gümrük Vergisi Muafiyeti		√	√	√
Vergi İndirimi	Yatırıma Katkı Oranı (%)	50	50	40
	Vergi İndirim Oranı (%)	60	60	60
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		8 Yıl (6. Bölgede 12 Yıl)		
Sigorta Primi Desteği		Yalnızca 6. Bölgede geçerli 10 yıl		
Faiz veya Kâr Payı Desteği VEYA	Destek Oranı**	%40	%40	%30
	Azami Destek Tutarı	240 M. TL	240 M. TL	180 M. TL
	Azami Destek Oranı	Yatırımın %20'si	Yatırımın %20'si	Yatırımın %15'i
Makine Desteği*	Destek Oranı	%25	%25	%25
	Azami Destek Tutarı	240 M. TL	240 M. TL	180 M. TL
	Azami Destek Oranı	Yatırımın %15'i	Yatırımın %15'i	Yatırımın %15'i
Yatırım Yeri Tahsisi		√	√	√

* Faiz veya kâr payı desteğinden faydalanan yatırımlara makine desteği sağlanmaz.

** Kredi kullanım tarihinde geçerli olan TCMB'nin bir hafta vadeli repo ihale faiz oranına uygulanacak oranı ifade eder.

Yeni teşvik sisteminde Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi kapsamındaki programlara verilen teşvik türleri aynı olsa da vergi indirimi, faiz veya kâr payında olduğu gibi artırıldığı görülmektedir.

Sektörel ve Bölgesel Teşvik Sistemi

Yatırımlarda devlet yardımlarının ikinci grubunu Sektörel ve Bölgesel Teşvik sistemi oluşturmaktadır. Bu teşvikler; *Öncelikli Yatırımlar* ve *Hedef Yatırım Programlarından* oluşmaktadır.

Öncelikli Yatırım Teşvikleri, önceki yatırım teşvik sisteminde de yer almaktadır. 2025 Yatırımlarda Devlet Yardımlarının 9.maddesinde yer alan öncelikli yatırım konularına bakıldığında daha önce doğrudan teşvik konuları içinde yer almayan *Dijital Dönüşüm Programı* veya *Yeşil Dönüşüm Programı* yatırımlarının yer aldığı görülmektedir. Böylece sistemin küresel ve teknolojik gelişmelere uyumu sağlayacak düzenlemeleri içerdiği görülmektedir. Yeşil ekonomi sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmanın bir aracı olarak kabul edilmektedir (Training Manual, 2014:12). Yeşil Dönüşüm ve Dijital Dönüşüm Programlarının öncelikli yatırım alanları içerisinde yer alması, Türkiye’de yatırım teşvik politikalarının yalnızca yatırım miktarını artırmaya yönelik geleneksel yaklaşımın ötesine geçtiğini göstermektedir.

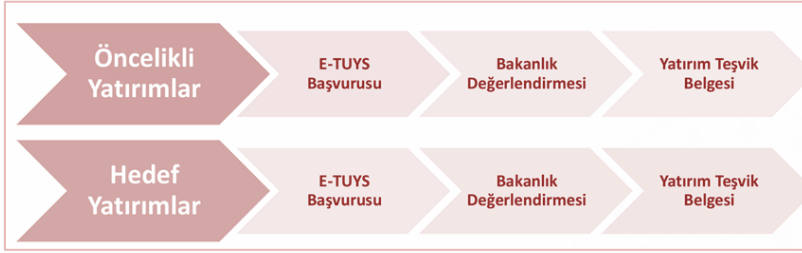
Öncelikli Yatırım Teşvik konularında asgari sabit yatırım tutarının belirtilmediği hallerde; 1. ve 2. bölgelerde 12 milyon TL ve 3., 4., 5. ve 6. bölgelerde 6 Milyon TL asgari sabit yatırım tutarını sağlama koşulu bulunmaktadır.

Hedef Yatırım Programına ilgili kararda belirtilen yatırım konularındaki projeler dahil edilmektedir. Bu konu alanları olarak madencilik ve taş ocakçılığı, tarım, ormancılık ve balıkçılık, imalat, konaklama ve yiyecek hizmetleri faaliyetleri, su temini, atık, kanalizasyon yönetimi ve iyileştirme, elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretim ve dağıtımı, telekomünikasyon, bilgisayar programlama, mesleki bilgi, idari destek ve insan sağlığı ve sosyal faaliyetleri şeklinde oldukça

kapsamlıdır.⁸ Hedef yatırımlarda asgari sabit yatırım tutarı, Öncelikli Yatırım Programı ile aynıdır.

Sektörel ve Bölgesel Teşvikten yararlanmak isteyen yatırımcıların başvuru süreci Şekil 3’de gösterilmektedir. Her iki programda da başvurular Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Elektronik Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Bilgi Sistemi (E-TUYS) ile yapılır. Bakanlık değerlendirmesinden sonra kabul edilirse yatırım teşvik belgesi verilir.

Şekil 3. Sektörel ve Bölgesel Teşvik Başvuru Süreci

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, *Yeni Teşvik Sistemi*, 2025.

Sektörel ve bölgesel teşvik sisteminde yer alan destek türleri ise Tablo 3’de gösterilmiştir. Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi destekleriyle karşılaştırıldığında makine desteği bu teşviklere dahil edilmemiştir. Genel olarak bakıldığında da desteklerin daha az olduğu görülmektedir.

⁸ 30 Mayıs 2025 Karar Ek-3.

Tablo 3. Sektörel ve Bölgesel Teşvik Sistemi Destek Türleri

Destekler		Öncelikli Yatırımlar	Hedef Yatırımlar
KDV İstisnası		√	√
Gümrük Vergisi Muafiyeti		√	√
Vergi İndirimi	Yatırıma Katkı Oranı (%)	30	20
	Vergi İndirim Oranı (%)	60	60
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		1.- 6. Bölgede Kademeli: 0 – 1 – 2 – 4 – 8 – 12 yıl	
Sigorta Primi Desteği		Yalnızca 6. Bölgede geçerli 10 yıl	
Faiz veya Kâr Payı Desteği	Destek Oranı**	%25	%25*
	Azami Destek Tutarı	24 M. TL	12 M. TL*
	Azami Destek Oranı	Yatırımın %10'nu	Yatırımın %10'nu*
Yatırım Yeri Tahsisi		√	√

b. Proje Bazlı Teşvik Sistemi

Yeni teşvik sisteminde ikinci teşvik kalemi Proje Bazlı Teşvik Sistemidir. Bu teşvik 2016 yılında yürürlüğe giren Proje Bazlı Yatırım Teşviki ile benzer amaç ve koşulları içermektedir. Asgari yatırım tutarı yeni teşvik sistemine göre güncellenmiştir. Bu bağlamda asgari yatırım tutar; Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında 50 milyon TL, diğer yatırımlar için 1 milyar TL olarak belirlenmiştir. Destekler de 2016 6745 sayılı Kanunun 80. maddesinde belirtilerdir. Değişikliğe gidilmemiştir. Tablo 4’de bu destekler gösterilmektedir.

Tablo 4. Proje Bazlı Yatırım Teşviklerinde Destek Türleri

Teşvik Türleri	Teşvik Oran ve Süreleri
KDV İstisnası	Var
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Var
Vergi İndirimi	Y.K.O.= % 200 V.İ.O.= % 100
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	10 yıl
Gelir Vergisi Stopajı Desteği	Var
Yatırım Yeri Tahsis	Var
Sermaye Katkısı	Yatırım tutarının %49'unu geçmemek üzere ve edinilen payların 10 yıl içerisinde halka arz veya yatırımcıya satışı şartıyla
KDV İadesi	Bina inşaat harcamaları için.
Enerji Desteği	En fazla 10 yıl enerji giderlerinin % 50'si kadar destek
Faiz / Kâr Payı Desteği ya da Hibe Desteği	10 yıl- Limitsiz
Nitelikli Personel Desteği	5 yılı geçmemek üzere aylık brüt asgari ücretin 20 katına kadar
Altyapı Desteği	Var
Kamu Alım Garantisi	Belirli süre ve miktarda
İzin, Tahsis, Ruhsat, Lisans ve Tescil Kolaylığı	Var

Sermaye katkısı, nitelikli personel desteği, altyapı desteği, kamu alım garantisi ve izin, tahsis, ruhsat, lisans ve tescil kolaylığı şeklinde diğer programlarda yer almayan dört teşvik yer almaktadır. Vergi indirimi teşviki açısından bu teşvik daha avantajlıdır.

Yeni teşvik sisteminin *Yatırımlarda Devlet Yardımları* grubunda destek sınıflarına göre yatırım teşvik belgesi ve yatırım tutarlarının dağılımı Tablo 5'de yer almaktadır. Sistem yeni olduğu için veri üzerinden değerlendirme yapılmasını mümkün olmamaktadır. Tablo 5'deki veriler sadece bir kısım programlara ilişkin verileri içermektedir. Gelecek yıllarda sistemin ve programların değerlendirmesi daha iyi yapılabilir.

Tablo 5’deki verilere bakıldığında en yüksek belge adedi ve öngörülen yatırım tutarı hedef yatırımlardadır. Öngörülen istihdam sayısı açısından ise öncelikli yatırımlar ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 5. 9903 Sayılı Karar Dönemi Yatırım Teşvik Belgelerinin Destek Sınıfına Göre Dağılımı

Destek Sınıfı	Belge Adedi	Öngörülen Sabit Yatırım Tutarı (Milyon TL)	Öngörülen İstihdam (Kişi)
Hedef Yatırımlar	3.827	675.246	76.722
Öncelikli Yatırımlar	1.339	439.861	47.620
Stratejik Hamle (Dijital Dönüşüm)	7	2.173	51
Genel Toplam	5.173	1.117.280	124.393

Kaynak. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Yatırım Teşvik Belgesi Bülteni Haziran 2026 Verileri (2026).

Tablo 6 ise yatırım teşvik sisteminin ikinci grubu oluşturan proje bazlı devlet yardımları için alınan yatırım teşvik belgesi verilerini içermektedir. Bu teşvikte belge adedi, sabit yatırım tutarı ve istihdam açısından uygulamaya konulduğu dönemden günümüze kadar olan dönem itibariyle istikrarsızlık olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Proje Bazlı Devlet Yardımı Verilmesine İlişkin Karar Kapsamında Düzenlenen Belgeler

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Toplam
Belge Adedi	1	9	6	3	8	14	15	1	9	6	72
Sabit Yatırım (Milyon TL)	35.649	177.582	91.299	72.239	183.256	914.359	198.657	82.701	161.622	97.726	2.015.090
İstihdam	1.480	12.175	1.931	3.240	6.847	7.692	4.851	5.000	5.155	5.332	53.703

Kaynak. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Yatırım Teşvik Belgesi Bülteni Haziran 2026 Verileri (2026).

Bu veriler çerçevesinde yatırımcıların birinci grup teşvikleri yani Yatırımlarda Devlet Yardımlarını daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

4. SONUÇ

Yatırımlar, ekonomik büyümenin ve sermaye birikiminin temel kaynaklarından biri olmasının yanında istihdamın artırılması, teknolojik gelişmenin hızlandırılması, bölgesel kalkınmanın desteklenmesi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması açısından stratejik bir role sahiptir. Bununla birlikte günümüzde yatırım politikalarının yalnızca yatırım hacmini artırmaya odaklanması yeterli değildir. İklim değişikliği, dijitalleşme, teknolojik dönüşüm, enerji ve kaynak verimliliği ile bölgesel gelişmişlik farklılıkları, yatırım teşvik politikalarının kapsamının yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede yatırım teşviklerinin ekonomik büyüme hedefleri ile çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik hedeflerini birlikte gözetmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de 2025 yılında yürürlüğe giren yeni yatırım teşvik sistemi, tarihsel gelişimi ve önceki uygulamalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda Türkiye’de yatırım teşviklerinin uzun bir tarihsel geçmişe sahip olduğu ve ekonomik koşullardaki değişimlere paralel olarak sistemin zaman içerisinde önemli dönüşümler geçirdiği görülmektedir. Özellikle 2009 ve 2012 yıllarında yapılan düzenlemelerle teşvik sisteminin daha kapsamlı bir yapıya kavuşturulduğu; sonraki dönemde Proje Bazlı Teşvik Sistemi ve Cazibe Merkezleri Programının eklenmesiyle ise farklı amaçlara yönelik birden fazla teşvik mekanizmasının uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Bu durum yatırımcılar ve uygulayıcı kamu kurumları açısından sistemin karmaşıklaşmasına neden olmuştur.

2025 yılında gerçekleştirilen düzenleme, söz konusu karmaşıklığın azaltılması ve yatırım teşviklerinin güncel ekonomik, teknolojik ve çevresel önceliklerle uyumlu hale getirilmesi açısından önemli bir değişim niteliğindedir. Yeni sistemin en önemli farklılıklarından biri, yatırım politikalarının teknoloji, yeşil dönüşüm ve dijitalleşme hedefleriyle daha güçlü biçimde ilişkilendirilmesidir. Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi kapsamında Teknoloji Hamlesi, Yerel Kalkınma Hamlesi ve Stratejik Hamle Programlarının oluşturulması; yüksek teknoloji, yüksek katma değerli ve dışa bağımlılığı azaltıcı yatırımların desteklenmesine yönelik daha hedefli bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Özellikle Teknoloji Hamlesi Programının sisteme ilk defa dahil edilmesi, yatırım teşviklerinin teknolojik dönüşümü destekleme kapasitesinin artırılması açısından önemli bir yenilik olarak değerlendirilebilir. Çalışmada ayrıca stratejik yatırımlara ilişkin desteklerin, önceki uygulamada stratejik yatırımlar daha yüksek desteklerden yararlanırken, yeni sistemde diğer kalkınma programlarıyla karşılaştırıldığında stratejik yatırımların bazı destek oranlarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Yeni sistemin etkinliğinin yalnızca teşviklerin kapsamı ve destek oranları üzerinden değerlendirilmemesi gerekmektedir. Teşviklerin sürdürülebilir kalkınma üzerindeki gerçek etkisinin ortaya konulabilmesi için desteklenen yatırımların gerçekleşme oranları, yaratılan istihdam, katma değer, teknolojik kapasite, ihracat ve ithalat bağımlılığı ile çevresel performans gibi göstergelerin orta ve uzun vadede izlenmesi gerekmektedir. Nitekim sistemin 2025 yılında yürürlüğe girmiş olması nedeniyle mevcut veriler, yeni teşviklerin ekonomik ve sürdürülebilir kalkınma üzerindeki nihai etkilerini değerlendirmek açısından henüz yeterli değildir. Çalışmada yer alan güncel veriler de yeni sistemin henüz

başlangıç aşamasında olduğunu ve gelecekte daha kapsamlı değerlendirmelere ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de 2025 yılında yürürlüğe giren yeni yatırım teşvik sistemi, yatırım politikalarının sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle daha güçlü biçimde ilişkilendirilmesi bakımından önemli bir dönüşüm ortaya koymaktadır. Sistemin sadeleştirilmesi, teknoloji yoğun yatırımlara verilen önemin artırılması, yerel kalkınmanın desteklenmesi ve yeşil ve dijital dönüşümün doğrudan teşvik politikalarının kapsamına alınması olumlu gelişmelerdir. Bununla birlikte sistemin başarısı, yalnızca teşvik belgesi sayısı veya öngörülen yatırım tutarları ile değil, desteklenen yatırımların fiilen gerçekleştirilmesi ve uzun vadede ekonomik, sosyal, teknolojik ve çevresel hedeflere sağladığı katkılarla ölçülmelidir. Bu nedenle yeni yatırım teşvik sisteminin düzenli olarak izlenmesi ve etki analizlerinin yapılması, teşviklerin maliyet ve faydalarının şeffaf biçimde ortaya konulması ve elde edilen sonuçlara göre desteklerin yeniden tasarlanması önem taşımaktadır. Böyle bir yaklaşım, yatırım teşviklerini yalnızca yatırım kararlarını etkileyen bir maliye politikası aracı olmaktan çıkararak Türkiye’nin uzun dönemli sürdürülebilir ve rekabetçi kalkınma stratejisinin önemli bir bileşeni haline getirebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, S., Bilen Kazancık, L., Meydan, M. C., Işık, M. (2017). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması Sege-2017, Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Adarov, A., Kose, M. A., Vorisek, D. (2025). Investment in Emerging and Developing Economies, Accelerating Investment Challenges and Policies, Ed. Amat Adarov, Washington, DC: The World Bank, 3-52.
- Amendola, A., Boccia, M., Mele, G., Sensini, L. (2018). Fiscal Incentives and Firm Performance: Evidence from the Dominican Republic, World Bank, Washington, DC, <https://doi.org/10.1596/1813-9450-8382>.
- Bakkaloğlu, A. (2025). Ekonomik Kalkınmanın Dinamik Belirleyicileri: Güncel Ekonomik Faktörler ile Küresel Bir Değerlendirme. Social, Mentality and Researcher Thinkers Journal 11(6), 829-838.
- Beer, S., M. Griffiths and A. Klemm (2023), Tax distortions from inflation: What are they? How to deal with them?, IMF Working Papers, IMF, Washington, DC:
- Bolton, B. (2015).Valuation of sustainable financial Investments. in Sustainable financial Investments, New York: Palgrave Macmillan, 121-180. https://doi.org/10.1057/9781137411990_5
- Bolnick, B. (2004). Effectiveness and Economic Impact of Tax Incentives in the SADC Region, Technical Report.
- Botman, D., Klemmb A. and Baqir, R. (2010). Investment incentives and effective tax rates in the Philippines: A comparison with neighboring countries. Journal of the Asia Pacific Economy, 15(2), 166–191.

- Bowen, A. (2021). Fiscal Incentives for Green Private Investment. World Bank Group. <https://documents.worldbank.org/pt/publication/documentreports/documentdetail/961431636143370523>
- Celani, A., Dressler, L., and Wermelinger, M. (2022). Building an investment tax incentives database: Methodology and initial findings for 36 developing countries. OECD Working Papers on International Investment.
- Cleeve, E., (2008). How effective are fiscal incentives to attract fdi to sub saharan africa? The Journal of Developing Areas, 42(1), 135-153.
- Etim, R. S., Jeremiah, M. S., Jeremiah, O. O. (2019). Attracting foreign direct investment (FDI) in Nigeria through effective tax policy incentives. International Journal of Applied Economics, Finance and Accounting, 4(2), 36-44.
- Giray, F. (2026) Maliye Tarihi. Bursa: Dora Basım ve Yayıncılık.
- Guceri, I. and M. Albinowski (2021), Investment responses to tax policy under uncertainty, Journal of Financial Economics, 141(3), 1147-1170,
- Hann, J. D., Stamm, K., Yu, S. (2025). The Magic of Investment Acceleration. Accelerating Investment Challenges and Policies, Ed. Amat Adarov, Washington, DC: The World Bank, 97-172.
- Kanberoğlu, Z. Mollavelioğlu, M. Ş. (2013). Sürdürülebilir Kalkınmada Doğrudan Yabancı Yatırımların Rolünün Üzerine Teorik Bir Analiz, Atatürk İktisadi ve Bilimler Dergisi, 27(3), 285-304.
- Martínez-Ros, E., Kunapatarawong, R. (2019). The Impact of Innovation and Green Fiscal Incentives on Employment

in Spainreview of Public Economics. Review of Public Economics, 231(4) 125-154. <https://doi.org/10.7866/hpe-rpe.19.4.4>

OECD (2007). Tax Incentives for Investment-Global Perspective: Experiences in MENA and Non-MENA Countries.

Ökçün, A. G. (1997). İktisat Tarihi Yazıları, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No.58.

Rapuluchukwu, E. U., Belmondo, T.V. Ibukun, B. (2016), Incentives and Firms Productivity: Exploring Multidimensional Fiscal Incentives in a Developing Country, Research paper, OCP Policy Center,

Sağbaş, İ., Erdoğan, S., Şen, H. (2011). Türkiye’de Sektör Bazlı Ekonomik Teşvik Sistemi ve Ekonomik Etkileri, 26. Türkiye Maliye Sempozyumu, 2-5 Mayıs, 2011.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2026). Yatırım Teşvik Belgesi Bülteni Haziran 2026 Verileri.

Training Manual (2014). Understanding and Operationalizing the Green Economy into National Development Planning in the Caribbean Context, (The University of the West Indies, 2014).

Wen, J.F. (2020). Temporary Investment Incentives, Fiscal Affairs, IMF, Washington, DC:

Zee, H. H., Stotsky,J., Ley, E. (2002). Tax incentives for business investment: A primer for policy makers in developing countries. World Development, 30(9), 1497-1516.

07.09.2016 Tarihli Resmi Gazete.

26.11.2016 Tarihli Resmi Gazete.

30.05.2025 tarih 32915 sayılı Resmi Gazete.

21 Haziran 2025 Tarih, 32933 Sayılı Resmi Gazete.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI BAĞLAMINDA YEŞİL EKONOMİ VE MALİYE POLİTİKALARI

Melike GÜNEŞ¹

1. GİRİŞ

18. yüzyılda ivme kazanan sanayileşme süreci, iktisadi yapının yeniden şekillenmesine sebep olmuş ve üretim faktörlerinin yeniden önemini artırmıştır. Klasik iktisadi ekole göre üretimin asli unsurları emek, sermaye ve doğal kaynaklardır. Bu unsurlar üretim faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için zorunlu görülmekte olup, özellikle doğal kaynakların sınırsız kabul edilmesi uzun yıllardır ekonomik denge modellerinin odağında yer edinmiştir. Ancak zamanla nüfus artışı, sanayileşmedeki hızlı yükseliş ve tüketim alışkanlıklarının farklılık göstermesi, doğal kaynakların tükenebilir olduğunu ortaya koymuş ve bu durum yeni iktisadi problemleri beraberinde getirmiştir.

Sanayi Devrimi ile başlayan bu dönüşüm küreselleşmenin etkisiyle daha da farklı bir boyut kazanmıştır. Sermaye birikimi, ticaret ağlarının gelişimi ve teknolojiye kaydedilen ilerlemeler üretim hızını artırmıştır. Ülkeler arasındaki iktisadi ilişkiler daha yoğun bir sürece girmiştir. Doğal kaynaklar açısından zengin olan ülkeler bu süreçte avantaj elde ederken, kaynakları sınırlı ülkeler ciddi zorluklar ile karşı karşıya kalmışlardır. Küresel ölçekte bu farklılıklar mal ve hizmet talebinde sürekli artışlara yol açmıştır.

¹ Öğr. Gör. Dr., Harran Üniversitesi, Hilvan Meslek Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Şanlıurfa / Türkiye, ORCID: 0000-0002-5469-6627.

Enerji ve temel gereksinimlere yönelik talepteki hızlı yükseliş beraberinde doğal kaynakların yoğun tüketimine neden olmuştur. Bu durum üretim süreçlerinde sürdürülebilirlik problemini gündeme getirmiş, iklim değişikliği, küresel ısınma, çevre kirliliği gibi ekolojik riskler ortaya çıkmıştır (Wall, 2013:39). Günümüz dünyasında bu durum sadece iktisadi büyümenin sınırlarını değil, beraberinde çevresel dengenin korunması sorununu da tartışmaya açmaktadır.

İklim değişikliği, çevre kirliliği ve yoksulluk gibi problemler son yıllarda daha görünür hale gelmiştir. Bu problemler uluslararası sınırları aşan ekolojik tehditlerin canlı yaşamını tehlikeye sokacak boyutlara ulaştığını göstermektedir (Gevher vd., 2022:2). Özellikle 1970’li yıllarda tartışılmaya başlanan ekolojik kriz, kapitalist büyüme anlayışının ekolojik sorunları çözmede yetersiz kaldığını ispat etmiştir. Bu duruma alternatif çözüm olarak sürdürülebilir kalkınma kavramı gündeme gelmiştir (Bozdoğan, 2005:1019).

Gelecek nesillerin yaşam koşullarının korunması gerekliliği ilk kez 1972 yılında düzenlenen Stockholm Konferansı’nda vurgulanmıştır. 1987 yılında yayımlanan “Ortak Geleceğimiz” adlı rapor ile sürdürülebilir kalkınma, gelecek neslin gereksinimlerini karşılama kapasitesi temelinde tanımlanmıştır (Thirwall, 1994:226). 2009 yılı Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından hazırlanan raporda ise yeşil ekonomi sürdürülebilir kalkınmanın uygulanmasına yönelik yeni bir model olarak sunulmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma, çevresel sınırların iktisadi ve sosyal politika kararlarına dâhil edilmesini gerektiren çok boyutlu bir yaklaşımdır. Bu çerçevede yeşil ekonomi, kaynak verimliliğini ve düşük karbonlu üretimi destekleyen iktisadi dönüşümü; yeşil maliye politikaları ise bu dönüşümü vergiler, harcamalar, bütçeleme, teşvikler ve kamu alımları aracılığıyla

yönlendiren kamusal araçları ifade etmektedir. Çalışmanın amacı, bu kavramsal ilişkiyi açıklamak ve seçilmiş ülke verileri ile Türkiye verileri üzerinden mali araçların görünümünü betimsel olarak değerlendirmektir. Çalışmada nedensellik analizi yapılmamakta; tablolardaki oran ve tutarlar, eğilimleri ve bileşim değişikliklerini göstermek amacıyla kullanılmaktadır. Veri setlerinin kapsam, sınıflandırma ve revizyon farklılıkları ilgili tablo notlarında ayrıca belirtilmiştir.

2. GELENEKSEL KALKINMA ALGISINDAN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PARADİGMASINA GEÇİŞ

1929 Büyük Buhranı sonrasında iktisadi istikrar ve büyüme politikalarında devletin rolü güçlenmiş, ancak çevresel sınırlar uzun süre politika tasarımının merkezinde yer almamıştır. Klasik iktisat düşüncesinde Malthus ve Ricardo gibi isimler doğal sınırlara dikkat çekmiş olsa da sanayileşme sonrası uygulamalarda üretim ve gelir artışı çoğu zaman çevresel maliyetlerden ayrı değerlendirilmiştir (Dulupçu, 2001:46-48).

1940'lı ve 1950'li yıllarda kalkınma yaklaşımının temel hedefi milli gelirin artırılması olmuş; çevresel dışsallıklar ve kaynakların tükenebilirliği ikincil planda kalmıştır (Han ve Kaya, 2002:279; Başkaya, 2000:195). Bu yaklaşımın yol açtığı ekolojik sorunların görünür hâle gelmesiyle kalkınmanın yalnızca üretim artışıyla açıklanamayacağı, çevresel ve sosyal boyutların da birlikte ele alınması gerektiği anlayışı güçlenmiştir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN DÜŞÜNSEL TEMELLERİ VE EVRİMİ

Sürdürülebilir kalkınma düşüncesi, sanayileşme ve nüfus artışının doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı artırmasıyla

akademik ve politik gündemde belirginleşmiştir. 1960'lardan itibaren çevre hareketlerinin güçlenmesi ve doğal kaynakların sınırlılığına ilişkin tartışmalar, büyüme ile çevre arasındaki ilişkinin yeniden değerlendirilmesine zemin hazırlamıştır (Önder, 2003:97-98; Mensah, 2019:11).

1972 Stockholm Konferansı çevre ve kalkınma ilişkisinin uluslararası düzeyde ele alınmasında önemli bir aşama olmuş; 1987 tarihli Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu sürdürülebilir kalkınmayı bugünkü gereksinimler karşılanırken gelecek kuşakların olanaklarının korunması ilkesi etrafında sistemleştirmiştir (World Commission on Environment and Development, 1987). 1992 Rio Zirvesi'nde kabul edilen Rio Bildirgesi ve Gündem 21 ile yaklaşım daha somut bir politika çerçevesine kavuşmuş; 2000 Binyıl Kalkınma Hedefleri, 2002 Rio+10 ve 2012 Rio+20 süreçleri sürdürülebilirliğin uluslararası politika gündemindeki yerini güçlendirmiştir (Hák vd., 2016:565).

Bu gelişmeler sonucunda sürdürülebilir kalkınma; ekonomik gelişme, sosyal refah, doğal kaynakların korunması ve kuşaklar arası adaletin birlikte gözetildiği bütüncül bir çerçeve olarak şekillenmiştir. Teknolojik yeniliklerin çevresel amaçlarla uyumlu ekonomik gelişmeyi destekleyebileceği de bu yaklaşımın önemli unsurlarından biridir (Freeman ve Soete, 2003:468; Mensah, 2019:8).

4. YEŞİL EKONOMİYE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Yeşil ekonomi, ekonomik faaliyetlerin çevresel etkilerini azaltırken kaynak verimliliğini, düşük karbonlu üretimi ve doğal sermayenin korunmasını destekleyen bir dönüşüm yaklaşımıdır (Yılmaz ve Doğan, 2024:78). Kavramın politika literatüründe belirginleşmesinde Pearce, Markandya ve Barbier'in Blueprint

for a Green Economy çalışması önemli bir yere sahiptir. Bu yaklaşım çevresel değerlerin ekonomik kararlara dâhil edilmesini ve çevresel zararların maliyetlendirilmesini sürdürülebilir kalkınmanın koşulları arasında görmektedir (Pearce vd., 1989).

UNEP yeşil ekonomiyi çevresel riskleri ve ekolojik kısıtlıkları azaltırken insan refahı ve sosyal eşitliği geliştiren bir ekonomik yapı olarak ele almaktadır (UNEP, 2011:1-2). Farklı kuruluşların tanımları ayrıntıda değişse de ortak vurgu; kaynak verimliliği, çevresel risklerin azaltılması, kapsayıcı refah ve ekonomik faaliyetlerle ekolojik sınırlar arasında uyum kurulmasıdır (Adamowicz, 2022:7). Bu nedenle yeşil ekonomi sürdürülebilir kalkınmanın alternatifi değil, onun ekonomik dönüşüm boyutunu somutlaştıran bir araç olarak değerlendirilebilir.

Yeşil dönüşüm; yeni teknolojiler, çevresel hizmetler ve kaynak verimliliği açısından fırsatlar yaratırken yatırım maliyetleri, fiyatlar, istihdam ve gelir dağılımı üzerinde kısa dönemli baskılar da oluşturabilir. Bu nedenle dönüşüm politikalarının çevresel kazanımlar kadar ekonomik ve sosyal etkileri de gözetmesi gerekmektedir.

5. YEŞİL MALİYE POLİTİKALARININ SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARIYLA İLİŞKİSİ

Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında kabul edilen 2030 Gündemi, sürdürülebilir kalkınmayı ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla birlikte ele alan 17 amaçtan oluşmaktadır. Yeşil maliye politikaları özellikle erişilebilir ve temiz enerji (Amaç 7), insana yakışır iş ve ekonomik büyüme (Amaç 8), sürdürülebilir şehirler ve topluluklar (Amaç 11), sorumlu üretim ve tüketim (Amaç 12), iklim eylemi (Amaç 13) ve karasal yaşam (Amaç 15) ile doğrudan ilişkilidir. Amaçlar için ortaklıklar

(Amaç 17) ise yeşil dönüşümün finansmanı, teknoloji transferi ve uluslararası eşgüdüm bakımından tamamlayıcı bir işlev görmektedir (Birleşmiş Milletler, 2015). Çevresel vergiler kirletici faaliyetlerin göreceli maliyetini yükseltirken, kamu harcamaları ve teşvikler temiz enerji, kaynak verimliliği ve çevresel altyapı yatırımlarını destekleyebilir. Ancak bu araçların sürdürülebilir kalkınmaya katkısı yalnızca bütçe gelirinin büyüklüğüyle ölçülemez. Verginin çevresel zararlar bağlantısı, gelirlerin kullanım biçimi, dağılımsal etkiler, fosil yakıt desteklerinin durumu ve kamu harcamalarının çevresel sonuçları birlikte değerlendirilmelidir. Bu nedenle yeşil maliye politikası, gelir ve harcama tarafını ortak hedefler ve ölçülebilir performans göstergeleri altında birleştiren bütüncül bir yaklaşım gerektirir.

6. YEŞİL EKONOMİYE GEÇİŞTE AVRUPA YEŞİL MUTABAKATI: YEŞİL EKONOMİ YOL HARİTASI

Avrupa Birliği, 2019 yılında yayımlanan Avrupa Yeşil Mutabakatı ile iklim değişikliğiyle mücadele, kaynak verimliliği ve ekonomik dönüşümü ortak bir politika çerçevesinde ele almıştır. Mutabakat, 2050 yılına kadar iklim nötr bir Avrupa hedefini benimsemekte; 2030 için net sera gazı emisyonlarının 1990 düzeyine göre en az %55 azaltılması, yenilenebilir enerjinin payının en az %42,5'e çıkarılması ve enerji tüketiminin azaltılması gibi hedefler içermektedir (European Commission, 2019; European Commission, 2023a; European Commission, 2023b).

Bu hedefler enerji, sanayi, ulaşım, tarım, binalar, dögüsel ekonomi ve finansman gibi alanlarda düzenlemelerle desteklenmektedir. Böylece Avrupa Yeşil Mutabakatı yalnızca çevre politikası değil, üretim ve tüketim yapısını dönüştürmeye yönelik kapsamlı bir ekonomik yol haritası niteliği taşımaktadır.

7. YEŞİL EKONOMİ BAĞLAMINDA MALİ POLİTİKALAR

Yeşil ekonomiye geçişte vergiler, kamu harcamaları, teşvikler ve bütçe politikaları temel mali araçlardır. Piyasa aktörlerinin çevresel maliyetleri kararlarına kendiliğinden tam olarak yansıtmaması, kamunun düzenleyici ve yönlendirici rolünü gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede fosil yakıt desteklerinin gözden geçirilmesi, temiz teknoloji ve enerji verimliliğinin teşvik edilmesi, iklim dostu altyapı yatırımlarının artırılması ve çevresel zararı yüksek faaliyetlerin vergilendirilmesi başlıca politika seçenekleridir (Ağcakaya ve Kaya, 2022:515; Gramkow, 2020:9).

Mali araçların birlikte ve tutarlı kullanılması hem yeşil yatırımlar için finansman sağlayabilir hem de üretici ve tüketicilerin tercihlerini düşük karbonlu faaliyetlere yönlendirebilir (Dulal vd., 2015:63). Bu nedenle yeşil maliye politikası yalnızca gelir elde etmeyi değil, çevresel hedeflerle uyumlu davranış değişikliğini ve kamu kaynaklarının bu hedeflere göre tahsisini de kapsamaktadır.

Çevresel Vergi Politikaları: Çevre vergileri, üretim ve tüketim kararlarından doğan ancak piyasa fiyatlarına bütünüyle yansımayan çevresel maliyetlerin azaltılmasında kullanılan mali araçlardan biridir. Çevresel zararların fiyat sisteminin dışında kalması, toplumsal maliyet ile özel maliyet arasında farklılık yaratarak kaynak dağılımını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle vergilendirme yoluyla çevresel dışsallıkların ekonomik karar süreçlerine yansıtılması, özellikle hava ve su gibi ortak çevresel varlıkların aşırı kullanımını sınırlamaya yönelik bir politika seçeneği oluşturmaktadır (OECD, 2001:21).

Pigou'nun dışsallık yaklaşımı, çevreye zarar veren faaliyetlerin oluşturduğu toplumsal maliyetlerin ekonomik karar birimleri tarafından dikkate alınmasını vergilendirme aracılığıyla

sağlamayı öngörmektedir (Hjøllund ve Svendsen, 2001:30). Bu çerçevede çevresel maliyetle ilişkilendirilen bir vergi, kirletici faaliyetin özel maliyetini yükselterek üretim miktarı, teknoloji seçimi ve kaynak kullanımı üzerinde davranış değişikliği yaratabilir. İşletmelerin daha temiz teknolojilere yönelmesi veya çevresel zararı azaltan yöntemleri tercih etmesi bu mekanizmanın beklenen sonuçları arasındadır (Krugman, 2010:3). Yeşil vergilendirmede benimsenen “kirleten öder” ilkesi de çevresel zararın maliyetinin toplumun geneline aktarılması yerine zarara neden olan birim tarafından üstlenilmesini esas almaktadır (Kuşat, 2013:4905). Dolayısıyla çevre vergileri yalnızca kamu geliri sağlayan araçlar değil, ekonomik davranışları çevresel hedeflerle uyumlu hâle getirmeyi amaçlayan düzenleyici araçlar olarak da değerlendirilmektedir.

Tablo 1. Çevre Vergisi Gelirlerinin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla İçerisindeki Payı (%)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Belçika	2,55	2,68	2,7	2,69	2,63	2,5	2,48	2,2	2,32
Bulgaristan	2,95	2,98	2,8	2,62	3	3	2,77	4,76	3,35
Almanya	2,62	2,58	2,56	2,46	2,43	2,4	2,23	1,85	1,71
İrlanda	1,83	1,85	1,7	1,53	1,39	1,18	1,11	0,85	0,96
Yunanistan	4,22	4,17	4,37	4,1	4,16	4,07	4,17	5,6	4,11
İspanya	1,92	1,86	1,83	1,83	1,76	1,74	1,72	1,5	1,64
Fransa	2,14	2,23	2,3	2,37	2,31	2,13	2,16	2,01	1,77
Hırvatistan	4,2	4,3	4,28	4,33	4,24	4,06	3,87	3,36	3,3
İtalya	3,58	3,63	3,44	3,38	3,45	3,25	3,04	2,27	2,55
Türkiye	3,3	3,3	3,1	2,3	2,1	2,6	1,6	1,8	2,6
Hollanda	3,66	3,68	3,64	3,63	3,61	3,57	3,43	2,9	2,81
Polonya	2,64	2,7	2,67	2,67	2,52	2,51	2,87	2,77	2,56
Romanya	2,45	2,44	1,95	1,96	2,11	1,9	2,42	3,49	2,25
İsveç	2,17	2,23	2,14	2,1	2,06	2	1,9	1,93	2,01
İsviçre	1,36	1,38	1,38	1,4	1,4	1,39	1,33	1,26	1,19

Kaynak: Eurostat, Environmental tax revenues veri seti; OECD, Environmental tax göstergesi (Erişim tarihi: 15.09.2026).

Avrupa ülkeleri ile Türkiye için farklı veri sağlayıcılarından yararlanılması nedeniyle kapsam ve revizyon farklılıkları bulunabilir; karşılaştırmalar ihtiyatla değerlendirilmelidir.

Tablo 1, çevre vergisi gelirlerinin GSYH içindeki payının 2015-2023 döneminde ülkeler ve yıllar arasında farklılaştığını göstermektedir. 2023 yılında seçilmiş ülkeler içinde yüksek oranlar Yunanistan (%4,11), Bulgaristan (%3,35) ve Hırvatistan'da (%3,30); düşük oranlar ise İrlanda (%0,96) ve İsviçre'de (%1,19) gözlenmiştir. Türkiye'nin oranı 2015 ve 2016 yıllarında %3,3 iken 2017-2022 döneminde %1,6-%3,1 aralığında değişmiş ve 2023 yılında %2,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu nedenle Türkiye için dönem boyunca %3'ün üzerinde kesintisiz bir seyir bulunduğu söylenemez. Ayrıca oranın yüksekliği tek başına çevre politikasının etkinliğini kanıtlamaz; enerji tüketimi, taşıt vergileri, vergi oranları, ekonomik faaliyet düzeyi ve GSYH'deki değişimler göstergenin seyrini etkilemektedir. 2020 yılı sonrası pek çok ülkede gözlemlenen çevre vergisi oranlarındaki düşüş ise pandemi sürecinde uygulanan mali tedbirlerin yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede tablo, çevre vergilerinin mali disiplin bağlamında hem gelir oluşturucu hem de politika yönlendirici bir araç olduğunu fakat ülkelerin iktisadi yapıları ve mali öncelikleri doğrultusunda bu mali aracın kullanım şeklinin önemli ölçüde farklılaştığını açıkça ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Türkiye’de 2015-2023 Dönemi Çevresel Vergilerin Türlerine Göre Dağılımı (Milyon TL)

YIL	ENERJİ VERGİLERİ	ULAŞTIRMA VERGİLERİ	KAYNAK VERGİLERİ	KİRLİLİK VERGİLERİ	TOPLAM
2015	52 519	26 630	822	83	80 054
2016	57 918	29 762	943	89	88 712
2017	65 341	33 836	1 177	159	100 513
2018	57 721	31 142	1 871	404	91 138
2019	64 054	29 571	2 557	489	96 671
2020	72 780	64 137	3 767	288	140 972
2021	35 674	87 067	8 377	578	131 695
2022	88 504	193 351	13 716	1 295	296 866
2023	190 493	517 401	24 608	1 559	734 061

Kaynak: TÜİK, Çevresel Vergi İstatistikleri veri setinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur (Erişim tarihi: 15.09.2026).

Tablo 3. Toplam Çevresel Vergiler İçindeki Yüzdelik Paylar

YIL	ENERJİ VERGİLERİ	ULAŞTIRMA VERGİLERİ	KAYNAK VERGİLERİ	KİRLİLİK VERGİLERİ
2015	%65,60	%33,27	%1,03	%0,10
2016	%65,29	%33,55	%1,06	%0,10
2017	%65,01	%33,66	%1,17	%0,16
2018	%63,33	%34,17	%2,05	%0,44
2019	%66,26	%30,59	%2,64	%0,51
2020	%51,63	%45,50	%2,67	%0,20
2021	%27,09	%66,11	%6,36	%0,44
2022	%29,81	%65,13	%4,62	%0,44
2023	%25,95	%70,48	%3,35	%0,21

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak yazar tarafından hesaplanmıştır. Yuvarlama nedeniyle bileşenlerin toplamında sınırlı farklılık oluşabilir.

Tablo 2 ve Tablo 3, Türkiye’de 2015-2023 dönemindeki çevresel vergi gelirlerinin enerji, ulaştırma, kaynak ve kirlilik başlıkları itibarıyla bileşimini göstermektedir. Eurostat ve OECD metodolojisinde çevresel vergi sınıflandırmasının temel ölçütü, verginin matrahının çevre üzerinde olumsuz etkisi olduğu kabul edilen fiziksel bir büyüklükle ya da onun temsilcisiyle bağlantılı

olmasıdır. Dolayısıyla bir verginin bu grupta değerlendirilmesi, gelirinin mutlaka çevresel amaçlara tahsis edilmesini gerektirmemektedir (Eurostat, 2013; OECD, 2001). Enerji grubu enerji ürünleri ve kullanımına, ulaştırma grubu taşıtların mülkiyet ve kullanımına, kirlilik grubu emisyon ve atıklara, kaynak grubu ise doğal kaynakların kullanımı ve çıkarılmasına ilişkin matrahları kapsamaktadır. Veri setinin metodolojisine göre bazı ücret ve harçların kapsamı farklılaşabilmektedir. Toplam çevresel vergi geliri 2015 yılında 80.054 milyon TL iken 2023 yılında 734.061 milyon TL'ye yükselmiştir. Cari fiyatlarla toplam gelir 2018 ve 2021 yıllarında bir önceki yıla göre azalırken, 2022 ve 2023 yıllarında güçlü nominal artış göstermiştir. Bileşim açısından enerji vergilerinin payı 2015'te %65,60 iken 2023'te %25,95'e gerilemiş; ulaştırma vergilerinin payı aynı dönemde %33,27'den %70,48'e yükselmiştir. Kaynak ve kirlilik vergilerinin toplam içindeki payı bütün dönem boyunca sınırlı kalmıştır. Bu görünüm, Türkiye'de çevresel vergi gelirlerinin ağırlıklı olarak enerji ve ulaştırma vergi matrahlarında yoğunlaştığını göstermektedir. Bununla birlikte tutarlar cari fiyatlarla verildiğinden, nominal artışlar reel vergi yükündeki veya çevresel etkinlikteki artış olarak yorumlanmamalıdır. TÜİK'in kullanılan veri setinde 2023 sonrasına ilişkin tür bazında gözlem bulunmadığından inceleme dönemi 2023 yılıyla sınırlandırılmıştır.

8. YEŞİL BÜTÇELEME POLİTİKALARI

Yeşil bütçeleme, bütçe kararlarının çevre ve iklim hedefleriyle uyumunun sistematik biçimde değerlendirilmesini ifade etmektedir. Kamu gelirleri, harcamaları ve vergi harcamalarının çevresel etkilerinin birlikte izlenmesi, kaynak tahsisinin sürdürülebilirlik hedefleriyle ilişkilendirilmesini sağlar (Kılıçer, 2016:51; European Union, 2021:5).

Bu yaklaşımda yalnızca çevreye olumlu harcamaların belirlenmesi yeterli değildir; çevresel açıdan olumsuz sonuç doğurabilecek desteklerin de görünür hâle getirilmesi gerekir. Performans göstergeleri, etki değerlendirmesi ve şeffaf raporlama mekanizmaları yeşil bütçelemenin etkinliğini güçlendirir. Böylece bütçe süreci çevresel hedeflerin mali kararlarla bütünleştirildiği bir politika aracına dönüşür.

9. ÇEVRE KORUMA HARCAMALARI

Eğitim, sağlık ve çevre gibi toplumsal refahı doğrudan etkileyen alanlarda düzenleme ve yönlendirme işlevi gören temel mali araçlar içerisinde yer almaktadır. Hükümetler, kamu harcaması ile kaynak kullanımında şeffaflığı sağlamayı, faaliyetlerin etkinliğini artırmayı, sürdürülebilirliği desteklemeyi amaçlamaktadır (UNOPS, 2020:6). Bu çerçevede çevre korumaya yönelik harcamalar, kamu bütçesi içerisinde özel bir öneme sahiptir. Çevre koruma harcamaları, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın tanımlamasına göre; çevre kirliliğinin azaltılması, önlenmesi veya ortadan kaldırılmasına yönelik faaliyetler ile çevresel bozulmaların giderilmesi amacıyla yapılan bütün kamusal eylem ve yatırımları kapsamaktadır. Çevre korunmasına yönelik faaliyetler, çevresel zararların meydana gelmesinden sonra yapılan iyileştirici uygulamaların yanı sıra çevresel bozulmaları önlemeye yönelik koruyucu tedbirleri de kapsamaktadır. Eurostat'a göre ise çevre koruma harcamaları; işletmeler, hanehalkı, kamu otoritelerince gerçekleştirilen ve çevresel zararın azaltılmasını ve önlenmesini hedefleyen iktisadi faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Eurostat, 2022). Bu kapsamda hava, su, toprak kirliliğinin azaltılmasına yönelik uygulamalar, atık ve atık su yönetimine yönelik faaliyetler, biyolojik çeşitliliğin korunmasına ilişkin araştırma-geliştirme harcamalarını içermektedir.

Tablo 4. Çevre Koruma Harcamaları (%GSYH)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Belçika	2,9	2,8	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Danimarka	-	-	-	2	2	2,1	2	1,9	2,1
Almanya	-	-	-	2,2	2,2	2,3	2,2	2,1	2,0
Estonya	2,8	2,2	2,3	2,4	2,2	2,3	2,1	2,0	2,1
İrlanda	1	1	0,9	0,9	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6
İspanya	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7	1,6	1,7	1,7
Fransa	2,0	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Kıbrıs	-	-	-	1,3	1,6	1	1,2	1,2	1,2
Lüksemburg	0,8	0,8	0,9	0,9	1	1	1,0	1,2	1,0
Malta	2,4	1,8	1,6	1,7	1,9	2,0	1,8	1,7	1,6
Avusturya	-	-	-	3,1	3,1	3	3,1	2,8	3,0
Polonya	1,9	2	1,9	1,9	1,9	2	3,2	2,9	2,8
Romanya	2,3	1,8	2,8	2,5	2,5	3,0	3,2	3,5	2,9
İsveç	-	-	-	2,3	2,2	2,4	2,5	2,6	2,8
Norveç	-	-	-	1,2	1,2	1,3	0,9	0,8	1,0

Kaynak: Eurostat, National Expenditure on Environmental Protection by Institutional Sector and Environmental Purpose (env_epea_neep) veri setinden yararlanılarak hazırlanmıştır. (Erişim tarihi: 15.09.2026).

*** (-) işaretli kısımlar ilgili ülke ve yıl için Eurostat veri setinde gözlem bulunmadığını göstermektedir. Ülke bazında 2025 verileri ve 2026 verileri henüz yayımlanmamıştır.

Tablo 4, çevre koruma harcamalarının GSYH içindeki payının ülkeler arasında farklılaştığını göstermektedir. 2023 yılında seçilmiş ülkeler içinde Belçika ve Avusturya’da oran %3,0; Romanya’da %2,9; Polonya ve İsveç’te %2,8 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıl İrlanda’da %0,6, Lüksemburg ve Norveç’te %1,0, Kıbrıs’ta %1,2 düzeyinde kalmıştır. Bu dağılım, çevre koruma faaliyetlerine ayrılan kaynakların milli gelir içindeki göreceli ağırlığının ülkeler arasında aynı olmadığını ortaya koymaktadır.

Zaman boyutu incelendiğinde Belçika, Fransa ve İspanya’da oranın görece istikrarlı seyrettiği; Estonya ve Malta’da ise başlangıç yılına göre gerilediği görülmektedir. Romanya’da oran 2022 yılında %3,5’e yükselmiş, 2023 yılında

%2,9'a düşmüştür. GSYH'nin paydada yer alması nedeniyle oranlardaki değişim yalnızca çevre koruma harcamalarından değil, cari fiyatlarla ekonomik büyüme veya daralmadan da etkilenmektedir. Dolayısıyla yüksek bir oran tek başına çevre politikasının etkinliğini, düşük bir oran ise çevre korumaya önem verilmediğini kanıtlamaz. Eksik ülke-yıl gözlemleri ile veri revizyonları da karşılaştırmaların ihtiyatlı yorumlanmasını gerektirmektedir. Türkiye'nin bu tabloya dâhil edilmemesinin nedeni, kullanılan Eurostat veri kesitinde Türkiye için karşılaştırılabilir gözlem bulunmamasıdır. 2025 ve 2026 verileri erişim tarihi itibarıyla yayımlanmadığından tablo 2023 yılıyla sınırlandırılmıştır.

**Tablo 5. Türkiye’de Çevre Koruma Harcamalarının Gelişimi
(2015-2024)**

Yıl	Çevre Koruma Harcaması (Milyar TL)	GSYİH İçindeki Payı (%)	Yıllık Nominal Değişim (%)
2015	25,9	1,10	25,1
2016	31,8	1,21	22,6
2017	34,4	1,10	8,2
2018	38,0	1,01	10,6
2019	38,3	0,89	0,7
2020	41,8	0,83	9,3
2021	66,4	0,91	58,6
2022	148,7	0,99	124,1
2023	211,7	0,78	42,4
2024	441,0	0,99	108,3

Kaynak: TÜİK, Çevre Koruma Harcama İstatistikleri ve cari fiyatlarla GSYH verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

*GSYH payları, çevre koruma harcamalarının cari fiyatlarla GSYH'ye oranlanmasıyla hesaplanmış ve iki ondalık basamağa yuvarlanmıştır. TÜİK'in güncel açıklamasında 2023 ve 2024 oranları sırasıyla %0,78 ve %0,99 olarak yayımlanmıştır. 2025 ve 2026 verileri erişim tarihi itibarıyla yayımlanmamıştır.

*2015-2017 değerleri ilgili yıllarda yayımlanan TÜİK bültenlerinden, 2018-2024 değerleri güncel ve revize edilmiş TÜİK serisinden alınmıştır. Seri ve revizyon farklılıkları nedeniyle uzun dönemli karşılaştırmalar ihtiyatla değerlendirilmelidir.

Tablo 5'e göre Türkiye'de çevre koruma harcamaları 2015-2024 döneminde cari fiyatlarla 25,9 milyar TL'den 441,0 milyar TL'ye yükselmiştir. Yıllık nominal artış 2019 yılında %0,7 ile sınırlı kalmış; 2021'de %58,6, 2022'de %124,1 ve 2024'te %108,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar cari fiyatlarla hesaplandığından, yüksek nominal artışların tamamı çevre koruma faaliyetlerinin reel hacmindeki genişleme olarak değerlendirilemez. Genel fiyat düzeyindeki değişim ve veri revizyonları tutarların yorumunda dikkate alınmalıdır.

Çevre koruma harcamalarının GSYH içindeki payı dönem boyunca yaklaşık %0,8-%1,2 aralığında kalmıştır. Harcamalar 2023 yılında nominal olarak artmasına rağmen payın %0,78'e gerilemesi, harcamaların cari GSYH'ye göre daha yavaş arttığını göstermektedir. 2024 yılında payın %0,99'a yükselmesi ise çevre koruma harcamalarının ekonomik büyüklük içindeki göreceli ağırlığının yeniden arttığına işaret etmektedir. Buna göre nominal harcama tutarında güçlü bir yükseliş bulunmakla birlikte, harcamaların GSYH içindeki payında kesintisiz ve aynı ölçüde bir artış görülmemektedir. Bu gösterge harcamanın büyüklüğünü ortaya koyar; harcamanın etkinliği veya çevresel sonucu hakkında tek başına hüküm vermeye yeterli değildir.

10. YEŞİL DÖNÜŞÜMDE MALİ TEŞVİKLER SÜBVANSİYONLAR VE KAMU ALIMLARI

Yeşil dönüşümde vergi ve doğrudan kamu harcamalarının yanı sıra mali teşvikler, sübvansiyon reformu ve kamu alımları da önemlidir. Yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, düşük karbonlu ulaşım ve temiz teknoloji yatırımlarına yönelik destekler başlangıç maliyetlerini azaltabilir; ancak bu desteklerin süre, uygunluk ve ölçülebilir çevresel performans koşullarına bağlanması gerekir.

Fosil yakıt desteklerinin gözden geçirilmesinde enerji yoksulluğu, ulaştırma maliyetleri ve üretim yapısı üzerindeki dağılımsal etkiler dikkate alınmalıdır. Kamu alımlarında ise yaşam döngüsü maliyeti, enerji verimliliği, dayanıklılık ve emisyon performansı gibi doğrulanabilir ölçütlerin kullanılması çevre dostu mal ve hizmetlere talebi artırabilir. Bu araçların çevresel vergiler ve yeşil bütçelemeye birlikte uygulanması politika tutarlılığını güçlendirecektir.

11. SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Sürdürülebilir kalkınma, iktisadi büyümenin çevresel sınırlar ve sosyal refahla birlikte ele alınmasını gerektirmektedir. Bu çerçevede yeşil ekonomi dönüşümün iktisadi boyutunu, yeşil maliye politikaları ise kamunun vergi, harcama, bütçeleme ve teşvik araçlarıyla yönlendirme kapasitesini ifade etmektedir. Çalışmadaki literatür incelemesi ve betimsel veriler, yeşil dönüşümde tek bir mali aracın yeterli olmadığını; gelir ve harcama politikalarının birbirini tamamlayan bir yapıda tasarlanması gerektiğini göstermektedir.

Türkiye’de çevresel vergi gelirlerinin enerji ve özellikle ulaştırma vergilerinde yoğunlaşması, vergi sisteminin çevresel niteliğinin yalnızca gelir büyüklüğü üzerinden değerlendirilmemesi gerektiğine işaret etmektedir. Kirlilik ve kaynak vergilerinin düşük payı, çevresel zararlar daha doğrudan bağlantılı araçların geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte yeni düzenlemelerde gelir dağılımı, enerji yoksulluğu, bölgesel farklılıklar ve işletmelerin rekabet gücü gözetilmelidir. Çevre koruma harcamalarındaki nominal artışın çevresel sonuçlara dönüşebilmesi için de bütçe programlarının emisyon azaltımı, enerji ve su tasarrufu, atık geri kazanımı ve benzeri ölçülebilir göstergelerle ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak yeşil maliye politikasının etkinliği; çevresel zararlarla bağlantılı vergiler, sonuç odaklı kamu harcamaları, şeffaf teşvik mekanizmaları, yeşil kamu alımları ve adil geçiş tedbirlerinin eşgüdümüne bağlıdır. Veri setlerinin daha güncel, ayrıntılı ve karşılaştırılabilir biçimde yayımlanması politika değerlendirmesini güçlendirecektir. Gelecek çalışmalar, çevresel vergiler ile çevre koruma harcamalarının emisyonlar, enerji yoğunluğu ve yeşil büyüme göstergeleri üzerindeki etkisini ekonometrik yöntemlerle inceleyebilir.

KAYNAKÇA

- Adamowicz, M. (2022). Green Deal, green growth and green economy as a means of support for attaining the Sustainable Development Goals. *Sustainability*, 14(10), 5901. <https://doi.org/10.3390/su14105901>
- Ağcakaya, S. ve Kaya, I. (2022). Sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomi perspektifinden yeşil maliye politikaları uygulamaları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31(2), 512-525.
- Başkaya, F. (2000): Kalkınma iktisadının yükselişi ve düşüşü. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Birleşmiş Milletler. (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Bozdoğan, R. (2005). Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin tarihsel arka planı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 1011-1028.
- Dulal, H. B., Dulal, R. ve Yadav, P. K. (2015). Delivering green economy in Asia: The role of fiscal instruments. *Futures*, 73, 61-77. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2015.08.002>
- Dulupçu, M. A. (2001). Sürdürülebilir kalkınma politikasına yönelik gelişmeler. *DTM Dergisi*, 6(20), 46-70.
- European Commission. (2019). The European Green Deal (COM(2019) 640 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2019:640:FIN>
- European Commission. (2023a). Renewable energy targets. https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-targets_en

- European Commission. (2023b). Energy efficiency targets.
https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficiency-targets-directive-and-rules/energy-efficiency-targets_en
- European Union. (2021). Green budgeting: Towards common principles. Publications Office of the European Union.
- Eurostat (2013). Environmental taxes: A statistical guide. Publications Office of the European Union.
- Eurostat (2022). Environmental protection expenditure accounts.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Environmental_protection_expenditure_accounts
- Eurostat. (2026a). Environmental tax revenues [Veri seti]. Erişim tarihi: 15.09.2026,
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ten00141/default/table?lang=en>
- Eurostat. (2026b). National expenditure on environmental protection by institutional sector and environmental purpose (env_epea_neep) [Veri seti]. Erişim tarihi: 15.09.2026,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_epea_neep/default/table?lang=en
- Freeman, C. ve Soete, L. (2003). Yenilik iktisadı (E. Türkcan, Çev.). TÜBİTAK Yayınları.
- Gevher, R., Kaya, M. G. ve Özdemir, H. (2022). Yeşil ekonomi ile sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yatırım ve vergi teşvikleri. M. S. Duran (Ed.), Sürdürülebilir kalkınma ve büyüme sürecinde yeşil ekonomi içinde (ss. 181–204). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gramkow, C. (2020). Green fiscal policies: An armoury of instruments to recover growth sustainably. Mayıs,

CEPACL:

https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/45418/1/S2000005_en.pdf United Nations.

Hák, T., Janoušková, S. ve Moldan, B. (2016). Sustainable Development Goals: A need for relevant indicators. Ecological Indicators, 60, 565-573.

Han, E. ve Kaya, A. A. (2002). Kalkınma ekonomisi. Eskişehir: ETAM A.Ş. Matbaa Tesisleri.

Hjøllund, L. ve Svendsen, G. T. (2001). Why green taxation? Energy & Environment, 12(1), 29-38. <https://doi.org/10.1260/0958305011500571>

Kılıçer, E. (2016). Çevreye duyarlı bütçeleme. Electronic Journal of Vocational Colleges, 6(2), 37-53.

Krugman, P. (2010, 7 Nisan). Building a green economy. The New York Times, 5, 1-18.

Kuşat, N. (2013). Yeşil sürdürülebilirlik için yeşil ekonomi: Avantaj ve dezavantajları- Türkiye incelemesi. Journal of Yaşar University, 8(29), 4896-4916.

Mensah, J. (2019). Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action. Cogent Social Sciences, 5(1), 1653531.

OECD. (2001). Environmentally related taxes in OECD countries: Issues and strategies. OECD Publishing. OECD. (2026). Environmental tax [Veri seti]. Erişim tarihi: 15.09.2026,

<https://www.oecd.org/en/data/indicators/environmental-tax.html>

Önder, T. (2003). Ekoloji, toplum ve siyaset. Ankara: Odak Yayınevi.

- Pearce, D., Markandya, A. ve Barbier, E. B. (1989). Blueprint for a green economy. Earthscan.
- Thirlwall, A. P. (1994). Development and the environment. Growth and development: With Special Reference to Developing Economies, 211-231.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2025). Çevre koruma harcama istatistikleri, 2024 [Haber bülteni ve veri seti]. <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/57930/metadata>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2026a). Çevresel vergi istatistikleri [Veri seti]. Erişim tarihi: 15.09.2026, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=cevre-ve-enerji-103&dil=1>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2026b). Gayrisafi yurt içi hasıla, cari fiyatlarla [Veri seti]. Erişim tarihi: 15.09.2026, <https://data.tuik.gov.tr/>
- UNEP (2011). Towards a green economy: Pathways to sustainable development and poverty eradication. United Nations Environment Programme.
- UNOPS. (2020). The future of public spending: Why the way we spend is critical to the Sustainable Development Goals. United Nations Office for Project Services.
- Wall, D. (2013). Yeşil politika (Çev. İlknur Urkun. Kelso). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi 63.
- World Commission on Environment and Development. (1987). Our common future. Oxford University Press.
- Yılmaz, V. ve Doğan, A. (2024). Yeşil büyümenin Türkiye entegrasyonu üzerine bir uygulama. Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 8(2), 77-87.

SANATIN PİYASA DIŞI DEĞERİ: KAMU MÜDAHALESİNİN İKTİSADİ GEREKÇELERİ VE MALİ ARAÇLAR

Yunus Emre ÖZAYRANCI¹

1. GİRİŞ

Sanat eserleri ve sanatsal faaliyetler, piyasada bireylerin ödemeye hazır oldukları tutar üzerinden fiyatlanır. Ancak sanatın topluma sağladığı faydalar bu fiyatla sınırlı değildir. Kent kültürüne katkı, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarım gibi değerler piyasa fiyatına tam olarak yansımaz. Bu durum, sanat alanında kamu müdahalesinin iktisadi gerekçesini ve bu müdahalenin hangi mali araçlarla yürütüleceğini önemli bir mali politika sorusu hâline getirmektedir.

Bu çalışmada sanatın piyasa dışı değeri, kamu müdahalesinin iktisadi gerekçeleri ve mali araçları birlikte ele alınmaktadır. Çalışmanın temel savı, sanat piyasasındaki başarısızlığın sanatın iktisadi değersizliğinden değil, piyasa fiyatının sanatın toplam toplumsal değerini eksik yansıtmasından kaynaklandığıdır. Bu doğrultuda ikinci bölümde sanatın ekonomik bir mal olarak niteliği incelenmekte, üçüncü bölümde Toplam Toplumsal Sanat Değeri (TTSD) çerçevesi geliştirilmektedir. Dördüncü bölümde sanat alanındaki piyasa başarısızlıkları, beşinci bölümde ise kamu müdahalesinin mali araçları ve bu araçların sınırlılıkları değerlendirilmektedir.

¹ Dr, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, ORCID: 0000-0002-9049-4264.

2. SANATIN EKONOMİK BİR MAL OLARAK NİTELİĞİ

Kamu ekonomisinde devlet müdahalesinin gerekçesi ve biçimi, büyük ölçüde söz konusu malın niteliğine bağlıdır. Rakip ve dışlanabilir bir özel malın piyasada etkin biçimde üretilmesi beklenirken, rakip olmayan ve dışlanamayan bir kamusal malın piyasada yetersiz arz edileceği kabul edilir. Sanat ise bu sınıflandırmaların hiçbirine tam olarak oturmamaktadır. Aynı tiyatro oyunu, bilet satın alan izleyici için özel bir tüketim deneyimi, kentin kültürel atmosferi açısından kamusal bir fayda, gelecek kuşaklar açısından ise korunması gereken bir miras unsuru olabilir. Bu bölümde sanatın farklı mal nitelikleri ayrı ayrı ele alınmakta ve sanatın tek bir kategoriye indirgenemeyen karma bir mal olduğu ileri sürülmektedir. Bu karma nitelik, ilerleyen bölümlerde geliştirilecek çoklu piyasa başarısızlığı argümanının zeminini oluşturmaktadır.

2.1. Özel Mal Olarak Sanat

Sanatsal faaliyetlerin önemli bir kısmı, tüketimde rakiplik ve dışlanabilirlik özelliklerini taşıyan özel mal niteliğindedir. Örneğin bir tablonun mülkiyeti satın alan kişiye geçerken benzer şekilde, konser salonundaki bir koltuktan aynı anda yalnızca bir kişi yararlanabilir ve bilet almayanlar gösteriye katılamaz. Bu örnekler sanatın en azından bazı yönleriyle özel mal niteliği taşıdığını göstermektedir. Dolayısıyla fiyat mekanizması, sanat alanında da tüketici tercihleri hakkında fikir sunabilir ve kaynakların hangi alanlara yönlendirileceği hususunda da belirleyici olabilir. Zira müzik, sinema ve sanat eseri ticareti gibi alanlarda üretim ve tüketim çoğu zaman kamu desteğine ihtiyaç duyulmadan piyasa mekanizmasıyla sürdürülebilmektedir. Ancak sanatın bu özelliği, kamu desteğinin gereksiz olduğu sonucunu getirmez. Burada önemli olan bireysel tercihlere dayanan sanat tüketiminin ne ölçüde kamusal kaynaklarla finanse

edilmesi gerektirir. Örneğin bir sanat hizmetinin maliyetinin bütün vergi mükelleflerine yüklenmesi bu hizmetlerden daha çok yüksek gelirli ve eğitilmiş kesimlerin yararlandığı durumlarda gelir dağılımı bakımından tartışmalı bir netice meydana getirebilir. (Grampp, 1989).

Sanatın kamu kaynaklarıyla desteklenmesini savunmak, yalnızca sanatın önemi ve taşıdığı değer üzerinden ifade etmek yetersiz kalır. Çünkü sanatın bireysel tüketimle sınırlı kalmayan toplumsal faydaları ve piyasa fiyatına yansımayan yönleri de mevcuttur.

2.2. Kamusal Mal Özellikleri ve Kulüp Malı Yaklaşımı

Samuelson'ın (1954) tanımına göre saf kamusal mal, bir bireyin tüketiminin diğerlerinin tüketimini azaltmadığı ve kimsenin tüketimden dışlanmadığı maldır. Sanat alanında bu tanıma en çok yaklaşan örnekler kamusal alandaki heykel ve anıtlar, tarihi kent dokusu ve mimari mirastır. Bir meydandaki heykeli izleyen kişi sayısının artması heykelden elde edilen faydayı azaltmaz ve heykelin görülmesini engellemek pratik olarak mümkün değildir. Bu durumda bireylerin söz konusu sanatsal değerın finansmanına gönüllü olarak katılmak yerine bedavacı olarak davranma eğilimi, piyasanın bu tür malları yetersiz üretmesine yol açar.

Bununla birlikte sanatsal hizmetlerin büyük bölümü saf kamusal mal değildir. Müze ve tiyatro gibi kurumların sunduğu hizmetler, salon ya da mekân kapasitesine ulaşıncaya kadar tüketimde rakip değildir ve ancak giriş ücreti aracılığıyla dışlama mümkündür. Bu yapı, Buchanan'ın (1965) kulüp malı olarak tanımladığı mal türüne karşılık gelir: Mal belirli bir üye grubu tarafından ortak tüketilir, belirli bir eşikten sonra sıklıkla maliyeti ortaya çıkar ve dışlama ücret yoluyla sağlanabilir. Kulüp malı yaklaşımı, müze ve tiyatroların neden kısmen ücretle finanse edilebildiğini, ancak sabit maliyetlerin yüksekliği ve marjinal

maliyetin kapasiteye kadar sıfıra yakın olması nedeniyle marjinal maliyet fiyatlamasının neden zarara yol açtığını açıklamaktadır.

2.3. Sanatın Merit Mal Niteliği

Musgrave (1959), bazı malların bireysel tercihlerden bağımsız olarak kamu tarafından desteklenmesi gerektiğini savunarak merit mal kavramını önermiştir. Merit mal yaklaşımında devlet, tüketici egemenliğini bilinçli olarak sınırlandırır ve bireylerin söz konusu malı kendi tercihlerine bırakıldığında olması gerekenden daha az tükettiğini varsayar. Sanat ve özellikle sanat eğitimi, bu kavramın en sık başvurulan uygulama alanlarından biridir. Ancak kavram tartışmalıdır. Head (1966), merit mal gerekçelerini bilgi eksikliği ve dışsallıklar gibi piyasa başarısızlıklarına bağlamaya çalışmıştır. McLure (1968) ise bu gerekçelerin dışında kalan kısmın normatif açıdan boş olduğunu, yalnızca bir değer yargısının dayatılmasından ibaret kaldığını ileri sürmüştür. Sanat söz konusu olduğunda bu eleştiri daha da keskinleşir. Bir eserin bireylerin talep ettiğinden fazla tüketilmesi gerektiğine kimin, hangi ölçütle karar verdiği sorusu yanıtız kalmaktadır.

Bourdieu (1979/1984), “meşru” kabul edilen beğenin büyük ölçüde eğitim ve kültürel sermaye ile yeniden üretildiğini göstermiştir. Bu nedenle devletin hangi sanatın değerli olduğuna karar vermesi, belirli bir toplumsal kesimin beğenisini kamu kaynaklarıyla genelleştirme riskini taşır. Hume’un (1757/1987) “zamanın sınaması” ölçütü, korunan kültürel mirasın uzun dönemli değerini gözetmeyi meşrulaştırabilir. Öte yandan çağdaş sanat bu sınamadan henüz geçmediğinden, ölçütün bu alana uygulanması tartışmalıdır. Kamu desteğine ilişkin yaklaşımlar da bu bağlamda, hangi eserin kalıcı olacağına önceden karar verme ile sınamanın gerçekleşebileceği çoğulcu bir üretim ortamını destekleme arasındaki gerilimi gündeme getirmektedir.

2.4. Deneyim Mali, Bilgi Asimetrisi ve Beğeni Oluşumu

Piyasada değeri satın almadan önce anlaşılabilen mallar olduğu gibi değeri ancak tüketimi neticesinde anlaşılabilen mallar da mevcuttur. İlk gruba arama malları denirken ikinci gruba deneyim malları denmektedir (Nelson, 1970). Örneğin tiyatro, sergi ve konser gibi sanat faaliyetleri ikinci grupta yer almaktadır. Çünkü tüketiciler eserin kalitesi hakkında fikir sahibi olabilmek için eleştirmen yorumlarına, ilgili kurumun itibarına ya da ödüllere bakabilir. Sanat tüketiminde beğeni anlık da olmayabilir ve zamanla gelişen bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Bu durumda ilgili sanat malına cari talebin düşük olması sanatın değersizliğinden ziyade tüketicilerin yeterli deneyim kazanmamış olmasıyla da ilgili olabilir. Böyle bir yaklaşım sanatın merit mal gerekçesini değiştirebilir. Bu durumda bireylerin ne tüketmesi gerektiğine yönelik yargıdan uzaklaşılırken bilgi ve deneyim olanaklarına erişim imkanlarının artırılması meselesi ön plana çıkar. Dolayısıyla kamu desteğinin odağında belirli eserlerin tüketimini teşvik etmekten ziyade sanat eğitimi ve erken yaşta sanatla karşılaşma gibi beğeni gelişimini destekleyen fırsatlar da bulunabilir. Bu açıdan düşük piyasa talebi her zaman düşük toplumsal fayda, yüksek piyasa fiyatı da sanatın toplumsal değerinin bütünü anlamına gelmez.

3. SANATIN TOPLUMSAL DEĞERİ: PİYASA FİYATI VE PİYASA DIŞI DEĞER

Piyanın sanatsal faaliyetleri neden yeterince üretmediği sorusu ile sanatın toplumsal değerinin nelerden oluştuğu sorusu birbirine yakın görünse de aynı soru değildir. Bir eserin ya da kültür kurumunun fiyatı, ondan doğrudan yararlanan kişinin elde ettiği faydayı bir ölçüde gösterir. Oysa kültürel mirasın korunması, insanlar arasında kurulan etkileşim, ileride yararlanma imkânı ya da sonraki kuşaklara bırakılan birikim çoğu

zaman bu fiyatın içinde yer almaz. Bu nedenle kamu müdahalesinin kapsamı tartışılırken fiyat ile toplumsal değer arasındaki mesafeye ayrıca bakmak gerekir. Bölümde önce fiyata yansıyan ve yansımayan değer bileşenleri ele alınmakta, sonra kültürel değer ne ölçüde ölçülebileceği tartışılmakta, son olarak da Toplam Toplumsal Sanat Değeri çerçevesi ortaya konmaktadır.

3.1. Piyasa Fiyatı ve Piyasa Dışı Değer Bileşenleri

Sanatın değerinin piyasa tarafından en iyi yakalanan bileşeni, eseri doğrudan tüketen bireyin elde ettiği özel faydadır. Estetik haz, düşünsel uyarım ve boş zamanın değerlendirilmesi bu faydanın başlıca unsurlarıdır. Ancak fiyat bu faydanın tamamını yansıtmaz. Fiyatın üzerinde ödeme istekliliği olan tüketicilerin tüketici artığı hasılatı dönüşmez. Sabit maliyetlerin yüksek, marjinal maliyetin düşük olduğu sahne sanatları ve müzelerde bu durum belirgindir.

Piyasa fiyatının dışında kalan ilk bileşen dışsal faydadır. Bir müzenin kent turizmine, yerel işletmelere ve istihdama katkısı ile bir tiyatronun kentin kültürel atmosferine ve sosyal bütünleşmeye katkısı bu kapsamdadır. Bu fayda alım satım konu olmadığından piyasa aktörlerinin kararlarında dikkate alınmaz. Mekanizması Bölüm 4.2'de açıklanmaktadır.

İkinci bileşen kullanım dışı değerlerdir. Weisbrod (1964), bir malı şu anda kullanmayan bireylerin, gelecekte kullanma imkânının korunmasından fayda sağlayabileceğini ileri sürerek seçenek değeri kavramını ortaya koymuştur. Krutilla (1967), benzersiz varlıkların kullanılmasa dahi var oldukları bilgisinden değer üretebileceğini göstermiştir. Frey ve Pommerehne (1989) bu yaklaşımı sanata uyarlayarak var olma, miras ve prestij değerlerini ayrı bileşenler olarak tanımlamıştır. Bu değerler saf kamusal mal özelliği gösterir ve Bölüm 4.3'te ele alınmaktadır.

3.2. Kültürel Değer ve Ölçüm Sınırları

Throsby (2001), kültürel ürünlerin ekonomik değere indirgenemeyen bir kültürel değer taşıdığını ileri sürmüştür. Bu değer estetik, manevi, sosyal, tarihsel, sembolik ve özgünlük boyutlarından oluşur. Piyasa, bu boyutlar içinde en çok özgünlüğü fiyatlar: Bir tablonun özgün nüshası ile reproduksiyonu arasındaki fiyat farkı büyük ölçüde bu farkın parasal karşılığıdır. Sosyal, manevi ve sembolik boyutlar ise toplumun geneline ait olduğundan piyasa fiyatına çok sınırlı yansır.

Piyasa dışı değerler kamu kararlarında kullanılacaksa ölçümleri gerekir. Koşullu değerlendirme, anket yoluyla bireylerin varsayımsal bir piyasada ödemeye hazır olduğu tutarı tahmin eder. Seyahat maliyeti ve hedonik fiyat yöntemleri ise sırasıyla ziyaret maliyetlerinden ve konut fiyatlarına yansıyan kültürel yakınlıktan değer çıkarır. Throsby (2003), bu yöntemin bireysel ödeme istekliliğine dayandığı için kolektif ve sembolik boyutları eksik ölçtüğünü belirtmiştir. Sonuç olarak toplam değer bir kısmı ölçülebilir, tamamı parasallaştırılamaz.

3.3. Toplam Toplumsal Sanat Değeri Çerçevesi

Sanatın bu bölümde ele alınan bileşenleri, sanatın toplam toplumsal değerini kavramsal olarak tanımlamak için bir araya getirilebilir. Önerilen Toplam Toplumsal Sanat Değeri (TTSD) çerçevesi şöyledir:

$$TTSD = \text{ÖF} + \text{DF} + \text{KMD} + \text{SD} + \text{KAD}$$

Burada ÖF özel faydayı, DF dışsal faydayı, KMD var olma ve prestij değerlerini içeren kültürel miras değerini, SD seçenek değerini, KAD ise gelecek kuşaklara aktarma değerini ifade eder. Piyasa değeri (PD) yalnızca fiyatlanan özel faydayı yansıttığından, aradaki fark kamu müdahalesinin potansiyel alanını belirler: $\Delta = TTSD - PD > 0$

Çerçevenin üç özelliği önemlidir. Birincisi, TTSD bir ölçüm modeli değil kavramsal bir sınıflandırmadır. İkincisi, bileşenler arasında örtüşme olabilir ve ampirik çalışmalarda çift sayımdan kaçınılmalıdır. Üçüncüsü, kültürel değer ayrı bir bileşen değil, tüm bileşenleri besleyen ve tamamen parasallaştırılamayan bir arka plan olarak konumlandırılmıştır.

Tablo 1. Toplam Toplumsal Sanat Değeri bileşenleri

Bileşen	Tanım
Özel fayda (ÖF)	Tüketicinin doğrudan estetik ve deneyim faydası
Dışsal fayda (DF)	Turizm, istihdam, sosyal bütünleşme
Kültürel miras değeri (KMD)	Var olma ve prestij değeri
Seçenek değeri (SD)	Gelecekte erişim imkânı
Kuşaklararası değer (KAD)	Gelecek kuşaklara aktarma
Kültürel değer (arka plan)	Estetik, manevi, sosyal, tarihsel, sembolik, özgünlük

4. PİYASA BAŞARISIZLIKLARI VE KAMU MÜDAHALESİNİN GEREKÇESİ

Piyasa başarısızlığı, rekabetçi piyasanın kaynakları Pareto etkin biçimde tahsis edemediği durumdur. Bu durumda özel ve toplumsal maliyet ile fayda arasındaki sapma meydana gelmektedir. Sanat alanında bu sapma tek bir mekanizmadan değil, birbirini güçlendiren birkaç başarısızlıktan kaynaklanır. Bu nedenle kamu müdahalesi de başarısızlık türüne göre farklılaşan bir araç bileşimi gereksinimini beraberinde getirir.

4.1. Eksik Fiyatlama

Bir tiyatro ya da opera prodüksiyonunun maliyetleri büyük ölçüde sabittir ve salon kapasitesine kadar ek izleyicinin marjinal maliyeti sıfıra yakındır. Azalan ortalama maliyet yapısında marjinal maliyete eşit tek bir fiyat, toplam maliyeti karşılamaz. Hansmann (1981), yüksek kültür alanındaki sahne sanatlarında kâr amacı gütmeyen örgütlenmenin baskın olmasını

bu durumla açıklamıştır. Hansmann'a göre bağışlar, ödeme istekliliği yüksek izleyicilerin tüketici artığının bir bölümünün gönüllü olarak kuruma aktarılmasıdır. Bu açıklama, gelir açığının dışsallık ya da merit mal gerekçelerine başvurmada da anlaşılabilirliğini gösterir. Maliyet hastalığı (Baumol ve Bowen, 1966) bu alt başlıkta yalnızca dinamik bir etken olarak anılır: Emeğin ürünün kendisi olduğu durgun sektörlerde görece maliyetler zamanla artar ve diğer başarısızlıkların etkisini büyütür.

4.2. Dışsallıklar ve Eksik Üretim

Pigou (1920) analizine göre, bir hizmetin marjinal sosyal faydası, tüketicinin marjinal özel faydası ile üçüncü kişilere sağlanan marjinal dışsal faydanın toplamına eşittir:

$$MSB = MPB + MEB$$

Piyasa mekanizmasında bireyler, kararlarını esas olarak kendi faydalarını dikkate alarak verir. Ancak sanat faaliyetlerinin başkalarına sağladığı faydalar da bulunduğu anda, piyasa talebi toplumsal açıdan arzu edilen üretim düzeyine ulaşmakta yetersiz kalabilir. Bu durumda kamu sübvansiyonları, sanat faaliyetlerinin toplumsal faydalarını gözeterek üretimin artırılmasına katkı sağlayabilir. Teorik olarak sübvansiyonun miktarı, üretimin topluma sağladığı ilave faydayla ilişkilendirilir. Bununla birlikte, söz konusu faydanın ölçülmesi güçtür (Bölüm 3.3). Ayrıca ekonomik etki analizlerinde sanat faaliyetlerine yönelik harcamaların tamamını toplumsal fayda olarak değerlendirmek yanıltıcı olabilir. Bu harcamaların bir bölümü, aynı bölgedeki diğer faaliyetlere yapılacak harcamaların yerini alabilir. Dolayısıyla kamu desteğinin gerekçelendirilmesinde, ortaya çıkan ekonomik hareketlilik ile gerçekten ilave olarak yaratılan toplumsal faydanın birbirinden ayrılması önem taşımaktadır.

4.3. Kamusal Mal Niteliği ve Bedavacılık

Kullanım dışı değerler, saf kamusal mal niteliği taşır. Samuelson (1954) koşuluna göre etkin düzey, bireysel marjinal faydaların toplamının marjinal maliyete eşit olduğu noktadır. Ancak bireyler malın finansmanına katılmasalar da yararlanabildiklerinden gerçek ödeme isteklerini açıklamama eğilimindedir. Bu durumda gönüllü katkılar etkin düzeyin altında kalır.

Bağış ve sponsorluk, prestij ve görünürlük gibi özel faydalar sunarak bu sorunu kısmen hafifletir. Ancak bu mekanizma büyük ve tanınmış kurumları kayırma eğilimindedir. Bu nedenle kullanım dışı değerlerin finansmanında vergi gelirleri, bağışlarla tamamen ikame edilemez.

4.4. Bilgi Asimetrisi ve Kalite Sinyali

Akerlof (1970), kalite hakkında bilginin asimetrik dağıldığı piyasalarda fiyatın ortalama kaliteyi yansıtabileceğini göstermiştir. Sanatta kalite tüketimden önce bilinemez (Bölüm 2.4) ve bir eserin kalıcı değer taşıyıp taşımayacağı üretici için de belirsizdir. Bonus ve Ronte (1997), görsel sanatlarda bir eserin ekonomik değerinin, uzmanlar, galeriler ve müzeler tarafından üretilen güvenilirliğe bağlı olduğunu ileri sürmüştür. Bourdieu (1993), bu güvenilirliği sembolik sermaye kavramıyla açıklamıştır: Müzeye kabul edilme ya da önemli bir sergide yer alma, esere sembolik sermaye kazandırır ve bu sermaye zamanla ekonomik değere dönüşebilir.

Bu süreçte üretilen kalite bilgisi kendisi bir kamusal mal niteliği taşır. Bir müzenin bir sanatçıyı koleksiyonuna alması, tüm katılımcılara bilgi sağlar ve bu bilgiden yararlananlar bedel ödemez. Dolayısıyla kalite sinyali üreten kurumlar piyasada yetersiz finanse edilebilir. Bu argüman, kamu kurumlarının kalite yargısında bulunmasının sanatın değerine devletin karar vermesi anlamına gelip gelmediği sorusunu da beraberinde getirir.

4.5. Zamanlar Arası Başarısızlık ve Geri Döndürülemezlik

Bugünkü piyasada gelecek kuşaklar temsil edilmez. Bir tarihi yapının yıkılması ya da bir eserin kaybolması kararı, bu varlıklardan gelecekte yararlanacak bireylerin tercihleri dikkate alınmadan verilir. Peacock (1969), sanat sübvansiyonları için kabul ettiği gerekçeler arasında gelecek kuşakların refahını özellikle vurgulamıştır.

Sorunu derinleştiren unsur geri döndürülemezliktir. Çünkü eserin gelecekteki değeri belirsizdir ve kararların geri döndürülemez sonuçlar doğurduğu durumlarda koruma seçeneğinin kendisi de bir değer taşımaktadır (Arrow ve Fisher, 1974). Hume (1757/1987), bir eserin zamanın sınamasından geçip geçmeyeceğinin önceden bilinemeyeceğini ileri sürmüştür. Bu belirsizlik altında eseri korumak, değerlendirmenin gelecekte yapılabilmesine imkân tanır.

5. SANAT ALANINDA KAMU MÜDAHALESİNİN MALİ ARAÇLARI

Sanat alanında tek bir piyasa başarısızlığından bahsetmek yanlış olur. Önceki bölümlerde bahsedilen başarısızlıkların her biri Toplam Toplumsal Sanat Değeri'nin (TTSD) farklı bir bileşenine dokunur. Bu nedenle kamu müdahalesinin gerekliliği tartışması yanında hangi aracın hangi durumda daha etkin sonuç verdiği de önem taşımaktadır.

Musgrave'in (1959) bütçenin kaynak tahsisi işlevine ilişkin yaklaşımından hareket edilirse, devletin sanat alanına üç yoldan müdahale edebildiği görülmektedir. Bunlar doğrudan harcama yapmak, vergi sistemi üzerinden dolaylı destek sağlamak ya da sanat hizmetini kendisi üretmek olarak karşımıza çıkar. Bu üç müdahale türü karar vericilerin kimler olduklarına

göre birbirinden ayrılır. Doğrudan harcamada hangi faaliyetin destekleneceğine kamu idaresi karar verirken, vergi teşvikinde bu tercih bağışçıya kalmaktadır. Bununla birlikte kamu üretiminde kurum kendi kararıyla hareket etmektedir.

5.1. Harcama Yönlü Araçlar: Arz ve Talep Tarafı Sübvansiyonlar

Pigou sübvansiyonunun en doğrudan karşılığı, sanat kurumlarına ve projelerine verilen hibelerdir. Bu arz tarafı sübvansiyon, üretim maliyetinin bir bölümünü kamu kaynaklarıyla karşılayarak fiyatı düşürür ve üretim düzeyini genişletir. Arz yönlü sübvansiyonlar kamu desteğinin kurumlar açısından performanstan bağımsız ve süreklilik gösteren bir gelir kaynağına dönüşmesi riski taşır. Kornai'nin (1986) yumuşak bütçe kısıtı kavramıyla açıkladığı bu durumda, mali açıklarının kamu tarafından karşılanacağını öngören kurumların maliyetleri kontrol etme ve izleyici kitlesini geliştirme yönündeki teşvikleri zayıflayabilir. Bu riski azaltmak için kamu desteğinin önceden belirlenmiş ölçütlere dayandırılması ve kurumların belirli aralıklarla değerlendirilmesi mümkündür.

Talep yönlü sübvansiyonlar, kamu desteğini doğrudan sanat üreticilerine değil, tüketicilere yöneltmektedir. Kültür kuponları ve gençlere yönelik kültürel harcama destekleri bu uygulamalar arasında yer alır. Bu tür desteklerin öne çıkan iki avantajı bulunmaktadır. İlk olarak, tüketilecek sanatsal faaliyetin seçimini bireylere bırakarak devletin hangi sanatın destekleneceğine karar verme rolünü sınırlandırır. İkinci olarak, sanat tüketiminin deneyim yoluyla öğrenilmesiyle uyumlu bir yapı sunar ve özellikle gençlerin farklı sanatsal faaliyetlerle tanışmasına olanak sağlayabilir. Bununla birlikte, desteklerin bir bölümü, kamu yardımı olmasa da sanat tüketiminde bulunacak kişilere yöneltilebilir. Bu durumda sağlanan kaynakların ilave tüketim yaratma etkisi sınırlı kalabilir. Dolayısıyla talep yönlü

sübvansiyonların etkinliği, desteğin kimlere yöneltildiği ve mevcut tüketimi ne ölçüde artırabildiğiyle yakından ilişkilidir.

5.2. Vergi Yönlü Araçlar: Bağış İndirimleri ve Vergi Harcamaları

Surrey (1973), vergi istisna, muafiyet ve indirimlerini bütçe dışı kamu harcaması olarak ele alarak vergi harcaması kavramını geliştirmiştir. Örneğin sanatsal faaliyetlere yapılan bağışların vergi matrahından düşülmesi de vergi harcaması kavramına denk gelmektedir. Uygulamada bağışın vergi avantajına karşılık gelen kısmı kamu tarafından üstlenilmektedir. Ancak burada önemli olan desteğin hangi kurum veya faaliyete yöneltileceğine bağışçının karar vermesidir. Geliri yüksek olan kesimlerin bağışları daha fazla olabilirken yararlanacakları vergi avantajı da artacaktır. Dolayısıyla kamu katkısı daha çok yüksek gelirli kesimin tercih ettiği sanat alanlarına yönlendirilecektir. Bu durum sanat faaliyetlerindeki çeşitliliği azaltabilir.

Kültür yatırımlarına yönelik vergi teşvikleri ise sanat üretiminin kâr amacı gütmeyen kurumların yanı sıra kültür girişimcileri aracılığıyla da sürdürülebileceği düşüncesine dayanır. Fakat teşviklerin belirli mükellef gruplarıyla sınırlandırılması sonucunda bağımsız sanatçıların ve küçük toplulukların bu imkânlardan yararlanması daha da zorlaşır.

5.3. Kamu Üretimi

Devletin sanata müdahale etmesinin üçüncü diğer yolu sanat hizmetini doğrudan kendisinin üretmesidir. Devlet Tiyatroları, Devlet Opera ve Balesi, devlet müzeleri ve kamu orkestraları bu müdahale yöntemine örnek gösterilebilir. Burada temel düşünce, piyasanın hiç üretmediği ya da yeterince üretmediği hizmetlerin kamu eliyle kesintiye uğramadan sunulabilmesidir.

Bu düşünce, maliyet hastalığının yoğun yaşandığı alanlarda daha da anlam kazanır. Repertuvar tiyatrosu, opera ve senfonik müzik gibi emeğe dayalı ve verimliliği kolay artırılmayan dallarda kamu üretimi, bu hizmetlerin piyasa koşullarında giderek küçülmesinin önüne geçer. Gişe kaygısı taşımayan bir kamu kurumu, repertuvarını ve sanatsal programını daha uzun bir zaman dilimine yayarak planlayabilir.

Öte yandan bu modelin bazı maliyetleri vardır. Rekabet baskısının zayıf olduğu kurumlarda kaynakların teknik olarak mümkün olandan daha az verimli kullanılması sık görülür; Leibenstein (1966) bu durumu X-etkinsizliği olarak tanımlar. Kamu sanat kurumlarının başarısını ölçmek de kolay değildir. İzleyici sayısı, sanatsal nitelik ve erişim gibi ölçütler her zaman aynı yönü göstermez ve bu durum hesap verebilirliği güçleştirir.

Kamu üretimi modelinde siyasi müdahale de görmezden gelinemeyecek bir risktir. Hangi oyunun sahneleneceği ve ilgili oyunda hangi sanatçıyla çalışılacağı ya da hangi projeye öncelik verileceği kamu idaresi tarafından belirlendiği zaman sanatsal özerklik zarar görebilir.

5.4. Kültürel Mirasın Finansmanı

Kültürel mirasın faydası bugünkü kuşakla sınırlı kalmayarak gelecek kuşaklara da uzanır. Bu nedenle uzun ömürlü kamu yatırımlarının borçlanmayla finanse edilmesi, maliyetin kuşaklar arasında daha adil paylaşılmasına olanak tanımaktadır.

Kültürel mirasın finansmanında başvuru yollarından biri geliri belirli bir harcamaya ayrılmış olan tahsisli vergilerdir. Kurulan tahsis mekanizmasıyla vergi ödeyenler kamu hizmetinin maliyeti ve faydası arasında doğrudan bir bağ kurabilmektedir (Buchanan, 1963). Ancak tahsisli vergilerden elde edilen gelir koruma ihtiyacından ziyade vergi tabanının genişliğine göre belirlenir. Bu yüzden kültürel mirasın yoğun ancak vergi tabanının dar olduğu bölgelerde kaynak yetersiz kalabilirken

vergi tabanı daha geniş bölgelerde kullanılmayan fonlar birikebilir.

Pozitif dışsallığı olan bazı sanatsal mallar veya sanatsal niteliği olan tescilli taşınmazların korunması sahiplerine külfet yüklemektedir. Bu bağlamda sahiplere tanınan vergisel kolaylıklar da bu araçlar arasında sayılabilir. Böylelikle koruma kararlarının mülk sahibine yüklediği maliyeti kısmen hafifletilebilir.

Bu araçların nasıl bir araya getirildiği, ülkenin kültür politikası modelini de belirler. Hillman-Chartrand ve McCaughey (1989) dört model tanımlar. Kolaylaştırıcı devlet sanatı daha çok vergi harcamalarıyla destekler ve hangi faaliyetin destekleneceğini bağışçılara bırakır. Hami devlet ayrılacak toplam kaynağı belirler, ancak dağıtımı kol mesafesi ilkesi gereği siyasi iradedden bağımsız bir kurula bırakır. Mimar devlet sanatı kültür bakanlığı aracılığıyla doğrudan finanse eder ve kültür politikasını sosyal politikanın bir parçası sayar. Mühendis devlet ise sanatı siyasi amaçlarına göre yönlendirir.

5.5. Mali Araç Bileşiminin Sınırları

Sanat alanında kamu müdahalesinin gerekçeleri ve kullanılan mali araçlar birlikte değerlendirildiğinde, tek bir aracın bütün piyasa başarısızlıklarını gidermesinin mümkün olmadığı görülmektedir. Arz yönlü sübvansiyonlar sanatsal üretimin finansmanına katkı sağlarken talep yönlü destekler kültürel faaliyetlere erişimi artırmayı hedefler. Vergi teşvikleri özel kaynakların sanat alanına yönelmesini sağlarken kamu üretimi ise piyasa koşullarında sürdürülmesi güç hizmetlerin sunulmasına imkân tanır. Kültürel mirasın finansmanında ise uzun dönemli koruma ihtiyacı ve faydanın kuşaklara yayılması, farklı finansman yöntemlerinin birlikte değerlendirilmesini gerektirir. Mali araçların seçimi, sorunun niteliği ve ulaşılmak istenen amaçla ilişkilendirilmelidir.

Bununla birlikte her mali aracın kendine özgü sınırlılıkları vardır. Doğrudan destekler, kamu kaynaklarının hangi sanat dallarına ve kurumlara aktarılacağı konusunda belirleyici bir tercih gerektirir ve bu tercihin keyfî ya da siyasi etkilerden korunması ayrı bir kurumsal tasarım sorusudur. Vergi teşvikleri ise kaynakların dağılımını büyük ölçüde bağışçıların tercihlerine bırakır ve bu dağılım gelir eşitsizliğinden etkilenir. Kamu üretimi sanatsal faaliyetlerin sürekliliğini güvence altına alabilse de yumuşak bütçe kısıtı ve X-etkinsizliği gibi sorunlar doğurabilir. Talep yönlü desteklerde ise kamu kaynağı mevcut tüketimin yerini alabilir ve beklenen ilave tüketimi yaratamayabilir. Bu nedenle bir aracın varlığı ya da sağladığı finansmanın büyüklüğü, tek başına etkinliğin kanıtı sayılamaz.

Sanatsal faaliyetlere yönelik mali araçlar birbirinden bağımsız çalışmaz. Bir aracın zayıf yönü bir diğlerinin güçlü yanıyla kapatılabilir. Örneğin doğrudan hibenin kurumsal verimsizlik riski barındırırken performansa dayalı bir değerlendirmeye risk azaltılabilir. Başka şekilde vergi teşvikinin gelir dağılımı sorunu ise kamu üretiminin ve hibelerin kapsadığı alanlarla azaltılarak daha dengeli hale getirilebilir.

6. SONUÇ

Çalışma sanatın kamu tarafından neden ve hangi araçlarla desteklenebileceğini ele almıştır. Sanatın toplumsal değeri piyasa fiyatıyla sınırlı değildir. Çünkü sanatın oluşturduğu pozitif dışsallıklar, doğrudan tüketimle ilişkili olmayan değerler ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması piyasa fiyatına tam olarak yansımamaktadır. Çalışmada ele alınan Toplam Toplumsal Sanat Değeri yapısı ilgili farkı ortaya koyarak kamu müdahalesinin gerekçelerini değerlendirmek için kavramsal bir yapı oluşturmaktadır.

Sanat alanındaki sorunları ve müdahale gerekçelerini tek nedene bağlamak da mümkün değildir. Eksik fiyatlama, dışsallıklar, kamusal mal niteliği, bilgi asimetrisi ve gelecek kuşakların tercihlerinin piyasa kararlarında yeterince temsil edilmemesi, farklı biçimlerde ve birlikte ortaya çıkabilir. Bu nedenle kamu desteğinin tek gerekçeye dayandırılması veya her sorunun aynı araçla çözülmeye çalışılması yerine kullanılacak aracın karşılaşılan soruna göre belirlenmesi gerekmektedir.

Mali araçlar arasındaki temel ayrım kaynakların nasıl kullanılacağına kimin karar verdiği'dir. Doğrudan kamu harcamalarında ve kamu üretiminde karar kamuya aitken, vergi teşviklerinde bağışçıların tercihleri daha belirleyici olmaktadır. Her iki yaklaşımın da zayıf yönleri varken araçların birlikte kullanılması zayıflıkları azaltabilir. Ancak mali müdahalelerde hesap verebilirliğin ve sanatsal özerkliğin de korunması gerekmektedir. Maliye politikası açısından mesele yalnızca sanata kamu desteği sağlamanın gerekçelerini ortaya koymak değildir. Gerekçelerle birlikte uygulanan desteğin ne kadar toplumsal fayda sağladığını değerlendirmek de en az desteğin kendisi kadar önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akerlof, G. A. (1970). The market for “lemons”: Quality uncertainty and the market mechanism. *The Quarterly Journal of Economics*, 84(3), 488–500.
- Arrow, K. J. ve Fisher, A. C. (1974). Environmental preservation, uncertainty, and irreversibility. *The Quarterly Journal of Economics*, 88(2), 312–319.
- Baumol, W. J. ve Bowen, W. G. (1966). *Performing arts: The economic dilemma*. New York, NY: The Twentieth Century Fund.
- Bonus, H. ve Ronte, D. (1997). Credibility and economic value in the visual arts. *Journal of Cultural Economics*, 21(2), 103–118.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (R. Nice, Çev.). Cambridge, MA: Harvard University Press. (Orijinal çalışma 1979’da yayımlandı)
- Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production: Essays on art and literature* (R. Johnson, Ed.). New York, NY: Columbia University Press.
- Buchanan, J. M. (1963). The economics of earmarked taxes. *Journal of Political Economy*, 71(5), 457–469.
- Buchanan, J. M. (1965). An economic theory of clubs. *Economica*, 32(125), 1–14.
- Frey, B. S. ve Pommerehne, W. W. (1989). *Muses and markets: Explorations in the economics of the arts*. Oxford, İngiltere: Basil Blackwell.
- Grampp, W. D. (1989). *Pricing the priceless: Art, artists, and economics*. New York, NY: Basic Books.

- Hansmann, H. (1981). Nonprofit enterprise in the performing arts. *The Bell Journal of Economics*, 12(2), 341–361.
- Head, J. G. (1966). On merit goods. *FinanzArchiv*, 25(1), 1–29.
- Hillman-Chartrand, H. ve McCaughey, C. (1989). The arm's length principle and the arts: An international perspective—Past, present and future. M. C. Cummings ve J. M. D. Schuster (Ed.), *Who's to pay for the arts? The international search for models of arts support* içinde. New York, NY: ACA Books.
- Hume, D. (1987). Of the standard of taste. E. F. Miller (Ed.), *Essays, moral, political, and literary* içinde (ss. 226–249). Indianapolis, IN: Liberty Fund. (Orijinal çalışma 1757'de yayımlandı)
- Kornai, J. (1986). The soft budget constraint. *Kyklos*, 39(1), 3–30.
- Krutilla, J. V. (1967). Conservation reconsidered. *The American Economic Review*, 57(4), 777–786.
- Leibenstein, H. (1966). Allocative efficiency vs. “X-efficiency”. *The American Economic Review*, 56(3), 392–415.
- McLure, C. E., Jr. (1968). Merit wants: A normatively empty box. *FinanzArchiv*, 27(3), 474–483.
- Musgrave, R. A. (1959). *The theory of public finance: A study in public economy*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Nelson, P. (1970). Information and consumer behavior. *Journal of Political Economy*, 78(2), 311–329.
- Peacock, A. T. (1969). Welfare economics and public subsidies to the arts. *The Manchester School*, 37(4), 323–335.
- Pigou, A. C. (1920). *The economics of welfare*. Londra, İngiltere: Macmillan.

- Samuelson, P. A. (1954). The pure theory of public expenditure. *The Review of Economics and Statistics*, 36(4), 387–389.
- Surrey, S. S. (1973). *Pathways to tax reform: The concept of tax expenditures*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Throsby, D. (2001). *Economics and culture*. Cambridge, İngiltere: Cambridge University Press.
- Throsby, D. (2003). Determining the value of cultural goods: How much (or how little) does contingent valuation tell us? *Journal of Cultural Economics*, 27(3–4), 275–285.
- Weisbrod, B. A. (1964). Collective-consumption services of individual-consumption goods. *The Quarterly Journal of Economics*, 78(3), 471–477.

SOSYAL İÇERİK ÜRETİCİLİĞİ İLE MOBİL CİHAZLAR İÇİN UYGULAMA GELİŞTİRİCİLİĞİNDE KAZANÇ İSTİSNASI VE ÖZELLİK ARZ EDEN DURUMLAR

Taha Emre ÇİFTÇİ¹

1. GİRİŞ

Akıllı telefonlar günümüzde iletişim aracı olmanın ötesinde bir konumda kendisine yer edinmiştir. İnsanların sosyal yaşantısından sağlık durumlarına kadar birçok etkisi bulunan akıllı telefonlar, sahip olduğu çeşitli özelliklerle insan hayatını önemli ölçüde etkilemektedir (Yusufoğlu, 2017: 2415). Akıllı telefonlar, mekânsal sınırları kaldırarak küresel düzeyde sosyal ağların oluşturulmasına imkan sağlamıştır.

Sosyal medya kullanımının her geçen gün artması, hem bireysel açıdan hem de toplumsal açıdan günümüz dünyasını etkilemektedir. Sosyal medya kullanımı, sosyal medya platformları üzerinden gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Bu faaliyetler, içerik üretimi, yayıncılık, iletişim, etkileşim, topluluk kurma, bilgi edinme, arama, gündem takibi gibi faaliyetler bütünüdür. İlgili faaliyetler sosyal ağ sunucularının ortaya çıkardığı platformlar aracılığıyla bireylerle buluşur. Sosyal ağ sağlayıcısının tanımı 318 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde verilmiştir. Buna göre sosyal ağ sağlayıcısı, “*Sosyal etkileşim amacıyla kullanıcıların internet ortamında metin, görüntü, ses, video gibi içerikleri oluşturmalarına, görüntülemelerine veya paylaşımlarına imkân sağlayan gerçek*

¹ Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, ORCID: 0000-0002-6548-9017.

veya tüzel kişiyi” belirtmektedir. Sosyal içerik üreticisi de benzer şekilde 318 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliğ’de açıklanmıştır. İlgili madde içeriğine göre sosyal içerik üreticisi, *“Sosyal ağ sağlayıcıları aracılığıyla; herhangi bir konuya ilişkin paylaşımlar yapmak suretiyle tanıtım ve tavsiyede bulunarak bir ürün ya da hizmetin satın alınması için diğer kullanıcıları etkilemek suretiyle gelir elde edenler ile paylaşımlarının izlenmesi sayesinde reklam gelirlerinden pay alan başta olmak üzere içerik üreticiliği faaliyeti sonucu her türlü gelir elde eden gerçek kişiyi”* ifade etmektedir.

Mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliği, elektronik uygulama paylaşım ve satış platformu üzerinden yazılımın tasarlanması, kodlanması, test edilmesi, yayınlanması, indirilmesi ve gelir elde edilmesi sürecidir (Çiloğlu vd., 2021: 60). Mobil uygulama ve mobil uygulama geliştiricisi, 318 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği’nde açıklanmıştır. Buna göre mobil uygulama, akıllı telefon veya tablet gibi mobil cihazlara ilişkin özel kodlar ve tasarımlar ile geliştirilen tasarımı ortaya koymaktadır. Mobil uygulama geliştiricisi, elektronik uygulama platformlarında uygulama geliştiren ve geliştirilen uygulamayı bu platformlarda kullanıcıların hizmetine sunan gerçek kişiyi ifade etmektedir.

Akıllı telefonlarda yaşanan bu dönüşüm yeni ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sosyal ağ platformlarında ve mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliğinde ortaya çıkan ekonomik faaliyetler de bunlara örnektir. Sosyal ağ platformlarında sosyal içerik üreticileri (influencer'lar, YouTuber'lar, yayıncılar vb.) sponsorluk, marka iş birlikleri, abonelik, bağış gelirleri gibi gelirler ile kazanç sağlayabilmektedirler. Mobil cihazlara yönelik uygulama geliştirme faaliyetleri çerçevesinde, dijital uygulama paylaşım ve satış platformları aracılığıyla gelir temin edilebilmektedir. 318 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği’nde bu türdeki kazançlar

ticari kazanç olarak kabul edilmiştir. Ancak yasa koyucu bu tür faaliyetler kapsamında elde edilen ticari kazançları 193 sayılı GVK mük. m. 20/B uyarınca istisna kapsamına dahil etmiştir.

GVK mük. m. 20/B maddesi, sosyal içerik üreticiliği ve mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliği faaliyetlerinde istisna hükümlerini ortaya çıkarmaktadır. Gerçek kişilerin bu yöndeki kazançları yasa hükmündeki şartlara uyulduğu takdirde istisna uygulamasına tabi tutulmaktadır. Yasa koyucu, istisna belgesinin alınması, bankada hesap açılması ve hasılatın banka hesabından aktarımı gibi yararlanma şartlarını ilgili yasada düzenlemiştir. Söz konusu kazançlara bankalar aracılığıyla hasılat üzerinden %15'lik bir kesinti yapılmaktadır. Yapılan kesinti nihai vergilendirmeyi oluşturmaktadır. Ancak beyanname verme sınırını aşan kazançlarda, mükelleflerin beyanname verme yükümlülükleri ortaya çıkmaktadır.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sosyal içerik üreticiliği ile mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliğinde kazanç istisnası konusu ele alınmıştır. İkinci bölümde ise istisna kapsamında özellikli durumlar incelenmiştir.

2. SOSYAL İÇERİK ÜRETİCİLİĞİ VE MOBİL CİHAZLAR İÇİN UYGULAMA GELİŞTİRİCİLİĞİNDE İSTİSNA

Sosyal içerik üreticiliği istisnası GVK mük. m. 20/B'de düzenlenmiştir. İlgili madde uyarınca, internet vb elektronik ortamlar üzerinden metin, görüntü, ses, video gibi içerik üreticilerinin bu faaliyetlerden elde ettikleri kazançlar istisna kapsamındadır. İstisna kapsamına, bu ortamlar üzerinden verilen bireysel kurs, eğitim, veri işleme ve geliştirme, ürün tanıtımı gibi hizmetlerden sağlanan kazançlar da dahil edilmiştir. Bunun yanı sıra, akıllı telefon ve tablet gibi mobil cihazlara yönelik uygulama geliştiren kişilerin, elektronik uygulama paylaşım ve satış

mecraları vasıtasıyla sağladıkları kazançlar vergi istisnasından yararlanmaktadır.

GVK mük m. 20/B hükmüne göre, mükelleflerin istisnadan yararlanabilmesi için Türkiye’de kurulu bankalarda bir hesap açılması gerekmektedir. Ayrıca, bu faaliyete ilişkin tüm hasılatı da ilgili bankada açmış olduğu hesap üzerinden tahsil etmesi zorunludur. Bankalar hesaplara aktarılan hasılat üzerinden %15 oranında gelir vergisi kesintisi yapmakla yükümlü tutulmuşlardır. Bankalara kestiği vergiler için beyan ve ödeme yükümlülüğü de verilmiştir.

Sosyal içerik üreticiliği ve mobil cihazlar için geliştirilen uygulama faaliyetleri kapsamında kazançlar toplamı GVK m. 103’de yazılı tarifenin dördüncü gelir diliminde yer alan tutarı aşanlar istisnadan faydalanamazlar (GVK mük m. 20/B). Ayrıca, sosyal içerik üreticiliği ve mobil cihazlar için geliştirilen uygulama faaliyetlerinden elde edilen hasılatı banka aracılığıyla tahsil etmeyenler istisnaya tabi tutulmazlar.

Mükellefin başkaca faaliyetlerinden kaynaklanan kazanç ve iratların varlığı istisna kullanımına engel teşkil etmez (GVK mük m. 20/B). İstisnadan faydalanacak olan mükellefin tam veya dar mükellef olmasının bir önemi yoktur (318 No’lu Tebliğ, 4/2). Ancak mükelleflerin istisnada faydalanabilmesi için, ikametgahlarının bulunduğu yerdeki tarha yetki vergi dairesinden “istisna belgesi” almaları gerekmektedir (318 No’lu Tebliğ, 4/4). Başvuru öncesinde vergi dairelerince ticari kazanç yönünden gelir vergisi mükellefi olup olmadığı tespit edilir. Mükellefiyetliği varsa, vergi dairelerince mükelleflerin kayıtlı faaliyetlerinin istisna kapsamına giren faaliyetlere uygun olup olmadığı kontrol edilir ve bu faaliyetlerin istisna edilen faaliyetler arasında olduğunun tespiti halinde istisna belgesi verilir. Mükellefiyetliği yoksa, istisna kapsamına giren faaliyetlerle ilgili mükellefiyet tesisinin ardından istisna belgeleri ibraz edilir (318

No'lu Tebliğ, 4/4(a),4(b)). Bu şekilde alınan istisna belgeleri, istisnaya konu faaliyetlerden elde edilen hasılatın yapılacağı banka hesaplarının açılışında kullanılacaktır (318 No'lu Tebliğ, 4/5). İstisna kapsamındaki faaliyetler için birden fazla hesap açılması mümkün olmakla birlikte, tüm hesapların bağlı olunan vergi dairesine bildirilmesi şarttır (318 No'lu Tebliğ, 5/2). Banka hesap açılışlarında kullanılan istisna belgelerinin ibraz tarihinden itibaren bir ay içinde vergi dairelerine bildirilmesi zorunludur (318 No'lu Tebliğ, 4/6).

İstisna kapsamında gelir elde eden mükellefler yıllık gelir vergisi beyannamesi vermeyecek, diğer gelirleri nedeniyle beyanname verilmesi halinde istisnaya tabi bu gelirleri beyannameye dahil etmeyeceklerdir (318 No'lu Tebliğ, 4/8). Dolayısıyla bu gelirlerin yıllık beyanname üzerinden hesaplanan vergilerden mahsubu da mümkün değildir (318 No'lu Tebliğ, 4/14).

İstisna şartlarını ihlal edenler ile sonradan kaybedenler, ihlal edildiği veya sonradan kaybedildiği yıl için söz konusu istisnadan yararlanamazlar. Bu kapsamda elde edilen kazancın tamamı yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilecektir. Tevkifat suretiyle kesilmiş olan vergiler ise beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilecektir (318 No'lu Tebliğ, 4/9). Yıllık beyannamede, belgelerin tevsik edilmesi şartıyla giderler ile indirimler beyan edilen gelirden düşülebilecektir (318 No'lu Tebliğ, 4/10).

İstisnaya konu olan gelirin aynı olarak tahsil edilmesi halinde, gelirin elde edildiği ay rayiç bedelin banka hesabına yatırılması gerekir. Ancak, gelirin elde edilmesi içinde bulunan ayın son yedi gününe denk geliyorsa en geç takip eden ayın ikinci iş günü bitimine kadar banka hesabına yatırılması gerekir. Bu şartların sağlanması halinde istisna hükümleri ihlal edilmemiş olacaktır (318 No'lu Tebliğ, 4/15).

Sosyal içerik üretimi ile mobil cihaz uygulamaları geliştirilmesinden doğan vergi istisnasından yalnızca gelir vergisi mükellefleri faydalanabilmektedir. Kurumlar vergisi mükellefleri bu istisnadan yararlanamazlar (318 No’lu Tebliğ, 4/16).

Mobil cihazlara yönelik uygulama geliştirme faaliyetleri bünyesinde sağlanan vergi istisnası, münhasıran elektronik uygulama paylaşım ve satış mecraları vasıtasıyla temin edilen kazançlara uygulanmaktadır. İstisnadan yararlanılabilecek kazançların tespitinde; paralı uygulama satışları, reklam ve uygulama içi satışlar ile sponsorluk ve abonelik ücretlerinden elde edilen her türlü gelir göz önünde bulundurulacaktır. Öte yandan, elektronik uygulama paylaşım ve satış platformları dışında elde edilen kazançlar istisna dışı kalacaktır (318 No’lu Tebliğ, 4/17).

Sosyal içerik üreticilerinin sosyal ağ platformları vasıtasıyla sağladığı reklam, sponsorluk, bağış, hediye, bahşış ve ücretli abonelik türündeki tüm kazançlar istisna kapsamında değerlendirilecektir (318 No’lu Tebliğ, 4/18). Sosyal ağ sağlayıcısı vasfı taşımayan; şahsi internet siteleri, e-ticaret platformları ve haber portalları gibi etkileşimli içeriklerin ikincil veya yan nitelikte sunulduğu mecralardaki faaliyetlerden sağlanan kazançlar istisna kapsamı dışındadır (318 No’lu Tebliğ, 4/20).

Hesaplara yatırılan ödemelerin döviz cinsinden olması halinde, tevkifat matrahı; paranın hesaba aktarıldığı tarihteki döviz alış kuru üzerinden Türk lirasına çevrilerek tespit edilir (318 No’lu Tebliğ, 5/5).

Bir takvim yılından beyanname verme sınırını aşan mükellef için bankalar, vergi kesintisi yapmaya devam edeceklerdir. Bankaların kanunda öngörülen sınırı aşp aşmadığının kontrolü yönünde bir sorumlulukları yoktur (318 No’lu Tebliğ, 5/6).

Sosyal içerik üreticileri ve mobil cihazlar için uygulama geliştiricilerinin kazançları ticari kazanç kapsamında vergilendirilmekte olup, GVK mük. m. 20/B kapsamında ve belirli şartlar dahilinde gelir vergisinden istisna tutulmuştur (318 No’lu Tebliğ, 6/2). İlgili mükellefler beyan verme sınırını aşmadığına bakılmaksızın defter tutma, defter tasdik ettirme ve belge düzenleme yönünden yükümlülükleri yoktur (318 No’lu Tebliğ, 6/3).

Mükellefler faaliyete başladıkları dönem ile takvim yılı başında ortaya çıkan dönem kıst dönemdir. Bu dönem için mükellefler yıllık gelir vergisi beyannamesi ve geçici vergi beyannamesi vereceklerdir. Bunun yanı sıra, söz konusu mükelleflerin ilgili dönem bakımından kanuni defterleri tasdik ettirme, defter tutma (Defter-Beyan Sistemine dâhil olma veya e-Defter tutma) ve mevzuatın öngördüğü belgeleri düzenleme mükellefiyetleri de mevcuttur (318 No’lu Tebliğ, 7/2).

İstisnadan vazgeçmek isteyen mükellefler, bağlı bulundukları vergi dairesine bu durumu bildirebilmektedirler. Mükellefler bildirdikleri tarih itibarıyla istisna kapsamından çıkabileceklerdir. Mükelleflerin beyanname verme ve defter tasdik ettirme, belge düzenleme yükümlülükleri istisnadan vazgeçtikleri tarihten itibaren on gün içerisinde başlayacaktır. İstisnadan ayrılma tarihinden takvim yılının son günü arasında geçen dönem kıst dönemdir. Bu dönem için beyannameler mükellefler tarafından bağlı bulunulan vergi dairelerine verilecektir (318 No’lu Tebliğ, 7/3).

İstisnaya ilişkin kurallara uyulmaması durumunda eksik tahakkuk etmiş olan vergi, vergi ziyası cezası kesilmek suretiyle gecikme faiziyle birlikte tahsil olunur (GVK mük. m. 20/B). Türkiye’de kurulu bankalarda hesap açılmaması, elde edilen hasılatın tamamının açılan baka hesabına yatırılmaması veya eksik yatırılması veya istisnaya ilişkin şartları taşımamasına

rağmen istisnadan faydalanılması gibi durumlar için eksik tahakkuk söz konusudur. Eksik tahakkuk eden vergi için mükellefin bağlı olduğu yerdeki vergi dairesi tarafından gerekli işlem yapılır (318 No’lu Tebliğ, 8/1).

İstisna uygulamasının usul ve esaslarından yetkili olan kurum, Hazine ve Maliye Bakanlığı’dır (GVK mük m. 20/B).

3. İSTİSNAYA İLİŞKİN ÖZELLİKLİ DURUMLAR

GVK m. 37, her türlü ticari ve sınai faaliyetten doğan kazançları ticari kazanç olarak belirtmiştir. Ticari faaliyet ise, emek ve sermayenin bir arada kullanılarak bir organizasyon dahilinde süreklilik arz eden faaliyet olarak ifade edilebilir (Şenyüz vd., 2022: 14). Sosyal içerik üreticiliği sunan platformlarda belirli bir organizasyon kapsamında sürekli olarak gelir sağlanması ticari bir faaliyettir. Ancak GVK mük. m. 20/B internet ve benzeri elektronik ortamlar üzerinden metin, görüntü, ses, video gibi içerikler paylaşan sosyal içerik üreticilerinin bu faaliyetlerinden elde ettikleri kazançlarını gelir vergisinden istisna tutmuştur. İstisnadan yararlanma şartları bir önceki bölümde açıklanmıştır. İçerik üreticisinin sunduğu dijital içeriklere erişim imkanı karşılığında elde ettiği bedeller ticari kazanç kapsamında değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla bir içerik üreticisinin “bağış” olarak nitelendirilen ödemeleri ticari kazançtır. Öte yandan 318 nolu Gelir Vergisi Genel Tebliği m. 4/18 sosyal içerik üreticiliği faaliyeti kapsamında sosyal ağ sağlayıcıları üzerinden elde edilen gelirlerin kapsamını ortaya çıkarmıştır. Söz konusu tebliğ düzenlemesi uyarınca; sosyal ağ sağlayıcıları vasıtasıyla temin edilen reklam, sponsorluk, bağış, hediye, bahşış ve ücretli abonelik türündeki tüm kazançlar istisna dâhilinde değerlendirilecektir. Nitekim ticari kazanç elde eden mükellefin mezkur kanun ve ilgili tebliğ hükümlerine göre

şartları sağlarsa elde edilen bağış için sosyal içerik üreticiliği istisnasından yararlanabilmektedir².

Sosyal ağ sağlayıcıları tarafından sunulan platformlarda canlı yayın sırasında satın alınan rozetler nedeniyle gelir elde edilebilmektedir. Satın alınan rozetler nedeniyle elde edilen gelirler de istisna kapsamındadır. Ayrıca, rozetler nedeniyle elde edilen gelirin yurt içi ya da yurt dışından sağlanması istisnanın uygulanmasına etki etmeyecektir³.

Dijital platformlar üzerinden hizmet sunucularının faaliyetleri de istisna kapsamındadır. İlgili faaliyetler, bireysel eğitim, veri işleme, geliştirme ve ürün tanıtımı gibi hizmetlerdir. Dijital platformlara ders videoları yükleyip veya çevrimiçi görüşme programları kullanarak canlı ve birebir verilen özel derslerden sağlanan kazançlar da istisnaya tabidir⁴. Ayrıca internet sitesi üzerinden çevrimiçi görüşme programları kullanarak verilen özel eğitimlerden elde edilen gelirler için de istisna mümkündür⁵. Örneğin zoom uygulaması üzerinden kişisel gelişim konularında verilen kurslardan elde edilen gelirler istisna kapsamındadır⁶.

Bir eserin e- kitap formatına dönüştürülmesi ve Amazon vb. sitelerde satılması GVK mük. m. 20/B kapsamında

² T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İzmir Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 11.6.2025, E-84098128-120[37-2024/4]-326805 Sayılı Özelge.

³ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 9.5.2024, E-84098128-120.01[37-2021/15]-268319 Sayılı Özelge.

⁴ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir ve Kurumlar Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 3.6.2025, E-62030549-120-700843 Sayılı Özelge.

⁵ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Çanakkale Defterdarlığı Gelir Yönetimi ve Denetim Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 25.02.2026, E-54211343-120[Mük.20/B-2025/1]-19917 Sayılı Özelge.

⁶ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Konya Defterdarlığı Gelir Kanunları Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 02.03.2026, E-31435689-120-48570 Sayılı Özelge.

değerlendirilmez. İlgili eser, gerek mükellefin kendisine ait olsun gerek de telifsiz eski kitaplar olsun fark etmeksizin sosyal içerik üreticiliği istisnasından yararlanamaz⁷. Ancak sosyal ağ platformlarından e-kitap tanıtımından elde edilen gelirler istisnaya tabidir⁸.

Mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliği üzerine elde edilen kazançlar da istisna kapsamındadır. Mükelleflerin istisnaya tabi olabilmesi için, mobil cihazlar için uygulama geliştirenlerin yalnızca elektronik uygulama paylaşım ve satış platformları üzerinden kazanç elde etmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda, mobil uygulama geliştiricisinin uygulamayı indiren kişi başına yapılan ödemelerden elde ettiği gelirler için istisnadan yararlanması mümkündür⁹. Ancak, mobil cihazlara yönelik olmayan faaliyetler için elde edilen gelir istisna dışı olduğu gibi, elektronik uygulama paylaşım ve satış platformları vasıtasıyla gelirin elde edilmemesi de istisnadan yararlanmayı geçersiz kılmaktadır. Özelgede web sitesine yönelik bir faaliyetin olması ve gelirin de web sitesi tarafından karşılanması dolayısıyla istisnadan yararlanılmasının mümkün olmadığı ifade edilmektedir¹⁰.

VUK m. 9’da ticari, zirai veya mesleki kazancı dolayısıyla gerçek usulde gelir vergisine tabi olanlar esnaf muaflığından yararlanamazlar hükmü yer almaktadır. Sosyal içerik faaliyeti üreticiliği için ticari kazanç yönünden mükellefiyet tesis edilmesi

⁷ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Edirne Defterdarlığı Gelir Kanunları Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 24.02.2026, E-60938891-120[GVK:1-2]-13375 Sayılı Özelge.

⁸ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Konya Defterdarlığı Gelir Kanunları Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 02.03.2026, E-31435689-120-48570 Sayılı Özelge.

⁹ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Ankara Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 27.02.2026, E-38418978-120[Diğer-2024/1]-131465 Sayılı Özelge.

¹⁰ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Defterdarlığı Gelir Vergileri Gelir ve Kurumlar Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 06.01.2026, E-62030549-120-17478 Sayılı Özelge.

gerekmektedir. Dolayısıyla ticari kazanç kapsamında değerlendirilen sosyal içerik üreticiliği faaliyeti, esnaf muaflığı kullanımında engel teşkil edecektir¹¹. Yani, sosyal içerik üreticiliği istisnasından yararlanan mükellef, bir başka faaliyeti nedeniyle esnaf muaflığından yararlanamaz.

Özelgede, YouTube ve kendi web sitesi üzerinden metin ve video içerikleri üreten mükellefin sorusu yanıtlanmaktadır. Üretilen metin ve video içerikleri vasıtasıyla internet üzerinden ürün veya hizmet veren firmaların ürünlerinin tanıtımı yapılmaktadır. Bu tanıtım sırasında izleyici ve okuyuculara yönelik olarak verilen link üzerinden, ilgili satıcıların sitelerine yönlendirme yapılmaktadır. Nitekim, yönlendirilen müşteriler tarafından tanıtımı yapılan ürünlerin satın alınması halinde satıcı tarafından komisyon verilmektedir. Bu şekilde elde edilen gelirlerin istisnaya tabi tutulması mümkündür¹².

Sosyal ağ platformları aracılığıyla serbest meslek faaliyetinin icra edilmesi istisna kapsamında değerlendirilmez. Serbest meslek faaliyeti, şahsi mesaiye ve mesleki bilgiye dayanarak kendi nam ve hesabına dayanarak yapılan faaliyetlerdir. Psikolojik danışmanlık hizmeti de bu kapsamda değerlendirilip serbest meslek faaliyeti olarak vergiye tabi tutulması gerekir. Dolayısıyla, psikolojik danışmanlık hizmetinin istisna kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir¹³.

İstisna kapsamına giren faaliyetler nedeniyle şekli ödevlerin de birçoğunda mükellefin yükümlülükleri bulunmaz.

¹¹ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Ankara Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 25.02.2026, E-38418978-120[9-25/1]-122466 Sayılı Özelge.

¹² T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Ankara Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 14.01.2026, E-38418978-120[Mük 20-2025/1]-25669 Sayılı Özelge.

¹³ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Ankara Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 14.01.2026, E-38418978-120[Mük. 20/B-2024/13]-25650 Sayılı Özelge.

Bunlara örnek olarak, defter tutma (defter-beyan sistemine kaydolma/elektronik defter tutma), defter tasdik ettirme ve belge düzenleme gibi ödevler verilebilir¹⁴.

318 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinin "Tanımlar" başlıklı m. 4/20 hükmü uyarınca, sosyal ağ sağlayıcısı olarak kabul edilmeyen kişisel internet siteleri, elektronik ticaret siteleri, haber siteleri gibi etkileşim amaçlı içeriğin ikincil ve yan hizmet olarak sunulduğu platformlarda faaliyette bulunan kişilerin bu faaliyetlerden elde edilen kazançlar istisna hükümleri uygulanmaz. Dolayısıyla bu gibi sosyal ağ sağlayıcısı sitelerde yayınlanan reklamlardan veya tıklanma (tıklanarak erişimin sağlandığı) nedeniyle elde edilen kazançlar istisna kapsamında değerlendirilmez¹⁵. Ayrıca, sosyal ağ sağlayıcıları kapsamında değerlendirilen kişisel internet sitesinde Google Adsense reklamları yayınlamak suretiyle elde edilen gelirler istisna dışıdır¹⁶.

Adi ortaklık şeklinde mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliği faaliyetinden kazanç elde edilebilmektedir. Elde edilen kazanç, sosyal içerik üreticiliği ile mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliğinde kazanç istisnasına dahil edilmez. Adi ortaklık bünyesinde, katma değer vergisi ve gelir vergisi yönünden mükellefiyetlik bulunmaktadır. Gelir vergisi mükellefiyetliğine ilişkin yükümlülüklerin ortaklar tarafından yerine getirilmesi nedeniyle istisnadan yararlanılması mümkün değildir. Ancak, mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliği

¹⁴ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir ve Kurumlar Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 03.06.2025, E-62030549-120-700843 Sayılı Özelge.

¹⁵ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Gelir Kanunları Gelir ve Kurumlar Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: E-62030549-120-668583 Sayılı Özelge.

¹⁶ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: E-84098128-120.01.02.04[M.20/B-2022/1]-25694 Sayılı Özelge.

faaliyetleri doğrudan ortaklarca yürütülmesi halinde istisna kapsamına dahil edilir¹⁷.

4. SONUÇ

Sosyal içerik üreticiliği ve mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliği kazançları yasa koyucu tarafından GVK mük. m. 20/B uyarınca vergi istisnası kapsamına alınmıştır. İstisna kapsamında ilgili vergi konusu için mükelleflere maddi ve şekli ödevlerde vergi kolaylığı sağlanmıştır. Ancak beyan verme sınırı aşıldığı takdirde maddi ve şekli ödevlere ilişkin vergi avantajı da ortadan kalkmaktadır.

Mükelleflere, istisna kapsamında vergi kolaylığından yararlanması için bazı yükümlülükler de verilmiştir. Bunun için mükelleflerin bağlı olduğu vergi dairesinden istisna belgesi alması gerekmektedir. Ayrıca, istisna belgesine istinaden bankadan hesap açtırması gerekmektedir.

Çalışmada tebliğ ve özelgelerden yararlanarak istisna konusunun özellik arz eden durumları ortaya çıkarılmıştır. Buna göre;

- Sosyal ağ sağlayıcılarının sunduğu platformlarda elde edilen gelirler (reklam gelirleri, sponsorluk gelirleri, bağışlar, hediyeler, bahşişler vb. gelirler) istisna kapsamındadır.
- Sosyal ağ sağlayıcıları tarafından sunulan platformlarda canlı yayın sırasında satın alınan rozetler nedeniyle elde edilen gelirler istisnaya tabidir.

¹⁷ T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Gelir Kanunları Gelir ve Kurumlar Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 02.02.2023, E-62030549-120-160237 Sayılı Özelge.

- Dijital platformlar üzerinden hizmet sunucularının bireysel eğitim, veri işleme, geliştirme ve ürün tanıtımı gibi faaliyetleri de istisna kapsamındadır.
- Mobil uygulama geliştiricisinin uygulamayı indiren kişi başına yapılan ödemelerden elde ettiği gelirler istisna olarak kabul edilir.
- Sosyal içerik üreticiliği istisnasından yararlanan mükellef, bir başka faaliyeti nedeniyle esnaf muaflığından yararlanamaz.
- Adi ortaklık şeklinde mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliği faaliyetinden kazanç elde edilebilmektedir. Elde edilen kazanç, sosyal içerik üreticiliği ile mobil cihazlar için uygulama geliştiriciliğinde kazanç istisnasına dahil edilmez.

KAYNAKÇA

318 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği

Çiloğlu, T., Özeren, E., Üstün, A., B. (2021). Mobil Uygulama Geliştirme, Yayımlama ve Ekonomik Gelir Etme Aşamalarının İncelenmesi: İOS ve Android Sistemlerinin Karşılaştırması, Yeni Medya Elektronik Dergi – eJNM, January, Volume 5, Issue 1, ss. 60-77.

Şenyüz, D., Yüce, M., Gerçek, A. (2022). Türk Vergi Sistemi, Ekin Yayınevi, 19. Baskı, Bursa.

T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Ankara Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 27.02.2026, E-38418978-120[Diğer-2024/1]-131465 Sayılı Özelge.

T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Ankara Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 25.02.2026, E-38418978-120[9-25/1]-122466 Sayılı Özelge.

T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Ankara Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 14.01.2026, E-38418978-120[Mük 20-2025/1]-25669 Sayılı Özelge.

T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Ankara Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 14.01.2026, E-38418978-120[Mük. 20/B-2024/13]-25650 Sayılı Özelge.

T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Çanakkale Defterdarlığı Gelir Yönetimi ve Denetim Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 25.02.2026, E-54211343-120[Mük.20/B-2025/1]-19917 Sayılı Özelge.

- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Edirne Defterdarlığı Gelir Kanunları Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 24.02.2026, E-60938891-120[GVK:1-2]-13375 Sayılı Özelge.
- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir ve Kurumlar Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 3.6.2025, E-62030549-120-700843 Sayılı Özelge.
- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Defterdarlığı Gelir Vergileri Gelir ve Kurumlar Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 06.01.2026, E-62030549-120-17478 Sayılı Özelge.
- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Gelir Kanunları Gelir ve Kurumlar Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: E-62030549-120-668583 Sayılı Özelge.
- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Gelir Kanunları Gelir ve Kurumlar Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 02.02.2023, E-62030549-120-160237 Sayılı Özelge.
- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İzmir Defterdarlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 11.6.2025, E-84098128-120[37-2024/4]-326805 Sayılı Özelge.
- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: E-84098128-120.01.02.04[M.20/B-2022/1]-25694 Sayılı Özelge.
- T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı Gelir Kanunları Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 9.5.2024, E-84098128-120.01[37-2021/15]-268319 Sayılı Özelge.

T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı Konya Defterdarlığı Gelir Kanunları
Grup Müdürlüğü. Özelge Tarihi: 02.03.2026, E-
31435689-120-48570 Sayılı Özelge.

Yusufoğlu, Ö., Ş. (2017). Boş Zaman Faaliyeti Olarak Akıllı
Telefonlar ve Sosyal Yaşam Üzerine Etkileri: Üniversite
Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, İnsan ve Toplum
Bilimleri Araştırmaları Dergisi, C. 6, S. 5, ss. 2414-2434.

**MALİYE ALANINDA
GÜNCEL KONULAR VE
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER**

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com